

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Vytauto Palaimos
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

Individualių savybių vertinimas dizaino teisėje

Vadovas: prof. dr. (HP), LL. M. Vytautas Mizaras

Recenzentas: partnerystės prof. dr. Ramūnas Birštonas

Vilnius
2020

TURINYS

IŽANGA	2
1. DIZAINAS IR DIZAINO TEISĖ	8
1.1. Pramoninis dizainas kaip intelektinės nuosavybės teisių objektas	8
1.2. Dizaino teisės reglamentavimas bei suteikiamų teisių turinys	10
1.3. Dizaino apsaugai keliami reikalavimai	16
1.3.1. Dizaino naujumas	16
1.3.2. Dizaino individualiųjų savybių samprata	21
2. INDIVIDUALIŲ SAVYBIŲ VERTINIMAS EUROPOS SĄJUNGOS TEISMUOSE. DIZAINO APSAUGOS GALIMYBĖS KITOSE JURISDIKCIJOSE	28
2.1. Individualių savybių vertinimo bendrieji aspektai	28
2.1.1. Informuotam vartotojui sukuriama bendro įspūdžio nustatymas	33
2.1.2. Aplinkybės, susijusios su dizainerio laisvės masto nustatymu	42
2.1.3. Gaminio, kuriame dizainas panaudotas, pobūdis	47
2.1.3.1. Techninės funkcijos išimtis	50
2.1.4. Dizaino nauja karta	54
2.2. Dizaino apsauga už Europos Sąjungos ribų	59
2.2.1. Dizaino apsauga Jungtinėse Amerikos Valstijose	60
2.2.2. Dizaino apsauga Japonijoje	64
3. DIZAINO TEISĖ IR AUTORIŲ TEISĖ	68
3.1. Kūrinio originalumas ir jo santykis su individualiomis dizaino savybėmis	70
3.2. Originalumas <i>Copyright</i> sistemoje	73
IŠVADOS	78
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	80
SANTRAUKA	88
SUMMARY	89

IŽANGA

Dizainas, kaip pramoninės nuosavybės objektas, jau ne vieną dešimtmetį užima svarbią vietą visuomenėje. Industrinė revoliucija, pasaulyje datuojama apie XVIII a. pabaigą – XIX a. vidurį, davė stimulą visuomenei pereiti nuo smulkios, vienetinės gamybos, prie stambesnės, pramoninio masto gamybos. Palaipsniui atsirado poreikis užtikrinti ir kūrėjų interesus, tai yra, tų žmonių, kurių galvose pirmiausia gimdavo naujų pramoninių dizainų idėjos. Ilgą laiką dizaino, kaip savarankiško intelektualinės nuosavybės objekto apsauga nebuvo reguliuojama, egzistavo glaudus ryšys su autorių teise, saugančia menininkų teises ir jų kūrybinės veiklos rezultatus. Šiandieną pramoninio dizaino svarba visuomenėje yra akivaizdi. Štai remiantis Lietuvos Respublikos valstybinio patentų biuro duomenimis, Lietuvoje laikotarpiu nuo 2011 m. iki 2019 m. (imtina) užregistruotos 339 nacionalinės dizaino paraiškos¹. Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybos duomenimis, vien 2019 m. gautos 96925 Bendrijos dizaino paraiškos², o visame pasaulyje, remiantis Pasaulio intelektualinės nuosavybės organizacijos duomenimis, 2018 m. iš viso užregistruotos 1,3 milijono tarptautinių dizaino paraiškų³.

Temos aktualumas. Pasaulyje egzistuoja daugybė skirtingų pramoninio dizaino apsaugos sistemų, ne visur dizainas laikomas ir savarankiška teise. Lietuvoje po nepriklausomybės atkūrimo dizaino teisė susiformavo kaip savarankiška, atskiru įstatymų reglamentuojama teisė. Europos Sąjungos dizaino teisėje pirmą svarbų indėlį turėjo 1998 m. spalio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl teisinės dizaino apsaugos 98/71/EB, harmonizavusi tuometinių Sąjungos narių dizaino teisę reglamentuojančius įstatymus. Direktyva nepanaikino nacionalinio reglamentavimo, tačiau suvienodino pagrindinius dizaino teisės aspektus, tarp jų ir reikalavimus, keliamus dizainui. Be to, 2001 m. gruodžio 12 d. įsigaliojo Tarybos reglamentas dėl Bendrijos dizaino (EB) Nr. 6/2002, numatęs naują, vieningą Bendrijos dizainą, galiojantį visoje Europos Sąjungoje be išimčių, o taip pat atsirado apsauga Bendrijos dizainui ir be teisinės jo registracijos. Taigi Europos Sąjungoje susiformavo *savarankiškai galiojanti ir autonomiška nuo nacionalinių teisės sistemų* dizaino teisė. Naujasis

¹ Šaltinis: Lietuvos Respublikos valstybinio patentų biuro tinklalapis [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: vpb.lrv.lt/lt/apie-valstybini-patentu-biura-1/statistika;

² Šaltinis: Europos Sąjungos intelektualinės nuosavybės biuro tinklalapis [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: https://euipo.europa.eu/tunnelweb/secure/webdav/guest/document_library/contentPdfs/about_euipo/the_office/statistics-of-community-designs_en.pdf;

³ World Intellectual Property Organization. *WIPO IP Facts and Figures 2019*. Geneva: World Intellectual Property Organization, 2019, p. 7.

reglamentavimas numatė reikalavimus dizainu būti nauju ir turėti individualių savybių tam, kad jis galėtų būti saugomas Europos Sąjungoje. Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, šios taisyklės tapo privalomos perkelti ir į nacionalinę dizaino teisę. Individualių savybių vertinimui Europos Sąjungos įstatymų leidėjas pasirinko ir specialų subjektą – informuotą vartotoją. Svarbu atskirti, kad šie reikalavimai (naujumas ir individualios savybės) nėra tikrinami registruojant dizainą, registracijos metu šie kriterijai yra preziumuojami, tačiau vėliau, siekiant nuginkčyti registraciją, arba pašalinti savininko teisių pažeidimą (tai galioja ir neregistruoto bendrijos dizaino atveju) suinteresuotas asmuo gali remtis aplinkybe, kad toks dizainas nėra naujas arba neturi individualių savybių. Taigi dizaino apsaugos reikalavimai iš esmės vertinami tik kilus ginčui. Pripažintina, jog būtent individualių savybių reikalavimas tiek teorijoje, tiek ir praktikoje kelia daugiausiai diskusijų, tokių, kaip pagal kokius kriterijus pastarosios turi būti vertinamos, kas konkrečiu atveju yra laikomas informuotu vartotoju, kaip dizaino individualios savybės turi būti atskiriamos, ir panašiai. Lietuvos teismuose tokios praktikos beveik nėra, tai galbūt susiję ir su tuo, kad dar vis sąlyginai nedaug dizainų registruojama, palyginus su europinėmis ar pasaulinėmis tendencijomis. Vis dėlto, Europos Sąjungos teisminėse institucijose, šiuo atveju Europos Sąjungos Teisingumo Teisme ir Europos Sąjungos Bendrajame Teisme, ši praktika per daugiau kaip du dešimtmečius yra susiformavusi ganėtinai išsamiai, todėl automatiškai tampa privaloma ir Lietuvos teisminei valdžiai ir, kilus poreikiui, Lietuvos teismai turėtų būtent ja pirmaisiai ir vadovautis. Nepaisant to, net ir minėtų Europos Sąjungos teismų jurisprudencija parodo, jog dizaino individualių savybių vertinimas nėra tokia lengva užduotis, o tam tikri klausimai taip ir lieka neišspręsti arba atsakymai nors ir yra pateikiami, tačiau jais verta diskutuoti toliau, kadangi kylą abejonių dėl jų teisingumo. Todėl, autoriaus manymu, tema svarbi tiek teisės teorijai, tiek tuo labiau ir teisės praktikai. Visų pirma, dėl to, kad ši teisinė sistema yra dar pakankamai jauna ir teisės doktrinoje per daug dėmesio šiam klausimui nėra skiriama, dažniausiai pateikiamos tik pagrindinės taisyklės, suformuotos arba remiantis Europos Sąjungos teisės aktų *travaux préparatoires*, arba egzistuojančiomis pozicijomis Europos Sąjungos teisminių institucijų praktikoje, turint omenyje, jog pirmoji su minėtu reglamentu susijusi byla Europos Sąjungos Teisingumo Teismą pasiekė tik 2011 metais⁴. Be to, dizainas gali būti pritaikytas daugybėje gaminių, o kaip matyti iš šiai dienai turimos teismų praktikos, naujas, dar nenagrinėtas gaminio

⁴ 2011 m. gegužės 12 d. Generalinio advokato išvados *PepsiCo, Inc prieš Grupo Promer Mon Graphic SA*, C-281/10 P, EU:C:2011:302, 1 punktą.

pobūdis dažnai atneša ir naujų diskusinių klausimų vienu ar kitu aspektu. Taip pat nereikia pamiršti ir to, kad Lietuvoje teismų praktika vertinant individualias dizaino savybes yra dar tik besiformuojanti. Manytina, kad visa tai pagrindžia nagrinėjamos temos aktualumą.

Darbo tikslas. Pagrindinis šio magistro darbo tikslas yra atskleisti kaip yra vertinamos individualios savybės dizaino teisėje bei su kokiais pagrindiniais probleminiais aspektais yra susiduriama.

Darbo uždaviniai. Tyrimui keliami tokie uždaviniai:

1) atskleisti dizaino teisės teisinio reglamentavimo ir pagrindinių reikalavimų apsaugos suteikimui ypatumus;

2) išnagrinėti Europos Sąjungos teisminių institucijų praktiką vertinant dizaino individualias savybes ir nustatyti aspektus, kurių vertinimas dažniausiai kelia problemas, bei kaip jie yra sprendžiami;

3) išskirti individualių savybių nustatymui aktualius aspektus, dėl kurių nėra aiškiai sutariama, ir juos įvertinti;

4) atskleisti ryšį tarp autorių teisės ir dizaino teisės bei šioms teisių grupėms keliamų principinių reikalavimų santykį.

Tyrimo objektas. Darbe pirmiausia atskleidžiamos pagrindinės sąvokos: kaip yra suprantamas dizainas dizaino teisės kontekste, kas sudaro dizainą ir kokie elementai yra saugomi. Taip pat aptariamos reglamentavimo ypatybės, bei pagrindinių dizaino apsaugai keliamų reikalavimų – dizaino naujumo ir dizaino individualių savybių sampratos. Pagrindinis tyrimo objektas nukreiptas į esminių individualių savybių vertinimo aspektų sudėliojimą. Kadangi Lietuvos teismų praktikoje šie klausimai beveik nenagrinėti, tyrimas paremtas Europos Sąjungos teisminių institucijų – Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir Europos Sąjungos Bendrojo Teismo praktikos analize. Todėl tekste minint Europos Sąjungos teismus, omenyje būtent ir turimi šie du nurodyti teismai, o jeigu remiamasi konkrečiau užsienio valstybės nacionalinio teismo sprendimu, tai atitinkamai ir akcentuojama. Kadangi minėtuose reglamente ir direktyvoje iš esmės nagrinėjamos temos kontekste aktualios nuostatos yra tokios pačios, darbe nėra atskirai analizuojama praktika, susijusi su bendrijos dizainu ir nacionaliniais dizainais, be to, dažniausiai Europos Sąjungos teismuose bylos susijusios su bendrijos dizainu, išskyrus tuos atvejus, kai dėl su nacionaliniu registruotu dizainu susijusiu klausimu į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą kreipiamasi dėl prejudicinio sprendimo. Šios kategorijos bylos darbe atitinkamai nurodomos. Pagrindinis dėmesys darbe skiriamas individualių savybių

vertinimo teismų praktikoje ypatumams, nagrinėjant per atskirus aspektus. Siekiama atskleisti pagrindines teismų praktikoje suformuotas taisykles bei, autoriaus manymu, probleminius taškus, kurie nėra iki galo išnagrinėti teismų praktikoje arba kuriais verta diskutuoti toliau, kadangi esamas vertinimas galutinai neįtikina. Tyrimo tikslais, pasirinkta esamą teismų praktiką analizuoti per informuoto vartotojo ir jam keliamo bendro įspūdžio, dizainerio laisvės masto ir gaminio pobūdžio koncepcijas, taip pat, kaip papildoma problema išskiriamas dizaino atnaujinimo klausimas. Palyginimui yra pateikiamos dizaino apsaugos sąlygos užsienio valstybių, kurios nėra Europos Sąjungos narės, jurisdikcijose. Paskutiniai tyrimo dalis skirta atskleisti, koks yra santykis tarp autorių teisės ir dizaino teisės, kadangi šios dvi kategorijos istoriškai visada buvo susijusios, bei palyginti reikalavimą kūrinio originalumui su dizaino individualių savybių kriterijumi, šiuo aspektu aptariant ir dabartiniame dizaino reglamentavime galiojantį dvigubos apsaugos principas bei aktualiausią Europos Sąjungos teismų poziciją. Registruoto ir neregistruoto bendrijos dizaino atribojimui darbe daug dėmesio nėra skiriama, kadangi tai nėra šio tyrimo objektas, o esminiai reikalavimai, susiję su individualių savybių vertinimu, iš esmės yra tokie patys abiejų dizainų atveju, tačiau, jei tam tikri aspektai svarbūs išimtinai neregistruotam dizainui, į tai atitinkamai atkreipiamas dėmesys. Darbe taip pat atskirai nėra nagrinėjamos ir bylos, susijusios su dizaino savininko teisių pažeidimu. Tai atskiro tyrimo verta tema, šiame darbe siekiama atskleisti būtent individualių savybių vertinimo probleminius klausimus, o tai susiję visu pirma su dizaino teisės suteikiamos apsaugos galiojimo klausimu, ne su savininko teisių pažeidimu.

Tyrimo metodai. Šiame darbe pagrindiniai naudoti tyrimo metodai yra teleologinis, lingvistinis, sisteminės analizės, lyginamasis bei aprašomasis. Teleologinis tyrimo metodas iš esmės naudojamas visose darbo dalyse, aiškinant teisės aktų nuostatas bei atskleidžiant įstatymų leidėjo ketinimus, rengiant vieną ar kitą teisės aktą. Lingvistinis metodas pasitelkiamas kaip priemonė aiškinant specialias dizaino teisės sąvokas. Tiek teleologinis, tiek lingvistinis metodas padeda lengviau perteikti pagrindinius šiuolaikinės dizaino teisės ypatumus. Sisteminės analizės metodas daugiausiai naudojamas antroje darbo dalyje, analizuojant teismų praktiką pagal autoriaus išskiriamus aspektus ir susisteminant skirtingas pozicijas bylose vertinant individualias dizaino savybes. Lyginamasis metodas taip pat naudojamas visame darbe, o daugiausiai antroje dalyje, pirmiausia, lyginant Europos Sąjungos teismų praktikos pozicijas vertinant individualias savybes su pozicijomis nacionalinių Europos Sąjungos valstybių narių teismuose, daugiausiai Jungtinėje Karalystėje, o taip pat lyginant

Europos Sąjungos dizaino teisinės apsaugos įgyjimo sąlygas su reikalavimais, kurie keliami dizaino apsaugai kitose jurisdikcijose – Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Japonijoje. Šis palyginimas leidžia geriau atskleisti Europos Sąjungos dizaino teisės koncepciją ir individualių dizaino savybių reikalavimo esmę. Lyginamasis metodas taip pat pasitelkiamas ir trečiojoje dalyje, analizuojant santykį tarp dizaino individualių savybių ir kūrinio originalumo, kuomet originalumo samprata atskleidžiama tiek per kontinentinės teisės, tiek ir per bendrosios teisės tradicijos valstybių autorių teisę. Kadangi vertinami skirtingi teismų sprendimą, siekiant perteikti bylos esmę naudojamas ir aprašomasis tyrimo metodas, taip iliustruojant individualių savybių vertinimas per konkrečius pavyzdžius.

Darbo originalumas. Mokslinių-tiriamųjų darbų Lietuvoje nagrinėjama tema iki šiol nebuvo atlikta. Per pastaruosius 5 metus su dizaino teise apskritai susijusių magistro darbo apginta buvo vienas – tai 2017 m. E. Vainoraitės magistro darbas „Dizaino mados industrijoje teisinės apsaugos ir gynimo būdai“⁵, pastarajame darbe nebuvo nagrinėjami tiesiogiai su šiuo tyrimu susiję aspektai. Autoriui taip pat nepavyko rasti ir užsienio teisės doktrinoje atliktų išsamių tyrimų būtent nagrinėjama tema. Galima rasti atskirų straipsnių ir kitų publikacijų užsienio teisės doktrinoje, kuriuose nagrinėjami pavieniai Europos Sąjungos teismų sprendimų, susiję su individualiomis dizaino savybėmis ir jų vertinimu, tačiau išsamesnės teismų praktikos analizės nėra.

Svarbiausi šaltiniai. Kadangi darbo tema susijusi su individualių savybių vertinimo aspektais, pagrindinis tyrimo šaltinis be abejo yra teismų praktika. Darbe daugiausiai remiamasi Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir Europos Sąjungos Bendrojo Teismo jurisprudencija. Tam tikri aspektai palyginami ir kitų užsienio valstybių teismų praktikoje. Kalbant apie teisės doktrinos šaltinius, iš lietuvių autorių pirmiausia paminėtina V. Mizaro monografiją *Autorių teisė* (1 tomas), kurioje tiksliai apibrėžiami darbei aktualūs pagrindiniai autorių teisės ir dizaino teisės santykio aspektai. Taip pat remtasi keliais lietuvių autorių darbais leidinyje *Jurisprudencija*. Visgi didžioji dalis teisinės literatūros nagrinėjama tema pateikiama užsienio teisės mokslininkų darbuose, iš kurių reikšmingiausi D. Musker, P. Torremans, H. Macqueen, C. Colston ir K. Middleton, K. Annete ir T. Dreier darbai bei kolektyvinis 2014 m. R. Davis, B. Longstaff, A. Roughton, T. St. Quitin ir G. Tritton darbas.

⁵ VAINORAITĖ, Emilija. *Dizaino mados industrijoje teisinės apsaugos ir gynimo būdai*: magistro darbas. Vilnius: Vilniaus Universitetas. Teisės fakultetas, 2017.

Taip pat naudoti įvairūs straipsniai iš užsienio valstybių teisės žurnalų ir kitų periodinių leidinių bei svarbiausių institucijų pateikiami duomenys.

1. DIZAINAS IR DIZAINO TEISĖ

1.1. Pramoninis dizainas kaip intelektinės nuosavybės teisių objektas

Vienareikšmiškai apibrėžti terminą *dizainas* nėra taip paprasta, visų pirma dėl to, kad dizaino prigimtį sąlygoja meninė kūrėjo veikla, o ir pats dizainas gali būti suprantamas įvairiai. Plačiąja prasme – kaip apskirtai bet koks žmogaus akimis matomas dvimatis / trimatis vaizdas erdvėje, pavyzdžiui, įvairių pastatų eksterjerai, patalpų interjero detalės, daiktų išdėstymo tvarka jose, apšvietimo, spalvų ir medžiagų deriniai. Štai tarptautinių žodžių žodynas pateikia dvi dizaino reikšmes: *pirma*, tai daiktinės aplinkos kūrimas; *antra*, tai daiktų (dažniausiai pramonės gaminių) meninis konstravimas, jų estetiškos išvaizdos kūrimas⁶. Tačiau nagrinėjamos temos prasme svarbu yra dizainą suvokti siaurąja prasme, kaip pramoninės nuosavybės objektą – tam tikro daikto (gaminio) išorinį vaizdą. Tai yra reikšminga ir analizuojamos teisės prasme, kadangi dizaino teisė saugo būtent gaminių išorinį vaizdą. Lietuvos Respublikos dizaino įstatyme (toliau – Dizaino įstatymas) dizainas suprantamas kaip viso gaminio ar jo dalies vaizdas, sudarytas iš gaminio ir (arba) jo ornamentikos specifinių savybių – linijų, kontūrų, spalvų, formos, tekstūros ir (arba) medžiagos⁷. Pagal pateiktą teisės normą yra akivaizdu, kad saugomas ne pats gaminys, o tik jo (viso ar dalies) vaizdas. Tai svarbu atribojant dizainą nuo kitų intelektinės nuosavybės teisių objektų. Kai kurių autorių teigimu, dizaino teisinė apsauga užpildo spragą tarp autorių teisės ir patentų teisės, tai yra, apima tai, kas nepatenka nei į autorinio kūrinio sampratą, nei į patentabilaus išradimo spektrą⁸. Tačiau tuo pačiu pabrėžiama, kad neteisinga būtų laikytis pozicijos, kad patentų teisė ir autorių teisė apima tik skalės, nuo, atitinkamai, visiškai funkcinio išradimo iki meno kūrinio, kraštus, o dizaino teisė užpildo tik vidurį tarp jų, kadangi dizaino teisė neatmeta nei gaminių, pasižyminčių savo funkcinėmis savybėmis, nei grynai meno kūrinių, o saugo tiek vieno, tiek kito išorinį vaizdą, kuris kitu atveju nepatektų į patentų ar autorių teisių apsaugos apimtį⁹.

Pagal aukščiau minėtą dizaino apibrėžimą įstatyme, yra akivaizdu, kad dizainu gali būti pripažįstama beveik viskas, visgi kai kuriose Europos valstybėse nuo seno yra priimta skirti dizainus, kaip dvimačio vaizdo gaminius, ir modelius, kaip trimačio vaizdo gaminiai, tačiau

⁶ Tarptautinių žodžių žodynas [interaktyvus, žiūrėta: 2020 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://tzz.lt>;

⁷ Lietuvos Respublikos dizaino įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, 112-4980, su pakeitimais ir papildymais;

⁸ COLSTON, Catherine; ir MIDDLETON, Kirsty. *Modern Intellectual Property Law*. Second Edition. London: Cavendish Publishing Limited, 2005, p. 407;

⁹ *Ibid.*

šiandieninėje Europos Sąjungos dizaino teisėje terminas *dizainas* apima abi šias kategorijas¹⁰. Kitas svarbus aspektas yra tai, kad dizainui nekeliamas estetinio vaizdo reikalavimas. Štai, pavyzdžiui, iki dabartinio Dizaino įstatymo įsigaliojimo galiojusiam Lietuvos Respublikos pramoninio dizaino įstatymo 2 straipsnyje dizainas buvo suprantamas kaip estetiškas gaminio vaizdas¹¹. Tačiau naujajame įstatyme žodžio *estetinis* nebeliko. Pasikeitimą sąlygojo Europos Komisijos vaidmuo teisėkūroje, kuomet buvo nuspręsta, kad modernioji dizaino samprata neturėtų skirti funkcionalumo nuo estetiškumo, kitaip tariant, bendras dizaino vaizdas neturėtų būti vertinamas kaip „gražus“ ar „estetiškas“ tam, kad jam būtų suteikiama teisinė apsauga¹². Su tokiu požiūriu sutiktina, kadangi, kaip minėta, dizainas visų pirma yra dizainerio kūrybinės veiklos rezultatas, o kiekvieno menininko darbas turėtų būti vertinamas individualiai, neteikiant pirmenybės tiems, kurių darbai galbūt atrodo gražesni didesnei visuomenės daliai.

Kalbant apie dizaino teisinę apsaugą, ne ką mažiau svarbu yra atskleisti ir paties *gaminio* sampratą. Gaminys – pramoniniu būdu arba rankomis pagamintas daiktas, įskaitant sudėtiniam gaminiui sukonstruoti skirtas sudedamąsias dalis, pakuotę, apipavidalinimą, grafinius simbolius ir spaustuvės šriftus, išskyrus kompiuterių programas¹³. Taigi gaminio samprata dizaino apsaugos prasme taip pat yra labai plati: tai gali būti tiek įvairios transporto priemonės, tokios kaip automobiliai, lėktuvai ar laivai, tiek įvairūs buityje naudojami daiktai, pavyzdžiui, indai, stalo įrankiai, kavavirės, o taip pat ir tokie daiktai kaip drabužiai, baldai, juvelyrinės gaminiai. Baigtinio sąrašo čia nėra, o ir turbūt negalėtų būti, nes žmonijos naudojamų daiktų yra neapėpiamas skaičius ir jų vis daugėja. Tam tikram palengvinimui yra sukurta ir plačiai pasaulyje naudojama vadinamoji *Lokarno klasifikacija*, padedanti sugrupuoti gaminius į tam tikras klases¹⁴. Vis dėlto, kaip matyti iš įstatyminės gaminio sąvokos, išimtis paliekama kompiuterinėms programoms – Europos Sąjungos iniciatyva, nusprendus, jog nevienodas kompiuterių programų reguliavimas valstybių narių nacionaliniuose įstatymuose kelia grėsmę sklandžiam vidaus rinkos funkcionavimui, buvo nuspręsta harmonizuoti šią sritį, priskiriant kompiuterių programas autorių teisės sričiai¹⁵.

¹⁰ MUSKER, David. *Community Design Law. Principles and Practice*. London: Sweet & Maxwell, 2002, p. 12;

¹¹ Lietuvos Respublikos pramoninio dizaino įstatymas. *Valstybės žinios*, 1995, 61-1531;

¹² MUSKER, David. *Community Design Law. Principles and Practice*. London: Sweet & Maxwell, 2002, p. 12;

¹³ Lietuvos Respublikos dizaino įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, 112-4980;

¹⁴ Omenyje turima 1968 m. Lokarno sutartis dėl tarptautinės pramoninio dizaino klasifikacijos, nustatanti gaminių klases, kuria vadovaujamosi registruojant dizainus. Lietuva šios sutarties narė nėra, tačiau ja taip pat vadovaujamosi registruojant ir nacionalinį dizainą;

¹⁵ Plačiau apie tai žiūrėti: 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/24/EB dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos (kodifikuota redakcija). OL, 2009 m., L, 111, p. 16.

Iš pateiktų dizaino ir gaminio sampratų yra akivaizdu, kad pramoninis dizainas yra glaudžiai susijęs ir su kitomis intelektinės nuosavybės teisių grupėmis. Tai reiškia, kad tas pats objektas gali būti suprantamas tiek kaip dizainas, tiek kaip, pavyzdžiui, prekių ženklas, jeigu jis sudarytas iš grafinių simbolių. Dar artimesnis ryšys išvelgiamas tarp dizaino ir meno kūrinio, kuris taip pat saugomas pagal autorių teisę. Visgi kiekviena teisių grupė turi jai būdingus bruožus, reikalavimus, ne išimtis yra ir dizaino teisė, todėl norint tam tikra kūrinį saugoti kaip dizainą, pastarasis turės atitikti ir dizainui nustatytus kriterijus. Šie reikalavimai ir dizaino atribojimas nuo kitų intelektinės nuosavybės teisės sistemos posistemių plačiau bus nagrinėjamas vėlesnėse šio darbo dalyse. Iš pradžių trumpai verta apibūdinti ir patį dizaino teisės reglamentavimą.

1.2. Dizaino teisės reglamentavimas bei suteikiamų teisių turinys

Dizainui, kaip ir daugeliui kitų pramoninės nuosavybės objektų, būdinga teisinė registracija. Dėl šios priežasties ir pats dizaino teisinis reglamentavimas yra glaudžiai susijęs su dizaino teisine registracija, kuri lemia, kokia teise bus vadovaujama konkreto dizaino apsaugos atveju. Skiriami trys registruoto dizaino apsaugos lygmenys: nacionalinis dizainas, Europos Bendrijos dizainas, dar kitaip vadinamas regiono dizainu, bei tarptautinė dizaino registracija¹⁶. Tiesa, Europos Bendrijos dizainas apsaugą įgyja ir be registracijos, bet apie tai plačiau šiek tiek vėliau. Lygiavertiškai ir dizaino teisė gali būti suprantama trejopai, kaip nacionalinė dizaino teisė, Europos Sąjungos dizaino teisė bei tarptautinė dizaino teisė. Lietuvoje dizaino teisę visų pirma reglamentuoja jau minėtas Dizaino įstatymas, tačiau kaip ir bet kurioje kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje, be nacionalinių įstatymų, teisiniai santykiai yra reguliuojami atsižvelgiant ir į Europos Sąjungos teisės aktus. Šiuo aspektu, verta atkreipti dėmesį, jog Europos Sąjungoje dizaino teisė yra suprantama kaip *sui generis* statusą turinti teisė, tai reiškia, kad egzistuoja savarankiška dizainui skirta sistema, skirtingai nei, pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose, kur, kaip bus nagrinėjama vėliau, egzistuoja bent kelios alternatyvios dizaino apsaugos galimybės, bet nei viena iš jų nėra savarankiška. Dizaino įstatymas buvo priimtas įgyvendinant Europos Sąjungos teisę, iš kurių nagrinėjamos temos prasme aktualiausi yra 1998 m. spalio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl

¹⁶ Lietuvos Respublikos valstybinis patentų biuras. *Dizaino apsauga užsienyje* [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. sausio 18 d.]. Prieiga per internetą: <http://vpb.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/dizainas/dizaino-apsauga-uzsienyje>.

teisinės dizaino apsaugos 98/71/EB (toliau – Dizaino direktyva)¹⁷ ir 2001 m. gruodžio 12 d. Tarybos reglamentas dėl Bendrijos dizaino (EB) Nr. 6/2002 (toliau – Bendrijos dizaino reglamentas)¹⁸. Bendrąja prasme Dizaino įstatymas, kaip skelbiama jo 1 straipsnyje, nustato pramoninio dizaino teisinę apsaugą, registraciją ir naudojimą Lietuvos Respublikoje bei Lietuvos Respublikos dizaino registro tvarkymą. Nagrinėjamos temos kontekste aktualiausias yra dizaino teisinės apsaugos klausimas. Kaip numatyta Dizaino įstatyme, apsauga suteikiama Lietuvos Respublikos dizaino registre įregistruotam dizainui, jeigu kitko nenumato tarptautinės sutartys. Deklaratyvus šios normos pobūdis nukreipia į kitus teisės aktus, pirmiausia, Europos Sąjungos teisės aktus, ir į tarptautinius teisės aktus, kurių nuostatomis vadovaujantis Lietuvoje apsauga taip pat suteikiama ir Bendrijos dizainui bei tarptautinės paraiškos pagrindu registruotam dizainui Lietuvoje¹⁹. Tačiau registracija yra tik procedūrinis reikalavimas dizaino apsaugai, pagrindiniai kriterijai, į kuriuos atsižvelgiama kalbant apie dizaino apsaugos mastą ir galiojimą, yra dizaino naujumas ir individualios savybės. Tiesa šiuo aspektu verta jau dabar pažymėti, jog dizaino apsaugos reikalavimai – naujumas ir individualios savybės, nėra tikrinami registruojant dizainą, o tai yra pagrindas vėliau pripažinti dizaino registraciją negaliojančia, kitaip tariant, dizainą registruojanti institucija *ex officio* netikrina, ar dizainas yra naujas ir ar turi individualių savybių²⁰.

Šiandieninis dizaino teisės reguliavimas Europos Sąjungoje yra sudarytas iš dvipakopio modelio – valstybių narių teisę derinančios Dizaino direktyvos ir savarankišką autonomišką apsaugos sistemą sukūrusio Bendrijos dizaino reglamento. Tiek, kiek susiję su nacionalinio dizaino teisine apsauga, esminės nuostatos vertinant dizaino apsaugą tiek nacionaliniu lygiu, tiek ES lygiu sutampa²¹. Vienas iš Europos Sąjungos pamatinių tikslų yra vieningos rinkos sukūrimas. Būtent dėl šios priežasties buvo atsižvelgta, kad nevienodas valstybių narių teisinis dizaino teisės reguliavimas turi tiesioginį poveikį dizainą turinčių prekių rinkos kūrimui ir veikimui, todėl, kaip nurodoma Dizaino direktyvos 3, 9 ir 17 konstatuojamojoje dalyje, norint, kad vidaus rinka veiktų sklandžiai, buvo būtina suderinti

¹⁷ 1998 m. spalio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 98/71/EB dėl teisinės dizaino apsaugos. *OL 1998 m. specialus leidimas*, 13 skyrius, 21 tomas, p. 120;

¹⁸ 2001 m. gruodžio 12 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 6/2002 dėl Bendrijos dizaino. *OL 2001 m. specialus leidimas*, 13 skyrius, 27 tomas;

¹⁹ Tarptautinės dizaino registracijos taisykles nustato 1999 m. liepos 2 d. Ženevos aktas [interaktyvus, žiūrėta: 2020 m. sausio 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://vpb.lrv.lt/lt/teisine-informacija/teises-aktai/dizainai-2>;

²⁰ KUR, Annette; ir DREIER, Thomas. *European intellectual property law. Text, Cases & Materials*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2013, p. 357;

²¹ *Ibid.*, p. 354-355.

valstybių narių dizaino apsaugos įstatymų nuostatas bei užtikrinti, kad teisė į registruotą dizainą būtų vienoda visose valstybėse narėse bei būtų taikoma vienodas apsaugos terminas. Taigi Dizaino direktyvos tikslas iš esmės buvo skirtas užtikrinti vidaus rinkos stabilumą bei vienodų sąlygų taikymą visose valstybėse narėse. Pažymėti, jog Dizaino direktyvos galiojimas neturi įtakos valstybių narių nacionalinių įstatymų galiojimui ir pastarosios turi teisę savarankiškai spręsti, kokį reglamentavimą taikyti dizaino apsaugai, kaip tai, be kita ko, yra įtvirtinta ir Dizaino direktyvos 7 konstatuojamojoje dalyje. Pačios Dizaino direktyvos taikymas aktualus tik toms dizaino teisės sritims, kurios įtaką daro ne tik valstybės vidaus teisiniuose santykiuose, bet užėina ir už jos ribų, tai yra patenka į Europos Sąjungos vidaus rinkos ribas. Todėl siekiant dar labiau apsaugoti vieningos rinkos idėjos įgyvendinimą ir sukurti vieningą dizaino teisės reguliavimą, priimtas Bendrijos dizaino reglamentas, įtvirtinęs vieningo *Bendrijos dizaino* kategoriją.

Bendrijos dizaino reglamento 4 konstatuojamojoje dalyje nurodoma, kad apsaugos produkto dizainui suteikimas pavienėse valstybėse narėse gali padalyti vidaus rinką, prekiaujant dizainą turinčiais gaminiais, kurie yra skirtingiems asmenims priklausančių nacionalinių santykių objektai, o tai jau būtų laisvo prekių judėjimo kliūtis, todėl reikia sukurti Bendrijos dizainą, kuris būtų tiesiogiai taikomas kiekvienoje valstybėje narėje. Tokiu būdu buvo sukurta atskira nuo nacionalinių dizainų sistema, bendra visoms valstybėms narėms, suteikianti galimybę viena paraiška dėl dizaino registravimo įgyti apsaugą visų Europos Sąjungos valstybių narių teritorijose. Bendrijos dizaino pamatiniu tikslu gali būti įvardintas jo unitariškumas, įtvirtintas Bendrijos dizaino reglamento 1 straipsnio 3 dalyje, kuris reiškia, kad Bendrijos dizainas galioja visoje Bendrijoje ir jo negalima įregistruoti, perduoti, atsisakyti, priimti sprendimą dėl jo negaliojimo ar uždrausti jį naudoti kitaip, nei tik visoje Bendrijoje²².

Dizaino teisinė registracija svarbi dar ir dėl to, kad tik įregistravus dizainą jo savininkas įgyja galimybę visa apimtimi disponuoti savo išimtinėmis teisėmis, kurias jam suteikia dizaino teisė. Šios išimtinės teisės, tai teisė dizainą naudoti, leisti arba drausti kitiems asmenims be savininko leidimo gaminti, siūlyti parduoti, parduoti, pateikti į rinką, importuoti, eksportuoti, kaupti ir naudoti bet kokius gaminius ar jų dalis, kurių dizainas informuotam vartotojui nesudaro bendro įspūdžio, kuris yra skirtingas nuo įregistruoto dizaino²³. Šių teisių turinys iš esmės yra toks pats tiek nacionalinio, tiek Bendrijos dizaino atveju. Kitaip tariant, dizaineriui

²² COLSTON, Catherine; ir MIDDLETON, Kirsty. *Modern Intellectual Property Law*. Second Edition. London: Cavendish Publishing Limited, 2005, p. 454;

²³ Lietuvos Respublikos dizaino įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, 112-4980.

suteikiama teisė pačiam spręsti, kaip ir kur registruotą dizainą naudoti bei kada ir kokia apimtimi suteikti teisę disponuoti saugomu dizainu tretiesiems asmenims. Tačiau Bendrijos dizaino reglamentas šioje vietoje išsiskiria tuo, kad daroma minėtos taisyklės išimtis ir apsauga, nors ir gerokai mažesnė, yra suteikiama ir neregistruotam dizainui. Taigi Bendrijos dizaino reglamentas numato ne tik *registruotą* Bendrijos dizainą, bet įneša į Europos Sąjungos dizaino teisę naujovę ir taip pat išskiria *neregistruotą* Bendrijos dizainą, kuris apsaugą įgyja nuo tos dienos, kai tapo viešai prieinamu Bendrijos visuomenei, tai yra, jeigu buvo paskelbtas, eksponuotas, naudotas versle arba kitaip atskleistas, kad apie tai įprastu būdu būtų sužinoję Bendrijoje veikiančios atitinkamos srities specialistai²⁴. Skiriasi ne tik apsaugos įgijimo momentas, bet ir suteikiamų teisių apimtis. Iš esmės neregistruoto Bendrijos dizaino savininkas įgyja tokias pačias teises kaip ir registruoto dizaino savininkas (teisė dizainą naudoti, leisti arba drausti kitiems asmenims be savininko leidimo gaminti, siūlyti parduoti, parduoti, pateikti į rinką, importuoti, eksportuoti, kaupiti ir naudoti bet kokius gaminius ar jų dalis), tačiau esminis kriterijus, lemiantis galimybę uždrausti šiuos veiksmus neregistruoto Bendrijos dizaino savininkui, yra reikalavimas, kad konfliktuojantis dizainas būtų nukopijuotas nuo saugomo neregistruoto Bendrijos dizaino²⁵. Kopijavimas šiame kontekste turi būti suprantamas tiesiogine prasme, kaip ir kopijuojant autorių teisės saugomą kūrinį, tačiau kopijavimu nebus laikomas savarankiškas dizaino sukūrimas, kai dizaineris nežinojo ir neturėjo galimybės žinoti apie jau anksčiau viešumoje pasirodžiusį ir apsaugą įgijusį neregistruotą dizainą²⁶. Vis dėlto nežinojimo aspektą įrodyti gali būti sudėtinga, ypač tos pačios srities atstovams, kadangi labai tikėtina, jog ginčą nagrinėjančiam subjektui gali atrodyti natūralu, jog, pavyzdžiui, rūbų dizaineriai žino kitų dizainerių kūrybos ypatumus, stebi naujausias kolekcijas, todėl naujai sukurtas produktas negali būti savaime labai panašus ar net identiškas su rinkoje jau egzistuojančiu kito dizainerio kūriniu.

Kalbant apie dizaino teisinės apsaugos trukmę, Dizaino įstatymo 34 straipnis nustato, jog registruoto dizaino pradinis apsaugos terminas yra 5 metai, tačiau jis gali būti pratęstas 4 kartus po 5 metus (Dizaino įstatymo 35 straipnis), taigi visumoje maksimalus laikas, kuriam saugomas registruotas dizainas, yra 25 metai. Tas pats galioja ir registruoto Bendrijos dizaino atveju (Bendrijos dizaino reglamento 12 straipnis). Visgi neregistruoto Bendrijos dizaino

²⁴ 2001 m. gruodžio 12 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 6/2002 dėl Bendrijos dizaino. *OL 2001 m. specialus leidimas*, 13 skyrius, 27 tomas, p. 146;

²⁵ COLSTON, Catherine; MIDDLETON, Kirsty. *Modern Intellectual Property Law*. Second Edition. London: Cavendish Publishing Limited, 2005, p. 463;

²⁶ *Ibid.*

atveju šis terminas yra gerokai trumpesnis – Bendrijos dizaino reglamento 11 straipsnis numato, kad neregistruotas dizainas saugomas 3 metus nuo tos datos, kai jis pirmą kartą tapo prieinamas Bendrijos visuomenei.

Dizaino apsauga be registracijos nebuvo visiškai naujovė dizaino teisėje. Ir iki tol daugelyje valstybių dizainas galėjo būti saugomas kaip pavyzdžiui, autorinis meno kūrinys, kuriam registracija iš viso nebūtina. Būtinybę sukurti atskirą neregistruotą Bendrijos dizainą, kaip nurodyta Bendrijos dizaino reglamento 16 ir 17 konstatuojamosiosios dalyse, lėmė tai, kad egzistuoja pramonės šakos, kurios sukuria daug trumpai rinkoje esančių gaminių dizainų, todėl šioms sritims privalumas yra registracijos procedūromis neapsunkinta apsauga, tuo labiau, kad tokiems dizainams nebūtina ir ilgos trukmės apsauga. Tačiau kai kuriose valstybėse dar ir iki Bendrijos dizaino reglamento įsigaliojimo egzistavo atskira neregistruoto dizaino kategorija, pavyzdžiui, Jungtinėje Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystėje (toliau – Jungtinė Karalystė). Iki dizaino teisės harmonizavimo Europos Sąjungos mastu, Jungtinėje Karalystėje egzistavo dvi savarankiškos dizaino kategorijos. Pirmoji – estetiški dizainai, kurie turėjo būti patrauklūs žmogaus akims, kaip, pavyzdžiui, dekoratyvinės vazos arba porceliano indai, ir tokie dizainai būdavo registruojami²⁷. Tačiau į šią kategoriją nepapildavo dizainai, kurie pasižymėdavo tam tikru funkcionalumu, tokie kaip, pavyzdžiui, išmetamųjų dujų vamzdžiai, įvairūs virtuvės įrankiai – pastarieji paprastai būdavo saugomi pagal autorių teisę motyvuojant tuo, kad dažniausiai tokių gaminių projektai pirmiausiai būdavo pavaizduoti įvairiuose brėžiniuose, tačiau ilgainiui imta vertinti, kad neteisinga grynai estinius dizainus priskirti savarankiškai intelektinių teisių grupei, o funkcinis saugoti remiantis kitomis teisėmis²⁸. Todėl Jungtinėje Karalystėje, priėmus 1988 m. Autorių teisių, dizainų ir patektų aktą, sukurta taip pat speciali sistema techninių dizainų, kurie iš esmės buvo apibrėžiami kaip bet kokios formos ar konfigūracijos (tiek vidaus, tiek išorės) gaminio ar jo dalies dizainai, saugomi be registracijos²⁹. Ši sistema Jungtinėje Karalystėje galioja ir iki šiol, todėl pripažįstama, kad Europos Sąjungos dizaino teisės reguliavimas tik dar labiau viską apsunkino šioje valstybėje³⁰. Tačiau tai tik vienos valstybės pavyzdys, šiandieninėje Europos Sąjungos teisėje tokios atskirties tarp registruoto ir neregistruoto dizaino nėra, iš esmės tiek vienas, tiek ir kitas dizainas saugo tą patį objektą, kaip vieną iš pagrindinių skirtumų galima būtų išskirti

²⁷ TORREMANS, Paul. *Holyoak & Torremans intellectual property law*. 5th edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, p. 322;

²⁸ *Ibid.*, p. 341;

²⁹ *Ibid.*, p. 341-342;

³⁰ *Ibid.*, p. 360.

tai, kad neregistruoto dizaino pažeidimo atveju nukentėjusysis turės įrodyti, kad jo dizainas atitiko tokiam neregistruotam Bendrijos dizainui keliamus reikalavimus, tai yra, negalios vadinamoji *galiojimo prezumpcija*, numatyta Bendrijos dizaino reglamento 85 straipsnyje.

Paskutiniai šioje dalyje aptartina kategorija – tai tarptautinė dizaino teisė. Seniausias šiuo metu galiojantis dizaino apsaugą numatantis teisės šaltinis yra 1883 m. kovo 20 d. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo, kurios 5^{quinquies} straipsnis numato bendrą taisyklę, jog pramoninis dizainas yra saugomas visose Sąjungos dėl pramoninės nuosavybės saugojimo šalyse³¹. Tiesa, šios nuostatos nebuvo pirminėje minėtos konvencijos redakcijoje – 5^{quinquies} straipsnis Paryžiaus konvenciją dėl pramoninės nuosavybės saugojimo papildė tik 1958 m. spalio 31 d., peržiūrėjus konvenciją Lisabonoje³². Pramoninio dizaino apsaugos nuostatos taip pat yra numatytos ir 1994 m. sutarties dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (toliau – TRIPS sutartis), 25 ir 26 straipsniuose³³. Tačiau ir šios yra tik labai bendros, be kita ko, nustatančios, kad valstybės narės numato apsauga dizainams, kurie yra nauji ir originalūs, apsauga turi būti suteikiama ne trumpesiam kaip 10 metų laikotarpiui, įtvirtinamos kai kurios savininko išimtinės teisės, tai yra teisė neleisti trečiajai šaliai, neturinčiai savininko sutikimo, gaminti, pardavinėti ar importuoti gaminius, tokio dizaino, kuris yra saugomo dizaino kopija arba žymia dalimi kopija, jei tai daroma komerciniais tikslais³⁴. Taigi šie minėti teisės aktai iš esmės numatė minimalius standartu dizaino teisės srityje, kuriuos turi atitikti valstybių narių nacionaliniai įstatymai. Vis dėlto svarbiausias tarptautinis teisės šaltinis dizaino teisės srityje buvo 1925 m. Hagos sutarties dėl tarptautinio pramoninio dizaino registravimo, bei 1999 m. jos redakcija, vadinama Ženevos aktu³⁵, kuri, įsigaliojusi 2003 m., suteikė galimybę įgyti dizaino apsaugą pagal vieną tarptautinę paraišką, prašant išplėsti registraciją bet kuriose pasirinktose valstybėse, kurios taip pat buvo prisijungusios prie Ženevos akto, ir tai yra užtikrinama vienos paraiškos, pateikiamos Pasaulio intelektinės nuosavybės organizacijai, pagalba³⁶.

³¹ 1883 m. kovo 20 d. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo. *Valstybės žinios*, 1996, 75-1796;

³² World Intellectual Property Organization. *The Paris Convention for the Protection of Industrial Property from 1883 to 1983*. Geneva: World Intellectual Property Organization, 1983, p. 220;

³³ 1994 m. gruodžio 23 d. sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba. *OL 1994 m. specialus leidimas*, 11 skyrius, 21 tomas, p. 305;

³⁴ *Ibid.*, p. 311-312;

³⁵ 1999 m. liepos 2 d. Ženevos aktas [interaktyvus, žiūrėta: 2020 m. sausio 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://vpb.lrv.lt/lt/teisine-informacija/teisės-aktai/dizainai-2>;

³⁶ COLSTON, Catherine; ir MIDDLETON, Kirsty. *Modern Intellectual Property Law*. Second Edition. London: Cavendish Publishing Limited, 2005, p. 410.

1.3. Dizaino apsaugai keliami reikalavimai

Dizainas, minėta pirmiausia yra kūrėjo intelektualinės veiklos rezultatas, todėl niekas negali nurodyti menininkui, koks turi būti jo darbas. Aišku, besikeičiančios technologijos, mados tendencijos, meno kryptys ar stiliai savaime gali prisidėti prie dizainerio kūrybinio rezultato išraiškos. Todėl svarbus atskirti tai, kad darbe bus bandoma atskleisti ne pačiam dizainui keliamus reikalavimus, o dizaino *apsaugos reikalavimus*. Kitaip tariant, kalbama bus apie reikalavimus, kurie yra keliami dizaineriui, siekiančiam įgyti apsaugą savo dizainui. Bendrijos dizaino reglamentas įtvirtina principą, kad Bendrijos dizainas saugomas atsižvelgiant į tai, ar jis yra naujas ir ar jis turi individualių savybių. Tačiau šis principas galioja ne tik Bendrijos dizaino atveju – Dizaino direktyvos 3 straipsnio 2 dalis įtvirtina analogišką nuostatą, o tai reiškia, kad ir Europos Sąjungos valstybių narių nacionaliniai dizaino įstatymai yra akceptavę šį principą ir perkėlę jį į savo materialinės teisės šaltinius (ne išimtis yra ir Lietuvos Dizaino įstatymas). Taigi dizaino naujumas ir dizaino individualios savybės yra du pagrindiniai reikalavimai, kurie yra keliami dizaino apsaugai visos Europos Sąjungos mastu.

1.3.1. Dizaino naujumas

Pirmasis dizaino apsaugos reikalavimas yra dizaino naujumo reikalavimas. Bendrąja prasme, dizainas yra laikomas nauju, jei joks kitas tapatus dizainas netapo prieinamas visuomenei iki paraiškos padavimo datos, o kai prašoma prioriteto, – iki prioriteto datos (Dizaino įstatymo 5 straipsnio 1 dalis, Bendrijos dizaino reglamento 5 straipsnio b punktas.). Neregistruoto Bendrijos dizaino atveju dizainas laikomas nauju, jeigu joks kitas tapatus dizainas netapo prieinamas visuomenei iki tos datos, kai dizainas, kurį siekiama apsaugoti, tapo pirmą kartą prieinamas visuomenei (Bendrijos dizaino reglamento 5 straipsnio a punktas). Praktikoje pripažįstama, kad dizaino atitikimo naujumo kriterijui vertinimas yra objektyvaus pobūdžio – tereikia nuspręsti, ar du lyginami dizainai yra tapatūs³⁷. Visgi tapatumas nebūtinai reiškia, kad dizainai yra identiškos kopijos. Kaip numatyta Bendrijos dizaino reglamento 5 straipsnio 2 dalyje (analogiškos nuostatos pateikiamos ir Dizaino direktyvoje bei Dizaino įstatyme),

³⁷ Vidaus rinkos derinimo tarnybos III-os Apeliacinės tarybos 2006 m. lapkričio 22 d. sprendimas byloje *Daka Research Inc. prieš Ampel 24 Vertriebs-GmbH & Co. KG*, Nr. R 196/2006-3.

tapačiais dizainai laikomi net ir tada, kai skiriasi tik neesminėmis detalėmis. Kas yra laikoma neesminėmis detalėmis, bendros taisyklės ar baigtinio sąrašo nėra, vertinimas visuomet yra paliekamas teismui, atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes. Norint dizainui pripažinti naujumą, vertinami turi būti tie dizaino elementai, kurie suteikia jam specifines savybes, o ne bendrieji elementai, ir dizainas turėtų būti laikomas nauju, jei būtent jo specifinės detalės skiria jį nuo egzistuojančio *status quo* dizainų visumoje³⁸. Šiam teiginiui iliustruoti, galima būtų pasiremti 2013 m. birželio 6 d. Europos Sąjungos Bendrojo teismo (toliau darbe – Bendrasis Teismas) sprendimu, kuriame teismas nagrinėjo laikrodžių ciferblatų dizainų atitikimą naujumo reikalavimui³⁹. Byloje ginčas kilo dėl Bendrijos dizainu užregistruoto laikrodžio ciferblato dizaino, paraiškoje pavaizduoto kaip sudaryto iš dviejų (juodos ir baltos) plokštelių, kurios besisukančios sukuria skirtingų atspalvių efektą. Ieškovas siekė pripažinti registraciją negaliojančia, remdamasis anksčiau Vokietijos menininko sukurtu laikrodžio ciferblato vaizdu, atitinkamai saugomo pagal Vokietijos teisės aktų autorių teisės srityje numatytą apsaugą, šiuo atžvilgiu tvirtindamas, kad naujumo sąvoka turi būti aiškinama objektyviai, ir kaip numatyta Bendrijos dizaino reglamento 5 straipsnyje, reikia tik nustatyti, ar ginčijamas dizainas yra tapatus ankstesniems dizainams, kurie visuomenei tapo prieinami iki registracijos paraiškos pateikimo dienos. Tačiau teismas, pritardamas Vidaus rinkos derinimo tarnybos III-iosios Apeliacinės tarybos nuomonei, pripažino, kad nors ginčijamas dizainas ir ankstesnis Vokietijos menininko darbas iš pažiūros ir yra panašūs, vertinant dizaino naujumą reikia įvertinti, ar yra skirtumų, kurie nėra nereikšmingi, net jei jie nedideli, o šiuo konkrečiu atveju ankstesnis dizainas pasižymėjo platesniu spalvų spektru ir skirtingesniais spalvų deriniais, besikeičiant valandoms, palyginus su ginčijamu dizainu, ir būtent šios detalės, vertinant objektyviai, yra svarbūs dizainų, dėl kurių kilo ginčas, skirtumai, leidžiantys vertinti ginčijamo dizaino naujumą.

Dizaino naujumo nustatymui svarbus yra momentas, kada dizainas pirmą kartą tapo prieinamas visuomenei. Prieinamumas visuomenei dar kitaip vadinamas dizaino atskleidimu. Nors atskleidimo faktas svarbus tiek nustatant, ar dizainas yra naujas, tiek ir ar turi individualių savybių, tačiau svarbu jį aptartį dar kalbant apie naujumo kategoriją. Bendrijos dizaino reglamento 7 straipsnio 1 dalis nurodo, kad taikant minėtą to paties reglamento 5 straipsnį

³⁸ CONEA, Alina Mihaela. The requirements for protection of the community design. *Challenges of the Knowledge Society*, 2011, p. 846 [interaktyvus, žiūrėta: 2020 m. vasario 6.]. Prieiga per internetą: <https://doaj.org/article/324c5fd91d854ca080fc35bcf7895149>;

³⁹ 2013 m. birželio 6 d. Sprendimas *Erich Kastenholtz* prieš *Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-68/11, EU:T:2013:298.

(naujumo kriterijaus kontekste), (ankstesnis) dizainas laikomas tapusiu prieinamu visuomenei, jei jis buvo paskelbtas po registracijos ar kitaip, viešai eksponuotas, naudotas versle ar kitaip atskleistas, iki 5 straipsnyje nurodytos datos. Štai, pavyzdžiui, Bendrasis Teismas 2011 m. birželio 14 d. sprendime *Sphere Time* pasisakė dėl laikrodžio dizaino neatitikimo naujumo reikalavimui: šioje byloje ginčas kilo dėl labai į ginčijamą dizainą panašaus dizaino laikrodžio, gaminto Kinijoje, kuris Europos rinkoje pasirodė anksčiau už ginčijamą dizainą, ir kaip reikšmingą to įrodymą teismas laikė siuntimo dokumentus, patvirtinančius, kad minėtas ankstesnio dizaino laikrodis buvo importuotas į Nyderlandų Karalystę iki ginčijamo dizaino paraiškos padavimo datos⁴⁰. Šiame kontekste taip pat svarbu pažymėti, jog nors formuluotė *joks kitas* tapatus dizainas iš pirmo žvilgsnio indikuoja, kad dizainas turi būti naujas, lyginant su visais iki tol egzistavusiais dizainais pasaulyje, toje pačioje Bendrijos dizaino reglamento 7 straipsnio dalyje numatyta išimtis, jog veiksmai nebus laikomi atskleidimu, jei juos atlikus dizainas negalėjo pagrįstai tapti įprastu būdu žinomas Bendrijoje veikiantiems atitinkamos srities specialistams. Kaip teigia *Lionel Bently* ir *Brad Sherman*, tai yra tam tikra apsaugos sąlyga (angl. *safeguard clause*), kuria siekiama užkirsti kelią dizaino neįregistravimui, remiantis ankstesniu miglotu informacijos atskleidimu, tačiau aiškesnį šios sąlygos veikimą sunku įsivaizduoti jau vien dėl to, kad jos formuluotė kelia daug neaiškumų⁴¹. Su šia minėtų autorių pozicija yra sutiktina, kadangi tiesiogiai skaitant šią Bendrijos dizaino reglamento nuostatą, nėra visiškai aišku, ką įstatymų leidėjas turėjo omenyje. Anot Europos Komisijos, apsaugos sąlyga iš esmės yra palengvinimas, leidžiantis nevertinti dizainų, kurie Europos industrijoje įprastai negalėtų būti žinomi, pavyzdžiui, ankstesni dizainai, saugomi atokiose vietose ar muziejuose, ir nors šis paaiškinimas nėra numatytas Europos Sąjungos teisės aktuose, tikimasi, kad šią problemą išspręs teismų praktika⁴². Plačiau minėta koncepcija nagrinėjama anglų teisininko *David Musker*, kuris teigia, jog problemos gali kilti identifikuojant pačią atitinkamą sritį, kadangi pagal bendrą taisyklę joks dizainas neturi būti išimtinai susijęs su konkrečiu gaminiu, o tai reiškia, kad jei vieno gaminio dizainas yra naudojamas ir ant kito gaminio, tai dizainas gali būti gerai žinomas vienos srities specialistui,

⁴⁰ KUR, Annette; ir DREIER, Thomas. *European intellectual property law. Text, Cases & Materials*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2013, p. 363-364;

⁴¹ BENTLY, Lionel; ir SHERMAN, Brad. *Intellectual Property Law*. 4th Edition. Oxford: Oxford University Press, 2014, p. 629;

⁴² COLSTON, Catherine; ir MIDDLETON, Kirsty. *Modern Intellectual Property Law*. Second Edition. London: Cavendish Publishing Limited, 2005, p. 432.

bet visiškai nežinomas kitos srities specialistui⁴³. Tad natūraliai gali kilti klausimas, ar turi būti vertinami ankstesnio dizaino srities specialistai, ar vėlesnio. Anot *David Musker*, šios normos prasme turėtų būti atsižvelgiama į ankstesnio dizaino srities specialistus, kadangi priešingu atveju naujojo dizaino apsauga užgožtų ankstesnius⁴⁴. Kas yra tos atitinkamos sritys, reglamento tekstas taip pat neatsako, tačiau Žalioji knyga dėl pramoninio dizaino apsaugos nurodo, kad jos turėtų būti apibrėžiamos kaip tos sritys, kuriose veikia atitinkami specialistai, dizaineriai, prekeiviai ir gamintojai, kitaip tariant ne galutiniai vartotojai, kadangi priešingu atveju būtų keista, jei dizaineris galėtų įregistruoti dizainą, žinomą kitiems tos srities dizaineriams, vien dėl to, kad nei vienam vartotojui dizainas dar netapo žinomu⁴⁵. Iš tiesų, vertinimas, kad atitinkamos srities specialistais neturėtų būti laikomi galutiniai tam tikro produkto vartotojai, yra teisingas, kadangi minėta apsaugos sąlyga yra išimtis iš bendros taisyklės, todėl ir norint ją remtis, reikia specialių žinių. Taip pat ta pati Bendrijos dizaino reglamento 7 straipsnio dalis nurodo, kad dizainas nebus laikomas tapusiu prieinamu visuomenei ir tuo atveju, jei buvo atskleistas trečiajam asmeniui aiškiais konfidencialumo sąlygomis.

Dizaino teisinė registracija yra išimtinai tik paties kūrėjo apsisprendimo laisvė ir natūralu, kad prieš priimant sprendimą registruoti kūrinį reikia įvertinti ir kitus aspektus – tiek galimas finansines sąnaudas, laiko praradimus, tiek ir tikėtiną pelną. Neregistruotas bendrijos dizainas suteikia bent minimalią apsaugą dizaineriui, tačiau apsauga suteikiama tik Europos Sąjungos teritorijoje. Siekiant įgyti daugiau apsaugos arba praplėsti apsaugos teritoriją, tai galima padaryti tik įregistravus dizainą, o registracija ne visada gali atsipirkti, pavyzdžiui, dėl to, kad tam tikro gaminio dizainas gali pasirodyti nepatrauklus rinkai, nepraktiškas dėl savo savybių, lyginant su ankstesniais dizainais. Dėl šios priežasties Bendrijos dizaino reglamento 7 straipsnio 2 ir 3 dalis numato vadinamąjį lengvatinį 12 mėnesių terminą (angl. *grace period*). Tokia pati nuostata numatyta ir Dizaino direktyvoje, todėl analogiškai yra įtraukta ir Dizaino įstatyme bei galioja Lietuvoje. Lengvatinis terminas reiškia, kad į dizaino atskleidimą neatsižvelgiama, jeigu dizainas, kurio apsaugos prašoma, tapo prieinamas visuomenei dėl paties dizainerio, jo teisių perėmėjo arba trečiojo asmens dėl dizainerio ar jo teisių perėmėjo pateiktos informacijos ar atliktų veiksmų ir per 12 mėnesių laikotarpį iki paraiškos padavimo datos ar, jei prašoma prioriteto, iki prioriteto datos, be to ši nuostata taikoma ir tada, jei dizainas

⁴³ MUSKER, David. *Community Design Law. Principles and Practice*. London: Sweet & Maxwell, 2002, p. 36;

⁴⁴ MUSKER, David. *Community Design Law. Principles and Practice*. London: Sweet & Maxwell, 2002, p. 36;

⁴⁵ *Ibid.*, p. 37-38.

tapo prieinamu visuomenei dėl piktnaudžiavimo dizainerio ar jo teisių perėmėjo atžvilgiu⁴⁶. Tokiu būdu dizaineriui suteikiama galimybė išbandyti rinką arba pritraukti investuotojus, neprarandant galimybės vėliau įgyti apsaugą dizainui, tačiau pažymėtina, kad į per šį laikotarpį nepriklausomai sukurtus kitų dizainerių dizainus vėliau gali būti atsižvelgiama vertinant naujumą, jei pateikiama paraiška dėl dizaino registravimo⁴⁷.

Kaip jau buvo minėta darbo pradžioje, dizaino teisė teisinę apsaugą suteikia ne pačiam gaminiui, nurodytam paraiškoje, o gaminio išorės vaizdui, kitaip tariant – gaminio dizainui. Tačiau neteisinga būtų laikyti, kad dizainas yra susijęs tik su vienu konkrečiu ar keliais konkrečiais dizainais. Šiame kontekste verta paminėti 2015 m. gruodžio 13 d. Bendrojo Teismo sprendimą, kuriame teismas pasisakė, jog atsižvelgiant visų pirma į Bendrijos dizaino reglamento 36 straipsnio 6 dalies nuostatą ir 19 straipsnio 1 dalies antrame sakinyje esančią nuorodą į „gaminį“, reikia daryti išvadą, kad registruotas Bendrijos dizainas suteikia jo savininkui išimtinę teisę naudoti aptariamą dizainą visų rūšių gaminiams (ir ne tik paraiškoje nurodytam gaminiui), ir, kaip matyti iš reglamento 10 straipsnio, bet kokį dizainą, kuris informuotam vartotojui nesudaro skirtingo bendro vizualaus įspūdžio⁴⁸. Dėl šios priežasties dizainas negali būti laikomas nauju, jei identiškas dizainas jau tapo prieinamas visuomenei, net jeigu šis ankstesnis dizainas skirtas pritaikyti arba panaudoti kitokiam gaminiui, nes priešingu atveju naujai įregistruoto dizaino savininkas galėtų drausti naudoti dizainą net ir tiems gaminiams, kuriuose panaudotas anksčiau visuomenei tapęs prieinamu dizainas⁴⁹. Manytina, kad toks teismo vertinimas, nors iš pirmo žvilgsnio ir apsunkinantis dizainerio kūrybinę laisvę, turėtų būti laikomas teisingu. Pagrindinis apsunkinimas, kylantis iš tokio vertinimo, yra tai, kad dizaineris tampa įpareigotu žinoti visus galimus dizainus, kadangi visuomet egzistuos rizika, kad tapatus dizainas jau anksčiau tapo prieinamas visuomenei, nors ir panaudotas kitokiam gaminiui. Kita vertus, kaip ir nurodo teismas minėtoje byloje, kitoks vertinimas nebūtų teisingas ankstesnių dizainų savininkų atžvilgiu, kadangi naujai įregistruoto dizaino savininkas, susidūręs su tapačiu dizainu, kad ir kitame gaminyje, galėtų reikalauti uždrausti naudoti pastarąjį, nors jo atskleidimo momentas galėjo būti ir gerokai ankstesnis.

⁴⁶ 2001 m. gruodžio 12 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 6/2002 dėl Bendrijos dizaino. *OL 2001 m. specialus leidimas*, 13 skyrius, 27 tomas, p. 146;

⁴⁷ COLSTON, Catherine; ir MIDDLETON, Kirsty. *Modern Intellectual Property Law*. Second Edition. London: Cavendish Publishing Limited, 2005, p. 432;

⁴⁸ 2015 m. gegužės 13 d. Sprendimas *Group Nivelles prieš Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-15/13, EU:T:2015:281;

⁴⁹ *Ibid.*

Visgi tikėtina, kad šis vertinimas labai priklauso nuo kiekvienos bylos konkrečių faktinių aplinkybių ir akivaizdu, kad vertinant tam tikro dizaino naujumą negalėtų būti lyginami nesulyginami dizainai, kaip, pavyzdžiui, tam tikro drabužio dizainas ir namų apyvokos daikto dizainas. Minėtoje byloje prie šios išvados teismas priėjo, kai vertinamos buvo dušo grotelės, skirtos nutekėti vandeniu duše, ir analogiškos grotelės vandens nutekėjimui pramonėje (o ne naudojamos buityje), ir šioje konkrečioje situacijoje teismas rėmėsi minėtu Bendrijos dizaino reglamento 7 straipsniu, bei nurodė, jog dizainas, panaudotas konkrečiam gaminiui yra laikomas tapusiu prieinamu visuomenei, nebent būtų įrodyta, kad įprastomis verslo sąlygomis ši aplinkybė pagrįstai negalėjo būti tapusi žinoma Sąjungoje veikiantiems su nagrinėjamu gaminiu susijusios srities specialistams⁵⁰. Kitaip tariant, teismas turėjo omenyje, kad atitinkamos srities specialistai, šiuo atveju vandens nutekėjimo sistemų kūrimo srityje, turėtų žinoti skirtingus dizainus, nesvarbu ar jie naudojami buityje, ar pramonėje.

Taigi apibendrinus, siekiant dizainą pripažinti nauju, jis turi skirtis nuo visų ankstesnių dizainų, daugiausiai dėmesio skiriant specifinėms, o ne bendroms tam tikrų gaminių detalėms. Jeigu dizainas nuo ankstesnių dizainų skiriasi tik neesminėmis detalėmis, toks dizainas negali būti laikomas nauju. Svarbu nustatyti momentą, kada dizainas primą kartą tapo prieinamu visuomenei, be kita ko, atsižvelgiant į tai, kad įstatymų leidėjas yra įtvirtinęs specialų 12 mėnesių lengvatinį terminą, leidžianti dizaineriui išbandyti rinką prieš apsisprendžiant dėl dizaino registravimo. Pagrindinės problemos gali kilti siekiant pasinaudoti dizaino atskleidimo apsaugine sąlyga, kuomet reikia įrodyti, kad atskleidimo faktas negalėjo pagrįstai tapti žinomas bendrijoje veikiantiems atitinkamos srities specialistams. Šią aplinkybę dar labiau apsunkina tai, kad naujumas nebūtinai vertinamas tik konkretaus gaminio, kuriame dizainas panaudotas, ankstesnių dizainų visumoje, bet taip pat gali būti atsižvelgiama ir į kitokius gaminius, jei juose panaudotas tapatus ar labai panašus dizainas.

1.3.2. Dizaino individualių savybių samprata

Antroji dizaino apsaugos sąlyga yra reikalavimas dizainui turėti individualių savybių. Nors individualių savybių reikalavimą, tiesa, kur kas siauresne apimtimi, galima buvo rasti jau ir anksčiau galiojusiam Lietuvos Respublikos pramoninio dizaino įstatymo 4 straipsnyje, kitų

⁵⁰ 2015 m. gegužės 13 d. Sprendimas *Group Nivelles* prieš *Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-15/13, EU:T:2015:281.

valstybių nacionaliniu lygmeniu, pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės įstatymuose iki Dizaino direktyvos priėmimo šios sąvokos nebuvo⁵¹. Žvelgiant į šios sąlygos genezę Europos Sąjungos teisėje, dar 1991 m. liepos m. Žaliojoje knygoje dėl pramoninio dizaino teisinės apsaugos ji taip pat nebuvo numatyta. Vienuolika iš dvylikos tuometinių Europos Ekonominės Bendrijos valstybių narių savo nacionalinėje teisėje numatė pramoninio dizaino apsaugą, ir dauguma tarp reikalavimų, keliamų šios apsaugos įgijimui, numatė naujumo kriterijų, kartais kartu su originalumo reikalavimu⁵². Buvo prieita prie išvados, jog tam, kad pramoninis dizainas būtų saugomas, neužtenka, kad jis būtų naujas, turi būti ir kitas elementas, kuris tuo metu buvo pavadintas skiriamuoju požymiu (angl. *distinctive character*)⁵³. Taigi buvo prieita prie to, kad pirminiuose Bendrijos dizaino reglamento ir Dizaino direktyvos projektuose buvo numatytas skiriamąjo bruožo reikalavimas, kuris reiškę, jog dizainas neturėjo būti žinomas atitinkamos srities specialistams, veikiantiems Bendrijos ribose, ir toks, kurio keliamas bendras įspūdis suinteresuotai visuomenei skirtusi nuo bet kokio kito dizaino, žinomo tam tikrame sektoriuje, keliamo bendro įspūdžio⁵⁴. Vis dėlto, po kilusių diskusijų, jog skiriamąjo bruožo reikalavimas yra perimtas iš prekių ženklų teisės, todėl gali klaidinti, be to, atsižvelgus į tai, kad skiriamasis bruožas būtų per daug griežtas reikalavimas ir neatitiktų dizaino esmės, vėlesniuose Dizaino direktyvos pasiūlymuose jau buvo pateiktas individualių savybių kriterijus⁵⁵. Aiškinamajame Bendrijos dizaino reglamento memorandume individualių savybių kriterijus pristatomas kaip, iš vienos pusės, numatantis aukštą ribą dizaino nepanašumui su ankstesniu dizainui, tačiau, iš kitos pusės, atveriantis plačias apsaugos galimybes, o šio testo būtinumas grindžiamas tuo, kad jei jo nebūtų, tai leistų kaip naują dizainą registruoti tiesiog ankstesnio dizaino pakeitimą, kadangi jei būtų vadovaujamosi tik naujumo kriterijumi, užtektų, kad dizainai nebūtų identiški, ir apsauga būtų suteikiama⁵⁶. Tik po Dizaino direktyvos, harmonizavusios nacionalinius

⁵¹ 1949 m. Registruotų Dizainų įstatymo 1 skyriaus 2 dalis pirminėje versijoje Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės įstatymų leidėjas kartu su naujumo reikalavimu dizainui numatė originalumo reikalavimą. 1949 m. Registruotų Dizainų įstatymas [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo6/12-13-14/88/contents>;

⁵² 1991 m. liepos Europos Bendrijų Komisijos Žalioji Knyga dėl teisinės pramoninio dizaino apsaugos Nr. 111/F/5131/91-EN. Briuselis, p. 18 [interaktyvus; žiūrėta 2020 vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://aei.pitt.edu/1785/>;

⁵³ *Ibid.*, p. 18-19;

⁵⁴ *Ibid.*, p. 168;

⁵⁵ FRANZOSI, Mario, *et. al. European Design Protection. Commentary To Directive And Regulation Proposals*. Hague: Kluwer Law International, 1996, p. 55-60;

⁵⁶ 1993 m. gruodžio 3 d. Europos Bendrijų Komisijos pasiūlymas COM(93) 342 final-COD 463 dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Bendrijos Dizaino. Briuselis, p. 12 [interaktyvus; žiūrėta: 2020 vasario 15 d.]. Prieiga per internetą:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51993PC0342&from=EN>.

valstybių narių teisę dizaino srityje, priėmimo, individualių savybių reikalavimas atsirado dizaino teisę reglamentuojančiuose įstatymuose. Taigi individualių dizaino savybių koncepciją tam tikra prasme galima būtų laikyti Europos Sąjungos indėliu dizaino teisėje.

Europos Sąjungos teisėje dizaino individualios savybės iš esmės reiškia, kad bendras išpūdis, kurį sukuria dizainas, turi būti kitoks, nei bet kokio ankstesnio dizaino. Šis vertinimas yra pagrįstas ne tuo, kiek dizaineris įdėjo pastangų, kurdamas dizainą, o būtent tuo, kiek dizainas turi individualumo, išskirtinumo lyginant su kitais rinkoje egzistuojančiais panašiais dizainais, taigi vertinamas jau pats rezultatas⁵⁷. Pagal Bendrijos dizaino reglamento 6 straipsnį dizainas laikomas turinčiu individualių savybių, jeigu jo bendras išpūdis informuotam vartotojui skiriasi nuo bendro išpūdžio, kurį tokiam vartotojui padaro bet koks kitas dizainas, tapęs prieinamu visuomenei iki tos datos, kai dizainas, kurį siekiama apsaugoti, pirmą kartą tapo prieinamas visuomenei (neregistruoto bendrijos dizaino atveju), arba, registruoto bendrijos dizaino atveju, iki paraiškos įregistruoti dizainą, kurį siekiama apsaugoti, padavimo datos (prašant prioriteto – iki prioriteto datos). Tokia pati taisyklė įtvirtinta ir Dizaino direktyvoje bei perkelta į Dizaino įstatymą.

Kaip teigia *Lionel Bently* ir *Brad Sherman*, buvo keliamas klausimas, ar Europos Sąjunga, numatydamą individualių savybių reikalavimą, tinkamai įgyvendina TRIPS sutarties 25 straipsnyje numatytą sąlygą, įpareigojančią sutarties dalyves apsaugoti „savarankiškai sukurtus pramoninius dizainus, kurie yra nauji ir originalūs“, kadangi iš pirmo žvilgsnio individualių savybių reikalavimas atrodė kaip papildomas ir todėl neteisingas reikalavimas⁵⁸. Kaip vieną iš bandymų pateisinti individualių savybių reikalavimą, minėti autoriai nurodo teiginį, jog individualios savybės gali būti tapatinamos su savarankiško kūrimo standartu, tačiau tai iki galo neįtikina, todėl tinkamesnis požiūris būtų laikyti, kad individualių savybių reikalavimas yra lygiavertis TRIPS sutarties 25 straipsnyje numatyta galimybei valstybėms narėms numatyti, jog dizainas gali ir nebūti naujas ir originalus, jei reikšmingai nesiskiria nuo žinomo dizaino ar žinomų dizainų kombinacijos⁵⁹. Su šia pozicija, darbo autoriaus manymu, galima būtų sutikti ta apimtimi, jog individualių savybių reikalavimo įtvirtinimas Europos Sąjungos teisėje, matyt, tikrai nėra TRIPS sutarties pažeidimas. TRIPS sutartis dizaino teisės plačiai nereglamentuoja ir nustato tik minimalius standartus valstybėms narėms, kurie turėtų

⁵⁷ MUSKER, David. *Community Design Law. Principles and Practice*. London: Sweet & Maxwell, 2002, p. 29;

⁵⁸ BENTLY, Lionel; ir SHERMAN, Brad. *Intellectual Property Law*. 4th Edition. Oxford: Oxford University Press, 2014, p. 736;

⁵⁹ *Ibid.*, p. 736-737.

būti taikomi dizaino teisės srityje. Akivaizdu, kad Europos Sąjungai, vietoj žodžio *originalus* įtvirtinus *individualių savybių* sąvoką, apsaugos apimtis tikrai nesumažėjo, o galbūt net sustiprino Bendrijos dizaino teisės kaip *sui generis* teisės vaidmenį. Originalumo reikalavimas, kaip plačiau bus nagrinėjama trečiojoje šio darbo dalyje, tradiciškai priskiriamas autorių teisei, nors, kaip minėta, kai kuriose valstybėse, pavyzdžiui Jungtinėje Karalystėje, iki dizaino teisės harmonizavimo Europos Sąjungos mastu, originalumo kriterijus galiojo ir dizaino teisėje. Autoriaus nuomone, individualių savybių kriterijus dizainą, kaip pramoninės nuosavybės objektą, padeda atriboti nuo autorių teisės.

Norint atskleisti individualių savybių sampratą, vertinamos turi būti kelios skirtingos, tačiau tarpusavyje susijusios teisinės kategorijos, todėl reikėtų trumpai aptarti kiekvieną iš jų.

Informuotas vartotojas. Individualių savybių nustatymui pasitelkiamas specialus subjektas – informuotas vartotojas. Informuotas vartotojas doktrinoje suprantamas kaip asmuo, kuris nebūdamas tam tikros srities ekspertas gali identifikuoti tam tikro dizaino skirtumus nuo jam jau žinomų kitų dizainų, o tai reiškia, kad jis nėra ir paprastas eilinis vartotojas, perkantis kasdienės prekes⁶⁰. Taigi svarbu pažymėti, kad, pirmiausia, vertinimas neturi būti pagrįstas teisėjo vidiniu įsitikinimu, o analizuojama turi būti hipotetiškai žvelgiant informuoto vartotojo akimis. Informuoto vartotojo sąvoka plačiau atskleidžiama teismų praktikoje. Štai, pavyzdžiui, 2011 m. spalio 20 d. sprendime Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – Teisingumo Teismas) nurodė, kad Bendrijos dizaino reglamente informuoto vartotojo sąvoka neapibrėžiama, tačiau ją reikia suprasti kaip tarpinę sąvoką tarp prekių ženklų srityje taikomo paprasto vartotojo, iš kurio nereikalaujama, kad jis turėtų kokių nors specialių žinių ir kuris paprastai nelygina prekių ženklų tarpusavyje, sąvokos, ir specialisto – eksperto, turinčio išsamių techninių žinių, todėl informuoto vartotojo sąvoka apibrėžia ne vidutiniškai dėmesingą, bet dėl turimos esminės patirties arba dėl gerų aptariamo sektoriaus žinių, ypač pastabų vartotoją⁶¹. Taigi informuotumas grindžiamas tuo, kad šis vartotojas domisi atitinkamos rūšies gaminiais ir dėl to žino skirtingus dizainus, esančius rinkoje. Tikėtina, kad tokias žinias turi ir kiti dizaineriai, tačiau vertinant individualias savybes, žodis *vartotojas* nurodo, kad nėra kalbama apie kitus dizainerius. Dizainerių žinomumą sąlygoja tai, kad jie yra šios srities ekspertai ir tai yra natūralu jų kasdienybėje. Įstatymų leidėjo tikslas buvo priešingas

⁶⁰ COLSTON, Catherine; ir MIDDLETON, Kirsty. *Modern Intellectual Property Law*. Second Edition. London: Cavendish Publishing Limited, 2005, p. 433;

⁶¹ 2011 m. spalio 20 d. Sprendimas *PepsiCo, Inc* prieš *Grupo Promer Mon Graphic SA*, C-281/10 P, EU:C:2011:679.

– lyginamų dizainų individualias savybes turi sugebėti atskirti galutinis jų naudotojas. Be to, teismų praktikoje pabrėžiama, kad „vartotojo“ statusas reiškia dar ir tai, jog atitinkamas asmuo naudoja gaminį, kuriame dizainas panaudotas, pagal šio gaminio tikslinę paskirtį⁶². Manytina, kad šis atskyrimas yra svarbus, nes dizainai pirmiausia ir kuriami tam, kad suteiktų produktui patrauklumą ir skatintų juos įsigyti. Panaši pozicija randama ir Žaliojoje knygoje dėl pramoninio dizaino apsaugos, kur teigiama, kad testas turi būti atliekamas ten, kur išnaudojama didžiausia dizaino ekonominė svarba, tai yra, rinkoje, kur pirkėjai yra paprasti vartotojai, neturintys kvalifikuoto dizainerio žinių⁶³.

Bendras įspūdis. Kaip jau buvo apibrėžta anksčiau, vertinimas turi būti pagrįstas bendru įspūdžiu, kurį sukuria dizainas informuotam vartotojui, ir jis turi būti kitoks, nei bet kokio ankstesnio dizaino sukeliamas bendras įspūdis. Žodžių junginys bendras įspūdis (angl. *overall impression*) leidžia suprasti, kad reikalaujama vertinti bendrą dizaino sukuriamą vaizdą, o ne atsižvelgti tik į tam tikras skirtingas ar panašias detales. Iš teismų praktikos galima matyti, kad informuoto vartotojo atžvilgiu dizaino individualios savybės išplaukia iš bendro įspūdžio, kurį sukuria dizaino skirtumai arba „dėjà vu“ nebuvimas, atsižvelgiant į visus ankstesnius dizainus, nekreipiant dėmesio į skirtumus, kurie nepakankamai ryškūs, kad darytų įtaką minėtam bendram įspūdžiui, net jei jie yra ir daugiau nei nereikšmingi, o būtent vertinant pakankamai ryškius skirtumus, kurie gali sukurti skirtingą bendrą dizaino visumos įspūdį⁶⁴. Kaip vienoje Jungtinės Karalystės byloje apibūdino *Lord Justice Jacob*, informuotas vartotojas dizaino srityje yra pagrįstai diskriminuojantis – toks, kuris atsirenka tik tas dizaino detales, kurios geba jam sukurti skirtingą bendrą įspūdį, arba, kitaip tariant, svarbu yra tik tai, kas atidžiai vertinant, pirmiausia atkreipia tokio vartotojo dėmesį⁶⁵.

Dizainerio laisvė. Bendrijos dizaino reglamento 6 straipsnio, apibrėžiančio dizaino individualių savybių reikalavimą, 2 dalyje, be kita ko, nurodyta, kad vertinant individualias savybes, atsižvelgiama į dizainerio laisvę kuriant dizainą. Taigi, atrodytu, kad informuotas vartotojas, vertindamas bendrą įspūdį, kurį jam sukuria nagrinėjamas dizainas, omenyje turi turėti ir dizainerio laisvę, kuria jis galėjo naudotis kurdamas dizainą. Kitaip tariant, dizainerio

⁶² 2010 m. birželio 22 d. Sprendimas *Shenzhen Taiden Industrial Co. Ltd. prieš Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-153/08, EU:T:2010:248;

⁶³ MUSKER, David. *Community Design Law. Principles and Practice*. London: Sweet & Maxwell, 2002, p. 32;

⁶⁴ 2017 m. vasario 16 d. Sprendimas *Antrax It Srl prieš Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybą*, T-828/14 ir T-829/14, EU:T:2017:87;

⁶⁵ The Supreme Court of Judicature Court of Appeal (Civil Division) on Appeal from the High Court of Justice Chancery Division (Intellectual Property) 2007 m. sprendimas byloje *The Procter & Gamble Company v. Reckitt Benckiser (UK) Limited*, Nr. A3/2007/0072.

laisvė iš esmės turėtų būti suprantama kaip galimybė dizaineriui nepriklausomai sukurti naują, inovatyvų dizainą, kuris būtų kitoks, nei jau rinkoje egzistuojantys dizainai. Tačiau šį laisvė neišvengiamai yra susijusi su tam tikrais suvaržymais. Štai dar 2010 m. kovo 18 d. Bendrasis Teismas sprendime *Grupo Promer Mon Graphic, SA prieš Vidaus rinkos derinimo tarnybą* pažymėjo, kad dizainerio laisvės mastas kuriant dizainą apibrėžtas, be kita ko, suvaržymais, susijusiais su gaminio arba gaminio sudėtinės dalies techninės paskirties charakteristikomis, ar netgi gaminiui taikomomis teisės aktų nuostatomis, ir dėl šių suvaržymų yra nustatomi tam tikrų charakteristikų standartai, kurie tampa bendrai taikomi atitinkamo gaminio dizainams⁶⁶. Šie suvaržymai – tai įvairūs saugumo reikalavimai, kokybės standartai ar net su teisės saugomų gėrių apsauga susiję ribojimai. Pavyzdžiui, kuriant automobilio dizainą, dizainerį varžo tokios techninės specifikacijos ir kelių eismo saugumo reikalavimai, kaip kad tai, jog kiekvienas automobilis turi turėti ratus, priekinius ir galinius žibintus, priekinio stiklo valytuvus, ir panašiai. Europos Sąjungos teismų praktika vertinant dizainerio laisvės mastą kuriant dizainą yra ganėtinai plati ir galima būtų teigti, kad dažniausiai didesnių sunkumų šį mastą identifikuoti nekyla. Visgi teisės doktrinoje pripažįstama, kad pats informuotas vartotojas retai kada iš tikrųjų žinos, koks yra dizainerio laisvės mastas vieno ar kito dizaino srityje⁶⁷.

Dizainų visuma. Dizainų visuma (angl. *design corpus* arba *prior art*) bendrąja prasme suprantama kaip visuma tam tikru momentu egzistuojančių dizainų. Ši kategorija svarbi tiek nustatant, ar dizainas turi individualių savybių, tiek ir ar yra naujas. Pirminė Europos Komisijos intencija buvo dizainų visumą vertinant individualias savybes apriboti tik tais dizainais, kurie iš esmės yra tuometinėje Europos rinkoje, tačiau vėliau buvo nuspręsta suvienodinti dizainų visumos apimtį tiek vertinant naujumą, tiek vertinant individualias dizaino savybes⁶⁸. Tačiau, šiuo atveju primintina jau anksčiau minėta taisyklė, jog neturėtų būti remiamasi dizainais, kurie galbūt ir egzistavo dar iki naujojo dizaino, tačiau jų buvimo vieta niekaip negalėjo būti žinoma atitinkamos srities specialistams, pavyzdžiui, esantys atokiame Afrikos muziejuje. Dažniausiai vertinant individualias savybes problemų nekyla nustatant dizainų visumą, tačiau jos gali atsirasti tais atvejais, kai dizainas yra, pavyzdžiui, ornamentas, ir gali būti pritaikomas daugybėje skirtingų gaminių, turint omenyje tai, kad

⁶⁶ 2010 m. kovo 18 d. Sprendimas *Grupo Promer Mon Graphic, SA prieš Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-9/07, EU:T:2010: 96;

⁶⁷ MUSKER, David. *Community Design Law. Principles and Practice*. London: Sweet & Maxwell, 2002, p. 32;

⁶⁸ *Ibid.*, p. 31.

gaminio nurodymas paraiškoje nesaisto dizainerio dėl dizaino panaudojimo ar pritaikymo⁶⁹. Vis dėlto, kaip vienoje byloje pripažino Anglijos teismas, nors ir laikytina, kad dizainų visumą sudaro ir ne tik paraiškoje nurodytų gaminių klasių ankstesni dizainai, informuotas vartotojas, vertindamas jam žinomus ankstesnius dizainus, nebus susipažinęs su tapačiais ar panašiais dizainais, panaudotais kitokuose gaminiuose nei kad ginčijamas dizainas yra pavaizduotas⁷⁰. Kadangi vertinimas pagrįstas fiktyviu asmeniu, turbūt neturėtų būti iš anksto sprendžiama, ar informuotas vartotojas bus informuotas ir apie dizainus, panaudotus kituose gaminiuose, ar ne, o tai turėtų priklausyti nuo kiekvienos individualios situacijos. Tokią išvadą patvirtina ir Bendrasis Teismas jau anksčiau minėtoje byloje, kurioje buvo sprendžiamas dizaino, skirto vandens nutekėjimo įrenginiui, klausimas, nurodydamas, kad automatiškai negalima atmesti fakto, kad informuotas gaminio, kuriam konkretus dizainas panaudotas ar pritaikytas, vartotojas gali turėti žinių ir apie esamus dizainus, susijusius su kitokiomis prekėmis⁷¹.

Taigi dizaino teisėje individualios dizaino savybės suprantamos kaip savybės, kurios vienam kūriniiui sukuria tam tikrą savitumą, lyginant su kitu ankstesniu dizainu. Individualios savybės vertinamos informuoto vartotojo akimis, kuris įstatymų leidėjo pasirinktas kaip fiktyvus asmuo, dėl turimos esminės patirties ar gerų tam tikro sektoriaus žinių esantis pakankamai atidžiu vartotoju, todėl negali būti laikomas paprastu vartotoju, koks yra pasitelkiamas prekių ženklų teisėje, bet negali būti prilyginamas ir specialistui ekspertui, koks yra patentų teisėje. Vertinimas, ar dizainas turi individualių savybių, grindžiamas bendru įspūdžiu, kurį sukuria informuotam vartotojui vertinamas dizainas, lyginant su esamų dizainų visuma, be kita ko, atsižvelgiant į dizainerio laisvės mastą kuriant dizainą.

⁶⁹ DAVIS, Richard., *et al. Tritton on intellectual property in Europe. Fourth Edition*. London: Sweet & Maxwell, 2014, p. 974;

⁷⁰ DAVIS, Richard., *et al. Tritton on intellectual property in Europe. Fourth Edition*. London: Sweet & Maxwell, 2014, p. 974;

⁷¹ 2015 m. gegužės 13 d. Sprendimas *Group Nivelles* prieš *Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-15/13, EU:T:2015:281, 131 punktas.

2. INDIVIDUALIŲ SAVYBIŲ VERTINIMAS EUROPOS SĄJUNGOS TEISMUOSE. DIZAINO APSAUGOS GALIMYBĖS KITOSE JURISDIKCIJOSE

Kaip minėta, individualios savybės nėra nustatomos registruojant dizainą. Jų vertinimo klausimas iškyla tais atvejais, kai yra ginčijamas registruoto dizaino galiojimas remiantis būtent pagrindu, jog dizainas neturi individualių savybių, ar tais atvejais, kuomet siekiama apginti neregistruoto dizaino buvimą⁷². Ši darbo dalis skirta atsakyti į pagrindinį nagrinėjamos temos klausimą – kaip yra vertinamos individualios savybės dizaino teisėje, atsižvelgiant į dažniausiai praktikoje iškylančius probleminius aspektus.

2.1. Individualių savybių vertinimo bendrieji aspektai

Individualių savybių samprata, kaip minėta, įtvirtinta Europos Sąjungos teisėje, todėl valstybėms narėms, sprendžiant ginčus, susijusius su dizaino individualių savybių vertinimu, privalu vadovautis Europos Sąjungos teismų, pirmiausia, aišku, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau kaip ir anksčiau vadinamas – Teisingumo Teismu) suformuota praktika, tačiau atsižvelgiant į tai, kad šį teismą pasiekia tikrai ne kiekviena byla, didelė dalis praktikos yra suformuota ir Europos Sąjungos Bendrojo Teismo (toliau kaip ir anksčiau vadinamas – Bendroju Teismu) jurisprudencijoje. Kaip matyti iš gana gausios Europos Sąjungos teismų praktikos, individualių savybių vertinimas teismui ar kitam ginčą nagrinėjančiam subjektui ne visada yra lengva užduotis. Nuo pat Dizaino direktyvos ir Bendrijos dizaino reglamento įsigaliojimo teismų praktika keitėsi, pildėsi, ir galima būtų teigti, kad šiai dienai ji yra pakankamai išsami, nors, vertinant kai kuriuos teismų sprendimus, dar vis kyla abejonių, todėl tam tikrais klausimais verta diskutuoti toliau.

Kaip teigiama Bendrijos dizaino reglamento 14 konstatuojamojoje dalyje, vertinimas, ar dizainas turi individualių savybių, turėtų būti pagrįstas tuo, ar įspūdis, kurį jis padaro dizainą apžiūrinčiam informuotam vartotojui, aiškiai skiriasi nuo to įspūdžio, kurį jam padaro esamų dizainų visuma, atsižvelgiant į gaminio, kuris turi tą dizainą, pobūdį, ypač į pramonės šaką, kuriai gaminys priklauso, ir dizainerio laisvę tą dizainą kuriant. Bendrasis Teismas 2015 m. rugsėjo 10 d. sprendime, nagrinėdamas dviejų rankinių dizainų panašumus, dėl individualių

⁷² Bendrijos dizaino reglamento 85 straipsnio 2 dalis numato pareigą neregistruoto dizaino savininkui nurodyti savo dizaino individualias savybes, jei iškyla tokio dizaino galiojimo klausimas.

savybių vertinimo taip pat pasisakė, be kita ko, išskirdamas keturis vertinimo etapus: a) pirmiausia, nustatomas gaminių, kuriuose numatyta dizainą pritaikyti ar kuriuose numatyta tą dizainą panaudoti, sektorius; b) toliau identifikuojamas informuotas apie šiuos gaminius pagal jų paskirtį vartotojas ir, atsižvelgiant į šį informuotą vartotoją – ankstesnio dizaino žinomumo lygis ir pastabumo lyginant dizainus (jei įmanoma tiesiogiai) lygis; c) nustatomas dizainerio laisvės kuriant dizainą mastas; d) ir tuomet nustatomas nagrinėjamų dizainų palyginimo, atsižvelgiant į atitinkamą sektorių, dizainerio laisvės mastą ir bendrą informuotam vartotojui ginčijamo dizaino ir bet kurio ankstesnio visuomenei paviešinto dizaino keliamą bendrą įspūdį, rezultatas⁷³. Taigi, atsižvelgiant tiek į Bendrijos dizaino reglamento tekste pateiktą siūlymą, tiek į Bendrojo Teismo suformuotą taisyklę, iš esmės galima būtų išskirti šiuos aspektus, į kuriuos reikia atsižvelgti vertinant dizaino individualias savybes:

- 1) *informuotas konkretaus dizaino vartotojas;*
- 2) *gaminio, kuriame dizainas panaudotas, pobūdis ir pramonės šaka;*
- 3) *bendras įspūdis, kurį vertinamas dizainas sukuria informuotam vartotojui, lyginant su ankstesnio dizaino sukuriamu bendru įspūdžiu;*
- 4) *dizainerio laisvės mastas, kuriant dizainą.*

Lietuvos teismų praktika dizaino teisės srityje nėra plati. Vienas tokių atvejų buvo nagrinėtas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gegužės 16 d. nutartyje, kurioje buvo sprendžiamas ginčas tarp dviejų baldų gamintojų: ieškovo UAB „Narbutas ir Ko“ ir atsakovo UAB „Gurda“⁷⁴. Ieškovas buvo registruoto nacionalinio pramoninio dizaino savininkas baldų elementams – stalviršiams ir stalo kojoms, o atsakovas gamino biuro baldus, kurių elementai – stalviršiai ir stalo kojos, iš esmės buvo nukopijuoti nuo ieškovo registruoto dizaino. Ši byla nagrinėjamos temos kontekste svarbi tuo, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pasisakė dėl informuoto vartotojo sąvokos. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, sutikdamas su žemesnių instancijų teismų vertinimu, nurodė, kad informuotu vartotoju neturėtų būti pripažįstami asmenys, turintys specialių žinių dizaino srityje - dizaineriai, architektai, baldų pramonės atstovai ir pan., o pripažintini asmenys, geriau informuoti už paprastą (eilinį) vartotoją, žinantys ir suprantantys nagrinėjamą problemą. Toks Lietuvos Aukščiausiojo Teismo informuoto vartotojo vertinimas atitinka ir Europos Sąjungos teismų jurisprudencijoje

⁷³ 2015 m. rugsėjo 10 d. Sprendimas *H&M Hennes & Mauritz BV & Co. KG prieš Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-525/13, EU:T:2015:617;

⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus kolegija. 2005 m. gegužės 16 d. nutartis pagal atsakovo UAB „Gurda“ ir trečiojo asmens G. J. kasacinį skundą Nr. 3K-3-304/2005.

suformuluotą informuoto vartotojo apibrėžimą, ta apimtimi, kur jis suprantamas kaip tarpinis asmuo tarp paprasto vartotojo (prekių ženklų teisėje) ir specialisto – eksperto (patentų teisėje). Tiesa minėtoje byloje proceso šalių taip pat buvo keliamas ir dizainerio laisvės masto klausimas, tačiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šiuo aspektu plačiau nepasisakė.

Kaip pradinį tašką individualių savybių vertinimui Europos Sąjungos teismų praktikoje galima būtų pasirinkti vieną pirmųjų tokio pobūdžio nagrinėtų bylų – 2010 m. birželio 22 d. Europos Sąjungos Bendrojo Teismo sprendimą byloje *Shenzhen Taiden Industrial Co. Ltd* prieš *Vidaus rinkos derinimo tarnybą* (toliau – VRDT), kuriame buvo vertinami konferencijų ryšio įrangų dizainai⁷⁵. Siekiant suteikti aiškumo apie nagrinėjamos temos problematiką, ši byla bus iliustruota plačiau.

Bylos faktinės aplinkybės. Ieškovei (Shenzhen Taiden Industrial Co. Ltd) priklausė registruotas Bendrijos dizainas, skirtas ryšio įrangai, konkrečiai tai buvo konferencijose naudojamų balsavimo įrenginių su integruotais mikrofonais dizainas. Įstojusi į bylą šalis Bosch Security Systems BV pateikė prašymą VRDT pripažinti minėto dizaino (toliau – ginčijamas dizainas) registraciją negaliojančia, remdamasi ankstesniu įregistruotu tarptautiniu dizainu, kuris buvo atskleistas visuomenei iki ginčijamo dizaino registracijos, ir kuris buvo skirtas konferencijų sistemų prietaisams. VRDT anuliavimo skyrius atmetė prašymą dėl negaliojimo pripažinimo, tačiau įstojusiai į bylą šaliai pateikus apeliaciją, VRDT III-ioji Apeliacinė taryba (toliau – Apeliacinė taryba) patenkino apeliaciją ir pripažino, kad ginčijamo dizaino registracija yra negaliojanti, kadangi neturi individualių savybių. Ieškovė šį sprendimą apskundė Bendrajam Teismui, remdamasi dviem pagrindais: pirma, įstojusi į bylą šalis neįrodė, o Apeliacinė taryba neteisingai nusprendė, kad ankstesnis dizainas buvo atskleistas, taip pat nebuvo įrodyta, kad įstojusios į bylą šalies pateikti konferencijų lankstinukai, kuriuose pavaizduotos ryšio įrangos, yra tapačios įregistruotam tarptautiniam dizainui; antra, Apeliacinė taryba suklydo nusprendusi, kad ginčijamas dizainas neturi individualių savybių. Pirmuoju pagrindu Bendrasis Teismas pripažino, kad tinkamai buvo įrodyta tiek viena, tiek kita aplinkybė. Nagrinėjamos temos prasme svarbu būtų išanalizuoti su antruoju pagrindu susijusį teismo vertinimą.

Ieškovės argumentai. Ieškovė, grįsdama savo reikalavimus, nurodė tokius argumentus: pirma, informacinių technologijų įrangos srityje dizainerio laisvę riboja šių aparatų

⁷⁵ 2010 m. birželio 22 d. Sprendimas *Shenzhen Taiden Industrial Co. Ltd* prieš *Vidaus rinkos derinimo tarnybą* (prekių ženkams ir pramoniniam dizainui), T-153/08, EU:T:2010:248.

funkcionalumas ir bendra tendencija teikti pirmenybę mažesniems, plokštiesiems ir stačiakampiams, dažnai su atlenkiamomis detalėmis aparatams; antra, informuotas vartotojas gerai žinos šiuos suvaržymus, todėl bendrame dizaino sukeliame įspūdyje didesnę svarbą teiks estetinėms, laisvai sukurtoms, neįprastoms detalėms, o ne funkciniais elementais; trečia, lygindama dizainus, Apeliacinė taryba rėmėsi funkciniais, techninių savybių nulemtais panašumais, o ne bendru įspūdžiu, kuriame didesnę reikšmę turi estetiniai elementai.

Teismo vertinimas. Bendrasis Teismas pabrėžė, kad vertinant, ar dizainas turi individualių savybių, būtina atsižvelgti į gaminio, kuriam tas dizainas panaudotas, pobūdį, ir ypač į pramonės šaką, kuriai gaminys priklauso, todėl reikia įvertinti, ar informuotam vartotojui bendras ginčijamo dizaino įspūdis skiriasi nuo ankstesnio dizaino sukeliama įspūdžio. Bendrasis Teismas išskyrė tokius informuoto vartotojo nustatymo aspektus: informuoto vartotojo statusas reiškia, kad šis asmuo naudoja gaminį, kuriame dizainas panaudotas, pagal to gaminio paskirtį; žodis informuotas reiškia, kad vartotojas, kuris nėra dizaineris ar techninis ekspertas, žino įvairius atitinkamuose sektoriuose esančius dizainus, turi tam tikrų žinių apie tokių dizainų įprastai turimus elementus, ir tai, kad jis domisi tokiais atitinkamais gaminiais, reiškia, jog jis yra pakankamai pastabus; tačiau, priešingai nei nurodo ieškovė, informuoto vartotojo statusas nereiškia, kad informuotas vartotojas geba atskirti gaminio, kuriame dizainas pavaizduotas, išorės elementus, kuriuos lemia šio gaminio techninė funkcija, nuo laisvai sukurtų elementų, nebent naudodamas tokius gaminius turėtų įgijęs patirties. Taigi Bendrasis Teismas sprendė, kad Apeliacinės tarybos pateiktas apibrėžimas, jog informuotas vartotojas yra bet koks asmuo, kuris reguliariai dalyvauja konferencijose ar kituose susirinkimuose, kuriuose dalyviai naudoja ant stalo pastatytus ryšio įrenginius, yra tinkamas, kadangi toks asmuo naudoja šiuos įrenginius pagal paskirtį, reguliariai dalyvaudamas konferencijose žino skirtingus ryšio įrangų modelius ir juos įprastai sudarančius elementus, bei tam, kad galėtų tinkamai naudotis šiais prietaisais, yra susipažinęs ir išmano jų atliekamas funkcijas, todėl tai rodo pakankamai aukštą jo pastabumo lygį.

Dėl dizainerio laisvės, Bendrasis Teismas iš dalies sutiko su ieškovės argumentais, jog tam, kad šis prietaisas atliktų savo funkciją, jame turi būti bent jau mikrofonas ir garsiakalbis, be to reikalingi ir įjungimo / išjungimo mygtukai, o tais atvejais kai įrenginys taip pat naudojamas ir kitoms susijusioms funkcijoms, tokie elementai kaip balsavimo mygtukas, kortelių skaitytuvas ar ekranas gali būti pripažinti būtinais gaminio techniniais elementais. Tačiau Bendrasis Teismas nurodė, kad visi šie suvaržymai yra tik susiję su tuo, kad

konferencijų įrangoje dažniausiai būna tam tikri elementai, funkcijos, tačiau jie nedaro esminės įtakos šių įrenginių konfigūracijai, todėl ir prietaiso formai ar bendrai išvaizdai. Teismas, be kita ko, rėmėsi ir esama dizainų visuma, liudijančia, kad rinkoje egzistuoja daugybė skirtingų konferencijų ryšio įrangų, kurios gali atlikti visas minėtas funkcijas. Dėl bendros tendencijos teikti pirmenybę mažesniems, plokštiems ir stačiakampiems, dažnai su atlenkiamais korpusais, aparatams, kurių savo argumentuose minėjo ieškovė, Bendrasis Teismas pasisakė, jog reikia pastebėti, kad klausimas, ar dizaine vadovaujamosi bendrąja tendencija dizainų srityje, yra svarbus ne ką daugiau nei atitinkamo dizaino estetinio suvokimo požiūriu ir galbūt gali daryti įtaką gaminio, kuriame pavaizduotas dizainas, komerciniai sėkmei. Tačiau jis nesvarbus nagrinėjant atitinkamo dizaino individualias savybes, tai yra, tikrinant, ar šio dizaino sukeliamas bendras įspūdis skiriasi nuo bendrų anksčiau atskleistų dizainų sukeltų įspūdžių, neatsižvelgiant į estetinius ar komercinius sumetimus. Be to, ir pati ieškovė nepatvirtino šios bendros tendencijos, nes nepateikė reikiamų įrodymų, o tik kaip pavyzdžius nurodė kompiuterius ir mobiliuosius telefonus atlenkiamais ekranais bei televizorius plokščiais ekranais, tačiau vertinant dizaino individualias savybes, kaip minėta, turi būti atsižvelgiama į gaminio pobūdį, taigi šie pavyzdžiai yra netinkami. Be to, kaip nurodė Bendrasis Teismas, konferencijų ryšio įranga paprastai nėra skirta nešiojimui ir todėl pasirinkta plokščia forma neturi reikšmės jai įrengti būtinai erdvei. Todėl Bendrasis Teismas padarė išvadą, jog dizainerio laisvės mastas šiuo atveju buvo platus. Pagaliau byloje buvo padaryta išvada, kad vienintelis dizainus skiriantis elementas buvo ornamentuota įrenginio dangtelio nugarėlė, o tai nėra pakankamai didelis skirtumas, jog suteiktu ginčijamam dizainus individualias savybes.

Taigi aptarus minėta byla, galima būti išskirti tokias pagrindines teismo padarytas išvadas.

Pirma, sprendžiant, kas yra informuotas gaminio, kuriame panaudotas dizainas, vartotojas, turi būti atsižvelgiama į tai, kad toks informuotas vartotojas šį gaminį naudoja pagal paskirtį, nors ir nėra dizaineris ar techninis ekspertas, tačiau žino rinkoje esančius skirtingus dizainus, ir dėl to yra susipažinęs su jiems būdingais elementais, todėl yra pakankamai pastabus, tačiau ne tiek pastabus, kad galėtų atskirti tam tikro gaminio technines savybes nuo estetinių.

Antra, nustatant dizainerio laisvės mastą, turi būti atsižvelgiama į galimus techninius ar funkcinius suvaržymus bei esamą dizainų visumą, tai yra, kaip minėti suvaržymai yra išsprendžiami kituose panašių gaminių dizainuose.

Trečia, vertinant individualias savybes, turi būti atsižvelgiama į gaminio, kuriame šis dizainas pritaikytas, pobūdį, todėl negali būti remiamasi savybėmis, kurios būdingos kitos paskirties gaminiams.

Ir, pagaliau pažymėtina taip pat bendra tendencija svarbi daugiau tik komercinei dizaino sėkmei, o ne individualių savybių vertinimui.

Šioje byloje suformuotos taisyklės vėliau ne kartą atkartojamos vėlesniuose teismų sprendimuose, praktika plečiama, tačiau priklausomai nuo konkrečios situacijos, teismai susiduria su vis naujais aspektais, kurie kelia tam tikrų iššūkių, vertinant individualias dizaino savybes.

Toliau pateikiamos pozicijos, kurios, atlikus Europos Sąjungos teismų praktikos vertinant dizaino individualias savybes analizę, autoriaus manymu, yra pagrindinės arba keliančios daugiausiai diskusijų, sprendžiant su individualių savybių pripažinimu dizainui susijusius klausimus. Tam tikrais aspektais, siekiant iliustruoti pozicijas nacionaliniuose teismuose, pateikiamos nuomonės ir iš Jungtinės Karalystės teismų praktikos.

2.1.1. Informuotam vartotojui sukuriama bendro įspūdžio nustatymas

Vertinant individualias savybes svarbu nustatyti ne tik, kas konkrečiu atveju yra informuotas vartotojas vertinamo dizaino atžvilgiu, bet ir kas padeda formuoti bendrą įspūdį, kurį informuotam vartotojui sukuria lyginami dizainai. Kalbant apie informuoto vartotojo pastabumo laipsnį, Bendrojo Teismo praktikoje taip pat pripažįstama, kad informuotas vartotojas, reikia manyti, yra nei gaminių, kuriuose numatyta pritaikyti nagrinėjamą dizainą arba kuriuose numatyta šį dizainą panaudoti, gamintojas, nei prekiautojas, o yra vertintinas kaip ypač pastabus vartotojas, kuris turi tam tikrų žinių apie ankstesnį meną, tai yra, apie su nagrinėjamu dizainu susijusių gaminių visumą. Be to, jei nagrinėjamų dizainų panašumai yra susiję su bendrais tam tikro gaminio požymiais, jie yra mažiau svarbūs bendram įspūdžiui, kurį sukelia informuotam vartotojui šie dizainai⁷⁶. Kitaip tariant, informuoto vartotojo pastabumo laipsnis nusako, kiek tam tikri vertinamo dizaino elementai gali būti reikšmingi informuotam vartotojui, kad sukeltų jam skirtingą bendrą įspūdį esamoje dizainų visumoje.

⁷⁶ 2010 m. kovo 18 d. Sprendimas *Grupo Promer Mon Graphic, SA prieš Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-9/07, EU:T:2010: 96.

Minėta, jog informuotas vartotojas turi tam tikrų žinių apie esamą dizainų visumą, todėl akivaizdu, jog vertindamas naują dizainą, šis vartotojas pirmiausia ieškos jam dar nematytų, naujų elementų. Jungtinės Karalystės teismų praktikoje randama nuomonė, jog dizainas, kuris ryškiai skiriasi nuo dizainų visumos, nusipelno didesnės apsaugos nei dizainas, kurio skirtumai nuo dizainų visumos yra ne tokie dideli⁷⁷. Kaip toliau aiškinama byloje, jeigu dizainas yra paremtas naujomis technologijomis, kurios įneša ir naujus dizaino suvaržymus, tuomet skirtumai tarp šio naujo dizaino ir egzistuojančios dizainų visumos, paremtos senomis technologijomis, tampa nebe tokie svarbūs, kai naujasis dizainas lyginamas su vėlesniu dizainu. Su tokiu teismo išaiškinimu yra pilnai sutiktina. Siekiant iliustruoti šią mintį, kaip pavyzdys galėtų būti telekomunikacijos pritaikai: akivaizdu, jog pasirodžius mobiliems telefonams jie reikšmingai skyrėsi nuo stacionarių telefonų, todėl pirmųjų mobiliųjų telefonų dizainai įgijo didelį apsaugos spektrą, palyginus su iki tol egzistavusių „laidinių“ telefonų dizainais, tačiau pasirodžius naujiems mobiliųjų telefonų dizainams, šie egzistavę skirtumai tarp pirmojo mobilaus telefono dizaino ir stacionarių telefonų dizainų tampa nebe tokie svarbūs, svarbu jau yra tai, kuo naujasis mobiliojo telefono dizainas skiriasi nuo ankstesniojo mobiliojo telefono dizaino. Lygiagrečiai turėtų būti vertinamas ir pirmasis išmanusis telefonas – vertinant pastarąjį su egzistuojančia dizainų visuma, nebeturėtų būti į palyginimą įtraukiamas pats pirmasis mobilusis telefonas. Aišku, šis pavyzdys yra hiperbolizuotas, pateikiamas siekiant iliustruoti šį teiginį, todėl tai visiškai nereiškia, kad naujojo dizaino elementai turi būti kardinaliai kitokie, negu iki tol buvusių dizainu. Toliau toje pačioje byloje Jungtinės Karalystės teismo aiškinama, jog svarbu yra laipsnis, kiek tam tikra dizaino savybė yra paplitusi tarp visų dizainų, sudarančių dizainų visumą – vienu atveju tai bus visiškas ekstremumas, reiškiantis, kad tokios savybės dizainų visumoje iš viso nėra, kitu atveju tai bus ta pati banali savybė, kurią turi visi dizainai, sudarantys dizainų visumą, o per vidurį bus savybės, kurios sąlyginai dažnos, bet ne visur randamos, arba retos, bet ne nežinomos⁷⁸. Visa tai yra svarbu informuoto vartotojo atidumo laipsniui ir bendro jam sudaromo įspūdžio nustatymui.

Pripažįstama, kad svarbu ne tik kas informuotam vartotojui padeda sudaryti bendrą vertinamo dizaino keliamą įspūdį, bet ir kuo remiantis šis įspūdis turi būti formuojamas. Štai, pavyzdžiui, vienoje Teisingumo Teismo byloje kilo klausimas, ar informuoto vartotojo bendras įspūdis turi būti pagrįstas tiesioginiu dviejų (ar daugiau) dizainų vertinimu, ar gali būti

⁷⁷ The High Court of Justice Chancery Division Patent Court 2012 m. sprendimas byloje *Samsung Electronics (UK) Limited v. Apple Inc.*, Nr. HC 11 C 03050;

⁷⁸ *Ibid.*

pagrįstas ir atsiminimais⁷⁹. Generalinis advokatas savo išvadoje šioje byloje pateikė nuomonę, jog dizaino atveju gali teisėtai būti taikomi abu palyginimo būdai, be kita ko, atsižvelgiant į tai, kad nors daugeliu atveju informuotas vartotojas turi galimybę tiesiogiai palyginti nagrinėjamų dizainų gaminius, tačiau egzistuoja situacijų, kai to objektyviai neįmanoma padaryti, pavyzdžiui, tais atvejais, kai dizainas yra susijęs su gaminiais, kurie dėl savo dydžio arba dėl to, kad turi būti laikomi toli nuo vienas kito, apskritai, niekada negali būti padėti šalia vienas kito ir sulyginti, todėl tokiais atvejais tarp informuoto vartotojo atliktų vieno ir kito dizaino įvertinimų gali praeiti šiek tiek laiko⁸⁰. Su šia Generalinio advokato nuomone sutiko ir Teisingumo Teismas ir šiuo aspektu Bendrojo Teismo klaidos neįžvelgė. Tokią pačią išvadą Teisingumo Teismas padarė ir kitoje byloje, kurioje ginčijamas dizainas buvo lyginamas su ankstesniu prekių ženklu, ir pripažino, kad vertinimas nebūtinai turi būti grindžiamas tiesioginiu palyginimu, bet panašumą gali sukelti ir informuoto vartotojo prisiminimai apie atmintyje išlikusį prekių ženklo vaizdinį⁸¹. Kita vertus, doktrinoje galima rasti keliamą klausimą, ar apskritai vertinant informuoto vartotojo akimis tariamas tiesioginis dizainų palyginimas duoda kokios nors naudos, kadangi, skirtingai nei prekių ženklų teisėje, informuoto vartotojo bendro įspūdžio vertinimas teisiškais yra išimtinai hipotetinis, o ne pagrįstas faktais⁸². Autoriaus manymu, pirmenybė turėtų būti teikiama tiesioginiam dviejų dizainų palyginimui, ypač tais atvejais, kai dizainerio laisvės mastas yra apribotas, kadangi, kaip ne kartą yra paminėta ir Europos Sąjungos teismų jurisprudencijoje, kuo labiau apribota dizainerio laisvė, tuo mažesnių skirtumų pakanka skirtingam bendram įspūdžiui sukurti. Tačiau sutiktina ir su Generalinio advokato nuomone, kad tais atvejais, kai du dizainai negali būti fiziškai palyginti vienu metu, toks palyginimas neturėtų būti atliekamas ir informuotojo vartotojo akimis sprendžiant konkretų ginčą. Tokiu atveju vertinama, ar informuotam vartotojui sukeltas ankstesnio dizaino bendras įspūdis yra tolygus šiuo metu naujojo dizaino sukeliama bendram įspūdžiui, ar atvirkščiai, skirtumai yra tokie ryškūs, kad informuotas vartotojas geba aiškiai identifikuoti, kad tai nėra tas pats jam jau žinomas dizainas.

⁷⁹ 2011 m. spalio 20 d. Sprendimas *PepsiCo, Inc* prieš *Grupo Promer Mon Graphic SA*, C-281/10 P, EU:C:2011:679;

⁸⁰ 2011 m. gegužės 12 d. Generalinio advokato išvada *PepsiCo, Inc* prieš *Grupo Promer Mon Graphic SA*, C-281/10 P, EU:C:2011:302;

⁸¹ 2012 m. spalio 18 d. Sprendimas *Herbert Neuman, Andoni Gadeano del Sel* prieš *José Manuel Baena Grupo, SA*, C-101/11 P ir C-102/11 P, EU:C:2012:641;

⁸² KUR, Annette; ir DREIER, ir Thomas; ir LUGINBUEHL, Stefan. *European intellectual property law. Text, Cases and Materials. Second Edition*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2019, p. 419.

Vertinant individualias dizaino savybes taip pat keliamas klausimas, ar bendras įspūdis, kurį dizainas sukuria informuotam vartotojui, turi būti nustatomas atsižvelgiant tik į dizaino registracijos paraiškoje matomus dizaino elementus, ar turi būti atsižvelgiama ir į tai, kokias dizaino dalis informuotas vartotojas faktiškai matys naudodamas gaminį, kuriame dizainas panaudotas, pagal to gaminio paskirtį. Bendroji taisyklė, randama teismų praktikoje, yra tokia, kad informuotam vartotojui keliamas bendras įspūdis yra susijęs su bendru vizualiniu įspūdžiu, kurį sukuria vertinamo dizaino matomos savybės, o kelių dizainų sukurtam bendrą įspūdžių palyginimas turi būti apibendrinantis, susijęs tik su realiai saugomais elementais ir neturi būti atsižvelgiama į savybes, kurioms apsauga netaikoma⁸³. Taigi, iš esmės, jei paraiškoje nenurodyta kitaip, vertinant individualias savybes bendras informuoto vartotojo įspūdis formuojamas pagal visus paraiškoje matomus dizaino elementus, kurie išreikšti nuotraukomis ar kitais vaizdiniais elementais. Tačiau šioje vietoje ir kyla minėtas klausimas, ar tikrai visos tos detalės bus matomos informuotam vartotojui, naudojant gaminį pagal jo paskirtį realybėje. Bendroji taisyklė, randama teisės doktrinoje, teigia, kad gaminio išorės vaizdas (angl. *appearance*), kitaip tariant tai, ką mato žmogaus akis, Europos Sąjungos dizaino teisės kontekste, neturi būti interpretuojamas taip, jog elementai, sudarantys dizainą, turi būti matomi visą laiką, svarbu vertinti tuos dizaino elementus, kurie *gali būti* matomi⁸⁴. Vis dėlto, ši taisyklė negalioja gaminių, kurie yra sudėtinės kitų gaminių dalys, dizainams⁸⁵. Tačiau apžvelgiant Bendrojo Teismo praktiką, atrodo, kad ši taisyklė ne visada vienodai taikoma. Pirmą kartą šiuo klausimu Bendrasis Teismas pasisakė jau anksčiau aptartoje byloje, kur buvo vertinamos konferencijų ryšių įrangos dizainų individualios savybės, ir nustačius, kad vienintelis ginčijamo dizaino elementas, skiriantis jį nuo ankstesnio dizaino, buvo aparato atlenkiamo dangtelio viršutinės dalies ornamentas, Bendrasis Teismas nusprendė, kad šis elementas nebus matomas informuotam vartotojui, todėl nėra reikšmingas formuojamam bendram įspūdžiui⁸⁶. Tokią išvadą Bendrasis Teismas padarė dėl to, kad konferencijų dalyviai įprastai dalyvaudami konferencijoje ir naudodamiesi tam pritaikytomis ryšio priemonėmis bus atlenkę šį dangtelį, taip paslėpdami minėtąjį ornamentą. Panašią išvadą Bendrasis Teismas padarė ir kitoje byloje,

⁸³ 2017 m. birželio 13 d. Sprendimas *Ball Beverage Packaging Europe Ltd prieš Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybą*, T-9/15, EU:T:2017:386;

⁸⁴ MACQUEEN, Hector., *et al. Contemporary Intellectual Property. Law and Policy*. 2nd Edition. Oxford: Oxford University Press, 2011, p. 279;

⁸⁵ *Ibid.*, p. 296;

⁸⁶ 2010 m. birželio 22 d. Sprendimas *Shenzhen Taiden Industrial Co. Ltd. prieš Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-153/08, EU:T:2010:248.

kur bendras įspūdis buvo vertinamas dizaino, panaudoto gaminyje, kuris yra kompleksinė kito gaminio dalis⁸⁷. Nors sudėtinių gaminių problema plačiau bus nagrinėjama vėlesnėje šio darbo dalyje, minėtu aspektu ji tinka pagrįsti ir ankstesnį teismo vertinimą, kad atsižvelgiama turi būti nebūtinai į paraiškoje nurodytus vizualiai matomus dizaino elementus, bet ir į tuos, kurie yra matomi informuotam vartotojui įprastai naudojant tam tikrą gaminį pagal jo paskirtį. Pastarojoje byloje ginčijamas dizainas buvo skirtas vidaus degimo varikliams, kurie naudojami benzininėse žoliapjovėse. Bendrasis Teismas sprendė, jog po variklio įmontavimo į pačią žoliapjovę informuotas vartotojas, įprastai naudodamas žoliapjovę, variklio apačios ir galinės dalies faktiškai nematys, todėl bendram įspūdžiui nustatyti aktualios yra tik viršutinė, priekinė ir šoninė pusės. Taigi, nors paraiškoje minėtas variklis buvo pavaizduotas iš visų galimų pusių, teismas priėjo prie išvados, kad vertinant informuoto vartotojo bendrą įspūdį svarbios tik faktiškai jam matomos dizaino pusės, naudojant gaminį pagal jo tikslinę paskirtį. Nors, atsižvelgus į faktines aplinkybes, tiek vienoje, tiek kitoje byloje pateiktai Bendrojo Teismo pozicijai galima būtų pritarti, tačiau tokio vertinimo taikymas kaip bendros taisyklės visais atvejais, nebūtų visiškai teisingas. Praktinis tam tikro daikto naudojimas arba kitaip tariant gaminio naudojimas pagal jo paskirtį ne visada turi lemiamą įtaką informuotam vartotojui, tiek renkantis tam tikrus dizainus, tiek identifikuojant atitinkamus dizainus dizainų visumoje. Kaip pavyzdys galėtų būti nešiojamieji kompiuteriai. Pagal pirminę savo paskirti žmonės juos naudoja darbui, laisvalaikui, tam tikriems planavimo reikalams tvarkyti ir panašiai, taigi žiūrint iš tokios perspektyvos, galima būtų teigti, kad informuotas vartotojas nešiojamąjį kompiuterį pagal jo paskirtį įprastai naudos atlenkęs ekraną į statmeną poziciją ir nematys kompiuterio nugarėlės. Tačiau dažnu atveju būtent nešiojamojo kompiuterio nugarėlė yra ta vieta, kuri leidžia šio gaminio dizaineriui labiausiai atsiskleisti, kadangi ant šio paviršiaus galima pritaikyti įvairias medžiagas, spalvų derinius ar kitus dekoratyvinius sprendimus, ir informuotas vartotojas, rinkdamasis iš visos nešiojamųjų kompiuterių dizainų visumos, pirmiausia pastebės ir atkreips dėmesį į tuos, kurių nugarėlė labiausiai išsiskiria. Nors įprasto naudojimo atveju šie elementai ir nebus matomi, neteisinga būtų teigti, kad jie informuotam vartotojui yra nesvarbūs bendram įspūdžiui formuoti. Panašią išvadą vėlesnėje praktikoje yra padaręs ir Bendrasis Teismas, teigdamas, jog negalima suteikti per didelės reikšmės gaminių, kuriems skirti nagrinėjami dizainai, naudojimo perspektyvai, siekiant įvertinti, kaip

⁸⁷ 2011 m. rugsėjo 9 d. Sprendimas *Kwang Yang Motor Co., Ltd prieš Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-11/08, EU:T:2011:447.

informuotas vartotojas vertina nagrinėjamo dizaino išvaizdą, nes tam tikrais atvejais informuotas vartotojas savo apsisprendimą įsigyti ir / ar naudoti tam tikrą gaminį grindžia būtent to gaminio dizainu⁸⁸. Kitas pavyzdys galėtų būti automobilis. Automobilį sudaro tiek išorės elementai, tiek vidaus (interjero) detalės, tačiau stebint iš išorės, vidaus detalės, tokios kaip vairas, elektronikos valdymo blokas, galinio vaizdo veidrodelis ir panašiai, nebus matomi, tačiau preziumuotina, kad vairuotojas ir keleiviai šiuo elementus mato, todėl laikytina, kad tiek išorės elementai, tiek vidaus yra tinkami formuojama informuoto vartotojo išpūdžiui bei dizaino apsaugos taikymui⁸⁹. Taigi, matyt, reikėtų pritarti doktrinoje pateikiamai taisyklei, kad bendru atveju svarbu ne tai, kad visi dizaino elementai būtų matomi nuolatos, be tai, ar jie gali būti matomi naudojant gaminius kasdienėje veikloje. Be jokios abejonės, kvalifikavimas turi priklausyti nuo kiekvienos bylos konkrečių faktinių aplinkybių: vienais atvejais praktinis naudojimas gali būti svarbus, kadangi dizaino teisė saugo tik matomus dizaino elementus, ypač, jei dizainas panaudotas gaminyje, kuris yra sudėtinio gaminio sudėtinė dalis, tačiau kitais atvejais svarbu atsižvelgti į galimybę matyti tam tikrus elementus bei pirminę dizainerio idėją ir tai, kaip jis išvaizdavo savo dizaino patrauklumą informuotam vartotojui, kadangi ne visada svarbiausios tos dizaino detalės, kurios nuolat matomos įprastai naudojant gaminį, kuriame dizainas yra panaudotas.

Kalbant apie informuoto vartotojo bendrą išpūdį, praktikoje taip pat buvo kilęs klausimas, ar vertinant neregistruoto Bendrijos dizaino individualias savybes, informuotam vartotojui sudaromas bendras išpūdis turi skirtis nuo bet kokio kito dizaino, ar nuo kelių ankstesniu dizainų savybių derinio. Ginčas buvo sprendžiamas Airijos nacionaliniame teisme, kur vėliau buvo sustabdytas ir kreiptasi į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo⁹⁰. Atsakovė šioje byloje, pripažino, kad iš tiesų nukopijavo ieškovės dizainą, tačiau nacionalinio teismo sprendimą apskundė, argumentuodama tuo, kad ieškovė nėra kiekvieno ieškovės drabužio neregistruoto Bendrijos dizaino savininkė, nes jie neturi individualių savybių⁹¹. Kaip

⁸⁸ 2019 m. rugsėjo 24 d. Sprendimas *Piaggio & C. SpA* prieš *Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybą*, T-219/18, EU:T:2019:681;

⁸⁹ MACQUEEN, Hector., et al. *Contemporary Intellectual Property. Law and Policy*. 2nd Edition. Oxford: Oxford University Press, 2011, p. 296;

⁹⁰ 2014 m. birželio 19 d. Sprendimas *Karen Millen Fashions Ltd* prieš *Dunnes Stores, Dunnes Stores (Limerick) Ltd*, C-345/13, EU:C:2014:2013;

⁹¹ Pats ginčas kilo tarp Jungtinės Karalystės bendrovės *Karen Millen Fashions Ltd*, gaminančios ir parduodančios moteriškus drabužius, ir Airijos prekybos tinklo *Dunnes Stores*. Ieškovė 2005 m. sukūrė ir pradėjo Airijoje prekiauti naujo dizaino moteriškais viršutiniais drabužiais (dryžuotais juodos ir rudos spalvos marškiniais bei megztomis palaidinėmis), kuriuos, be kita ko, įsigijo ir atsakovė bei už Airijos ribų nukopijavo ir vėliau pradėjo prekiauti savo parduotuvėse. Ieškovė, gindama savo teises, kreipėsi į nacionalinį teismą dėl neregistruoto Bendrijos dizaino apsaugos pažeidimo. Nacionalinis Airijos teismas patenkino ieškovės ieškinį.

savo išvadoje pažymi Generalinis advokatas, dėl prejudicinio klausimo į Teisingumo Teismą kreipėsi nacionalinis teismas iš esmės siekė nustatyti, ar siekiant dizainą laikyti turinčiu individualių savybių, bendras įspūdis, kurį šis dizainas daro informuotam vartotojui, turi: a) skirtis nuo bendro įspūdžio, kurį tokiam vartotojui daro ankstesnis atskirai vertinamas dizainas arba b) daugiau nei vieno dizaino, kuris anksčiau tapo prieinamas visuomenei, savybių derinys⁹². Antrąją poziciją palaikė tik atsakovė ir tai grindė dviem argumentais – pirmasis pagrįstas Bendrijos dizaino reglamento 14 ir 19 konstatuojamąja dalimi, kur numatytas terminas *esama dizainų visuma* ir *palyginimas su kitais (dizainais)*, o antrasis pagrįstas TRIPS sutartis 25 straipsniu, kuriame nurodyta, kad sutarties šalys gali numatyti, kad dizainas gali ir nebūti naujas ar originalus, jeigu jis labai nesiskiria nuo žinomo dizaino *ar žinomo dizaino požymių kombinacijos*. Teisingumo Teismas, sutikdamas su Generalinio advokato išvada, nusprendė, kad šie argumentai yra nepagrįsti, nes: pirma, minėtos nuostatos, įtvirtintos Bendrijos dizaino reglamento konstatuojamoji dalis neturi privalomosios galios, be to, termino *esamų dizainų visuma* vėlesnėse teisės akto dalyse nėra, antra, TRIPS sutarties nuostatos taip pat nėra privalomojo pobūdžio ir sutarties šalys neprivalo jų numatyti savo teisėje, todėl atsakymas į šį prejudicinį klausimą skamba taip: siekiant dizainą laikyti turinčiu individualių savybių, bendras įspūdis, kurį šis dizainas daro informuotam vartotojui, turi skirtis nuo bendro įspūdžio, kurį tokiam vartotojui daro ne kelių ankstesnių dizainų atskirų savybių derinys, o vienas ar keli ankstesni atskirai vertinami dizainai⁹³. Be to, šis aiškinimas, nepriklausomai nuo to, kad dėl prejudicinio sprendimo kreipėsi teismas nurodo būtent neregistruotą Bendrijos dizainą, galioja tiek neregistruoto, tiek ir registruoto Bendrijos dizaino atveju. Ši byla neabejotinai davė didelį postūmį mados industrijai, kur neregistruotas Bendrijos dizainas yra ypač aktualus, kadangi Teisingumo Teismas paaiškino, kaip šiame kontekste turi būti suprantamas ankstesnis menas, o šiame sektoriuje dizaineriai dažnai kurdami naujus dizainus semiasi įkvėpimo ir naujuose gaminiuose inkorporuoja detales iš ankstesnių dizainų, todėl priešingas vertinimas potencialiai būtų galėję pakenkti mados industrijos dizainams ir šių teisių turėtojams, siekiantiems apsaugoti savo kūrinis⁹⁴. Visgi gali kilti klausimas, ar toks

⁹² 2014 m. balandžio 2 d. Generalinio advokato išvada *Karen Millen Fashions Ltd* prieš *Dunnes Stores, Dunnes Stores (Limerick) Ltd*, C-345/13, EU:C:2014:206;

⁹³ 2014 m. birželio 19 d. Sprendimas *Karen Millen Fashions Ltd* prieš *Dunnes Stores, Dunnes Stores (Limerick) Ltd*, C-345/13, EU:C:2014:2013;

⁹⁴ HING, Richard; ir LEIGHTON, Cassidy. *Karen Millen Fashions Ltd v. Dunnes Stores, Dunnes Stores (Limerick) Ltd: clarifying the assessment of individual character in EU designs. Trademark reporter*, 2005, t. 105, p. 1454.

vertinimas visada bus teisingas, jei dizaineriai savo naujus tam tikrų gaminių dizainus sulipdys iš skirtingų ankstesnių, kitų dizainerių sukurtų, dizainų detalių. Manytina, kad vertinimas turėtų būti subjektyvus, ir kiekvienu atveju vertinama, tiek ar toks dizainas turės individualių savybių tiek ar jį bus galima laikyti nauju, kaip tai suprantama pagal dizaino teisę. Be to, tam tikrais atvejais ankstesni dizainai ar jų detalės gali būti saugomos ir kaip meno kūriniai pagal autorių teisę ir tokiu atveju jų panaudojimas naujame dizaine be autoriaus sutikimo būtų pažeidimas, išeinantis jau ir už dizaino teisės ribų. Bet kuriuo atveju, neatmestina, kad šis Teisingumo Teismo išaiškinamas turi daug pridėtinės vertės ir naudingumo tiek minėtai mados dizaino industrijai, tiek ir apskritai visai Europos Sąjungos dizaino teisei.

Neretai praktikoje galima sutikti diskusijų ne tik dėl informuotam vartotojui keliamo bendro įspūdžio, bet ir dėl paties informuoto vartotojo identifikavimo. Štai vienoje Jungtinės Karalystės byloje, kurioje sprendžiamas ginčas buvo susijęs su nacionaliniu registruotu dizainu, teisėjas Fysh Q.C., Dizaino direktyvos kontekste, informuotą vartotoją apibūdino kaip asmenį, kuriam pirmiausia dizainas yra skirtas, ir kuris nėra nei šio gaminio gamintojas, bet taip pat negali būti prilygintas ir eiliniam žmogui iš gatvės, tuo labiau, kad žodis informuotas suponuoja, jog šiam vartotojui tam tikras gaminytis yra artimas, ir svarbiausi jam kylantys klausimai yra – kas šiuo metu yra ir kas iki šiol yra buvę rinkoje⁹⁵. Be to, anot teisėjo Fysh Q.C., nėra svarbu *archyvinis* protas ar labiau nei vidutinė vartotojo atmintis, tačiau iš tokio vartotojo reikalaujama šiek tiek daugiau žinojimo apie gaminių madas, prienamumą rinkoje, bei šiek tiek išmonės apie gaminių technikumą, todėl sprendžiant bylas, susijęs su dizainais, svarbiausia susikoncentruoti ties gaminių išvaizda. Tačiau praktikoje susiduriama su situacijomis, kuomet ne visada pavyksta informuotu vartotoju laikyti vieną konkretų subjektą (vartotojų grupę). Štai jau ir prieš tai minėtoje Bendrojo Teismo byloje buvo susidurta su situacija, kai pats vertinamas dizainas galėjo būti suprantamas dvejopai: kaip žaidimų detalė ir kaip reklamos gaminytis.⁹⁶ Ieškovė šioje byloje teigė, kad informuotas vartotojas turėtų būti apibrėžiamas kaip 5-10 metų vaikas. Kadangi byloje kalba ėjo apie metalines plokšteles, kurios pirmiausia yra skirtos žaisti vaikams, tačiau kartu yra dalinamos ir kaip reklaminiai gaminiai kartu su parduodamas sausainiais ar traškučiais, Apeliacinė taryba nurodė, kad šiuo atveju informuotas vartotojas gali būti ir minėtas 5-10 metų vaikas, ir bendrovės, gaminančios

⁹⁵ Patents County Court 2006 m. sprendimas byloje *Woodhouse UK PLC v. Architectural Lighting Systems*, [2006] R.P.C. 1;

⁹⁶ 2010 m. kovo 18 d. Sprendimas *Grupo Promer Mon Graphic, SA prieš Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-9/07, EU:T:2010: 96.

gaminius, kurių reklama užtikrinama nemokamai dalinant minėtas metalines plokšteles, rinkodaros vadovas. Bendrasis Teismas sprendė, jog nesvarbu, ar informuotu vartotoju bus pripažintas 5-10 metų vaikas, ar rinkodaros vadovas, svarbu, kad abi šios asmenų grupės žino šių gaminių „fenomeną“, kitaip tariant, abi šios grupės atitinka informuoto vartotojo sąvoką, kadangi nėra nei šių gaminių gamintojai, nei pardavėjai, ir žino apie rinkoje egzistuojančius tokių gaminių dizainus. Klausimas, ar informuotu vartotoju laikyti galutinį produkto naudotoją, ar tarpinį subjektą, buvo kilęs ir kitoje jau minėtoje vidaus degimo variklių byloje, kur Apeliacinė taryba sprendė, kad kadangi vidaus degimo variklis yra sudėtinė kito gaminio dalis, informuotas vartotojas turėtų būti tas asmuo, kuris ketina naudoti arba įsigyti tokį gaminį, pavyzdžiui, oro kompresorių, elektros generatorių ar žoliapjovę, kuriame yra įmontuotas kitas gaminytis, su jame panaudotu ginčijamu dizainu⁹⁷. Pareiškėjas paties Apeliacinės tarybos vertinimo neginčijo, tačiau savo vertinimą pateikė iš kitos perspektyvos, jog vidaus degimo varikliai, kuriuose yra panaudotas ginčijamas dizainas, yra parduodami Apeliacinės tarybos išvardytų gaminių pramonininkams, kurie šiuos vidaus degimo variklius vėliau instaliuoja, o ne galutiniams vartotojams. Vis dėlto, Bendrasis Teismas, sutikdamas su Apeliacinės tarybos vertinimu, nurodė, kad informuotas vartotojas turėtų būti galutinis gaminio, kuriame panaudotas ginčijamas dizainas, vartotojas, ketinantis tokį gaminį naudoti ir galbūt įsigyti, ir būtent tai jį paverčia informuotu apie tokius gaminius. Vertinant šias dvi skirtingas Bendrojo Teismo pozicijas, reikėtų manyti, kad vis dėlto pirmenybė visuomet turėtų būti teikiama vertinimui, jog informuotas vartotojas yra galutinis gaminių, kuriuose dizainai panaudoti ar kuriuose juos ketinama pritaikyti, naudotojas. Toks vertinimas atitiktų ir jau anksčiau minėtą Europos Komisijos poziciją, išreikštą Žaliojoje knygoje dėl pramoninio dizaino apsaugos, kur nurodyta, kad informuoto vartotojo testas turėtų būti atliekamas ten, kur išnaudojama didžiausia dizaino ekonominė svarba, tai yra, rinkoje, kur pirkėjai yra paprasti vartotojai, neturintys kvalifikuoto dizainerio žinių. Tačiau neatmestina galimybė tam tikrais atvejais, tokiais kaip buvo metalinių plokštelių byloje, informuoto vartotojo neįvardinti vienu konkrečiu subjektu, o pateikti kelias alternatyvas, su sąlyga, kad kiekviena jų atitiktų informuoto vartotojo sampratą ir jai keliamus įstatymų leidėjo tikslus. Aišku, tai potencialiai sukeltų kitų keblumų, pavyzdžiui, kaip nustatyti, kuriam iš galimų informuotų vartotojų keliamas bendras įspūdis yra svarbesnis, jei vienam atrodo svarbios vienos detalės, o kitam kitos.

⁹⁷ 2011 m. rugsėjo 9 d. Sprendimas *Kwang Yang Motor Co., Ltd prieš Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-11/08, EU:T:2011:447.

2.1.2. Aplinkybės, susijusios su dizainerio laisvės masto nustatymu

Tiek nacionaliniame Dizaino įstatyme, tiek Europos Sąjungos teisės šaltiniuose (Dizaino direktyvoje, Bendrijos dizaino reglamente) eksplicitiškai įtvirtinta, kad vertinant dizaino individualias savybes, turi būti atsižvelgiama į dizainerio laisvės mastą, kuriant dizainą. Europos Sąjungos teismų praktikoje galima rasti vadinamąją *atvirkštinio proporcingumo taisyklę*, reiškiančią, kad kuo didesnė yra dizainerio laisvė kuriant dizainą, tuo rečiau nedidelių skirtumų lyginant dizainus pakaks, kad informuotam vartotojui būtų sukurtas skirtingas bendras išpūdis, ir priešingai – kuo labiau suvaržyta dizainerio laisvė kuriant dizainą, tuo dažniau nedidelių lyginamų dizainų skirtumų pakaks, kad informuotam vartotojui būtų sudarytas skirtingas bendras išpūdis⁹⁸. Tai reiškia, kad didelis dizainerio laisvės kuriant dizainą mastas sustiprina išvadą, kad iš esmės nesiskiriantys lyginami dizainai sukelia informuotam vartotojui tokį patį bendrą išpūdį⁹⁹.

Kaip jau buvo minėta anksčiau, pripažįstama, kad dizainerio laisvė yra susijusi su tam tikrais suvaržymais, tokiais kaip tam tikri techninės specifikacijos reikalavimai, saugumo apribojimai ar kiti įstatyminiai reikalavimai. Į šiuos dizaino elementus neturi būti kreipiamas dėmesys, kai vertinamos dizaino individualios savybės. Tačiau praktikoje gana dažnai kyla ginčų, ar tikrai vienas ar kitas gaminio elementas papuola į minėtas kategorijas. Štai, pavyzdžiui, Bendrojo Teismo 2013 m. lapkričio 21 d. sprendime buvo vertinamas kamščiatraukių dizaino atitikimas individualių savybių reikalavimui¹⁰⁰. Apeliacinė taryba, ginčijamame sprendime nurodė, kad nors kamščiatraukis turi turėti tam tikrus elementus, kad galėtų atlikti savo funkciją, tai yra, tvirtai į kamštį įsisukančią spiralę, rankeną, vieną arba du svertus ir mažą peiliuką, skirtą nupjauti kamštį dengiančią kapsulę, tokio gaminio dizainerio laisvės mastas išlieka didelis, kadangi minėtus elementus galima suprojektuoti ir išdėstyti skirtingai, išsaugant jų funkcionalumą. Ieškovė su tokiu vertinimu nesutiko, argumentuodama, kad visos šios detalės yra jau savaime nustatytos tokios rūšies kamščiatraukių struktūrinės charakteristikos ir jas lemia jų paskirtis bei naudotojų, kurie yra viešbučių sektoriaus

⁹⁸ Žr., pavyzdžiui, 2019 m. birželio 13 d. Sprendimą *Visi / one GmbH* prieš *Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybą*, T-74/18, EU:T:2019:417;

⁹⁹ 2011 m. rugsėjo 9 d. Sprendimas *Kwang Yang Motor Co., Ltd* prieš *Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-11/08, EU:T:2011:447;

¹⁰⁰ 2013 m. lapkričio 21 d. Sprendimas *El Hogar Perfecto del Siglo XXI, SL* prieš *Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-337/12, EU:T:2013:601.

profesionalai ir vyno parduotuvių savininkai, poreikiai. Bendrasis Teismas, pritardamas ieškovei, pripažino, kad tam tikri svertinių kamščiatraukių elementai yra esminiai ir juos turi turėti visi šios rūšies kamščiatraukai tam, kad galėtų atlikti savo funkciją. Tačiau Bendrasis Teismas nusprendė, kad to nepakanka tam, kad būtų galima pripažinti, jog dizainerio laisvė yra stipriai apribota, kadangi iš teismui pateiktos bylos medžiagos buvo matyti, jog egzistuoja analogiškų kamščiatraukių, kurie savo formomis ir konfigūracijomis skiriasi nuo ginčijamo dizaino, todėl šie techniniai apribojimai neturi įtakos kamščiatraukio bendram vaizdui ir šis gali būti labai įvairus. Taigi šioje byloje Bendrasis Teismas iš esmės suformulavo taisyklę, jog vien savaime gaminių, kuriuose dizainas panaudotas, naudotojų poreikiai negali būti laikomi dizainerio laisvę ribojančia tam tikro gaminio struktūrine charakteristika.

Gana dažnai praktikoje, nustatant dizainerio laisvės mastą, dizaineriai susiduria su vadinamąja bendros tendencijos (angl. *general trend*) problema, kuomet ginčijamo dizaino atitikimą individualių savybių kriterijui bandoma pagrįsti argumentu, jog tam tikri dizaino elementai yra įprasti ir nusistovėję tam tikro produkto rinkoje. Šis aspektas Bendrojo Teismo jau buvo aptartas ir konferencijų ryšio priemonių byloje, minėtoje šio skyriaus pradžioje, tačiau panašių tendencijų galima išvelgti ir vėlesnėje šio teismo praktikoje. Tokia problema kilo 2019 m. birželio 13 d. Bendrojo Teismo byloje, kurioje, be kitų, buvo sprendžiamas klausimas, ar kuriant informacinių stovelių arba automobilių iškabų dizainą dizainerio laisvės mastas yra stipriai apribotas¹⁰¹. Ieškovė teigė, jog Apeliacinė taryba netinkamai nustatė, kad dizainerio laisvės mastas kuriant minėtus reklaminius stovėlius / automobilių iškabas yra didelis tiek formos, tiek medžiagos požiūriu. Pasak ieškovės, kaip tik dizainerio laisvę kuriant tokių gaminių dizainą labai riboja, pirmiausia, tai, kad stovėlius yra numatyta naudoti į juos dedant mažiausiai A4 formato popieriaus lapą, kuriame bus informacija apie automobilio kainą ir kita, antra, tai, kad juos numatyta dėti už automobilio priekinio stiklo, taigi dizainerio laisvę riboja ir automobilio stiklo dydis, kadangi jie turi būti aiškiai matomi, kuomet įtaisomi už šio stiklo. Iš tiesų, pagal dizaino registraciją ginčijančios šalies pateiktus duomenis šioje byloje, akivaizdu, kad skirtingų gamintojų kataloguose pateikiamų reklaminių stendų dizainai yra labai panašūs tarpusavyje. Tačiau Bendrasis Teismas, atkreipdamas dėmesį, kad dizainerio laisvės mastui įtakos daro tam tikri suvaržymai, tokie kaip gaminio techninės paskirties charakteristikos ar netgi taikomos teisės aktų nuostatos, pažymėjo, kad bendra tendencija

¹⁰¹ 2019 m. birželio 13 d. Sprendimas *Visi / one GmbH* prieš *Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybą*, T-74/18, EU:T:2019:417.

dizaino srityje negali būti laikoma dizainerio laisvę ribojančiu veiksmu, nes būtent dėl šios laisvės dizaineris gali atrasti naujų formų, naujų tendencijų arba pasiūlyti jau esančių tendencijų naujovių. Be to, Bendrasis Teismas nurodė, kad vien veiksnys, susijęs su dizainerio laisvės mastu kuriant ginčijamą dizainą, neturėtų nulemti jo individualių savybių vertinimo, jis tik leidžia atitinkamai koreguoti šį vertinimą. Kitaip tariant, ieškovo argumentai niekaip nepagrindė to, kad reklaminiai stoveliai būtinai turi būti tokie, kad į juos tilptų mažiausiai A4 formato lapas, ir, kaip teisingai vertino Apeliacinė taryba, niekas nedraudžia dizaineriui šiuos reklaminius stovėlius daryti kitokios nei stačiakampio formos arba tam naudoti kitokias medžiagas. Sutiktina su tokiu teismo vertinimu, pirmiausia dėl to, kad dizaineris yra kūrėjas, o nekvestionuojama, kad kiekvienas kūrėjas, norėdamas būti pripažintu, turi sukurti kažką naujo, kažką tokio, ko visuomenė dar nėra mačiusi, ir nors dizaino teisė šiuo aspektu nereikalauja, kad būtų sukurtas visiškai naujas išradimas, kaip kad yra patentų teisės srityje, tačiau ir dizaino teisėje argumentas, jog dėl susiklosčiusios bendros tendencijos, dizaineriai yra priversti ja vadovautis, neatrodo teisingas. Be to, kaip pažymėjo ir Bendrasis Teismas šioje byloje, dizainerio laisvė būtent ir sąlygoja naujų formų, tendencijų atsiradimą.

Vis dėlto, egzistuoja tam tikra riba tarp jau minėtos bendros tendencijos ir dizainerio laisvės suvaržymo, kuomet suvaržymai, kylantys ne iš techninių tam tikrų produktų specifikacijų, ir ne iš įstatyminių reikalavimų, gali turėti įtakos dizainerio laisvės mastui. Užsienio teisės doktrinoje šis fenomenas vadinamas *saturation of the state of the art* arba tiesiog *crowded field*, tačiau tikslaus atitikmens lietuvių kalboje nėra pateikiama. Oficialiuose Europos Sąjungos teismų praktikos vertimuose į lietuvių kalbą galima rasti atitikmenis kaip *sektorius prisotinimas* arba *technologinių sprendimų gausa*¹⁰². Siekiant aiškumo, šiame darbe toliau bus naudojamas technologinių sprendimų gausos terminas, kadangi būtent jis, autoriaus manymu, geriausiai atspindi tai, ką norima akcentuoti šioje dalyje¹⁰³. Technologinių sprendimų gausa atsiranda tuo atveju, kai negalima išvengti tam tikrų rinkos sąlygų, pavyzdžiui, ekonominių, kultūrinių ar net socialinių sąlygų, kurios savaime sąlygoja tam tikrų

¹⁰² Žr. 2017 m. vasario 16 d. Sprendimą *Antrax It Srl prieš Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybą*, T-828/14 ir T-829/14, EU:T:2017:87;

¹⁰³ Vertinant pagal analogiją, patentų teisėje oficialus terminas lietuvių kalboje, reiškiantis *state of the art*, yra *technikos lygis*, kuris oficialiai taikomas patentų teisės srityje ir įtvirtintas tiek nacionaliniame Lietuvos Respublikos patentų įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje, tiek ir Europos Patentų Konvencijos 54 straipsnio 1 dalyje. Žr. Lietuvos Respublikos patentų įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994, I-372, nauja redakcija nuo 2012, Nr. 4-127, su pakeitimais ir papildymais, ir 1973 m. spalio 5 d. Europos patentų išdavimo konvencija (Europos Patentų Konvencija). *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 147-5325. Kadangi dizaino teisėje terminas technikos lygis ne visai teisingai atspindėtų dizaino sąvoką, galbūt galima būtų šį terminą dizaino teisėje versti kaip esamas *žinių lygis*, tačiau teiginys *esamo žinių lygio prisotinimas*, tiek teisiniu, tiek ir lingvistiniu požiūriu skamba netaisyklingai.

gaminių dizainus¹⁰⁴. Kitaip tariant, technologinių sprendimų gausa reiškia, kad aplinkybės, kurios nėra sąlygotos tam tikrų techninių reikalavimų ar įstatymais nustatytų apribojimų, daro įtaką dizainerio kuriamam dizainui, ir dėl to lemia šio dizaino panašumas į kitus rinkoje egzistuojančius dizainus. Kaip vieną iš praktinių pavyzdžių, galima būtų pateikti 2012 m. lapkričio 13 d. Bendrojo Teismo sprendimą byloje *Antrax It Srl prieš VRDT*, kurioje buvo vertinamas termosifono (šildymo radiatoriaus) dizaino atitikimas individualių savybių reikalavimui¹⁰⁵. Šios bylos faktinės aplinkybės nėra tokios svarbios, tad plačiai nebus aptariamos. Bendrojo Teismo vertinimu, svarbesnis už visus ieškovės nurodytus skirtumus buvo tai, kad skyrėsi dizainų vidaus proporcijų santykių skirtumas, kuris, anot Apeliacinės tarybos, nebuvo toks didelis, kad pakeistų nagrinėjamų dizainų sudaromą bendrą įspūdį, tačiau Apeliacinė taryba nenagrinėjo ieškovės argumentų, jog egzistuoja technologinių sprendimų gausa segmentinių ir kolektorinių radiatorių dizaino požiūriu, lėmusi tai, kad nagrinėjamų dizainų vidaus proporcijų skirtumus, kurių negalima laikyti neesminiais lyginant minėtiems dizainams bendrus požymius, informuoti vartotojai iš karto pastebėtų, todėl jų bendras įspūdis būtų skirtingas. Kaip pabrėžė Bendrasis Teismas, konstatavimas, kad dizainerio laisvės neribojama techniniai ar teisiniai reikalavimai, neatsako į klausimą, ar *de facto* egzistuoja technologinių sprendimų gausa. Byla į teismą sugrįžo 2017 m. vasario 16 d., kadangi Apeliacinė taryba, po pastarojo Bendrojo Teismo sprendimo, suteikusi ieškovei laikotarpį pateikti įrodymus, vis dėlto nepripažino, kad egzistavo technologinių sprendimų gausa minėtame sektoriuje¹⁰⁶. Nors ir Bendrasis Teismas nepripažino nagrinėjamoje situacijoje esančios technologinių sprendimų gausos, tačiau išsamiau pasisakė šiuo aspektu: pirma, vertinimas, ar dizainas turi individualių savybių, be kita ko, turi būti pagrįstas ir atsižvelgiant į galimą technologinių sprendimų gausą, dėl kurios informuotas vartotojas gali greičiau pastebėti lyginamų dizainų skirtumus; antra, jeigu technologinių sprendimų gausa nelaikoma ribojančia dizainerio laisvę, dėl jos vartotojai gali greičiau pastebėti dizainų, dėl kurių kilo ginčas, detalių skirtumas, todėl dizainas dėl technologinių sprendimų gausos gali turėti individualių savybių dėl savybių, kurios nesant tokios gausos, informuotam vartotojui nesukurtu skirtingo bendro įspūdžio. Kitaip tariant, technologinių sprendimų gausa leidžia

¹⁰⁴ DAVIS, Richard., et al. *Tritton on intellectual property in Europe. Fourth Edition*. London: Sweet & Maxwell, 2014, p. 977;

¹⁰⁵ 2012 m. lapkričio 13 d. Sprendimas *Antrax It Srl prieš Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-83/11 ir T-84/11, EU:T:2012:592;

¹⁰⁶ 2017 m. vasario 16 d. Sprendimas *Antrax It Srl prieš Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybą*, T-828/14 ir T-829/14, EU:T:2017:87.

daugiau dėmesio skirti ne tokiems ryškiems dizainų skirtumams, ko įprastu atveju nepakaktų, kad būtų pripažintos individualios savybės. Štai dar viename, 2018 m. lapkričio 29 d. sprendime, Bendrasis Teismas dėl technologinių sprendimų gausos pasisakė, kad nors ir negalima teigti, kad technologinių sprendimų gausa tiesiogiai riboja dizainerio laisvę, jeigu ją visgi pavyktų įrodyti, tai galėtų lemti informuoto vartotojo didesnę atidumą skirtingiems vertinamų dizainų elementams¹⁰⁷. Doktrinoje taip pat randamas paaiškinamas, jog technologinių sprendimų gausa ir dizainerio laisvės mastas yra du skirtingi aspektai, kurie turi būti nagrinėjami atskirai, vertinant, ar dizainas turi individualių savybių, tačiau dažnu atveju technologinių sprendimų gausos problema kyla būtent dėl to, kad dizainerio laisvė yra apribota¹⁰⁸. Taigi, nors teismų praktika technologinių sprendimų gausos kriterijaus aiškinime nėra išsami, bent jau pripažįstama, kad tai gali būti svarbus kriterijus individualių savybių vertinimui. Visgi, manytina, kad trūksta aiškumo, ko yra reikalaujama iš šalies, norinčios pasiremti šiuo kriterijumi. Akivaizdu yra tai, kad įrodyti šią aplinkybę pareiga tenka tai šaliai, kuri ja remiasi, bet kaip matyti iš analizuotų bylų, to padaryti dar niekam nepavyko.

Nors yra pripažįstama, kad dizainerio laisvės mastas, kuriant dizainą, neturėtų nulemti jo individualių savybių vertinimo, o tai yra tik veiksnys, leidžiantis atitinkamai koreguoti šį vertinimą¹⁰⁹, tam tikrais atvejais jis gali būti lemiamas. Praktikoje egzistuoja situacijų, kuomet individualių savybių vertinimas negali būti tinkamai atliktas pagal visus kriterijus, ir tokiu atveju dar didesnis dėmesys turi būti sukoncentruojamas į likusius. Tokia situacija buvo nagrinėjama ir 2017 m. liepos 18 d. Bendrojo Teismo byloje, kurioje ginčijamas dizainas, pavaizduotas kaip ornamentas, ieškovės, dėl panašumo į jai priklausančią Prancūzijoje registruotą komercinį prekių ženklą *Chanel*, buvo vertinamas kaip neturintis individualių savybių¹¹⁰. Ginčijamas dizainas buvo sudarytas iš dviejų vertikalčiai skirtingomis pusėmis apverstu skaitmenų „3“, o ieškovės prekių ženklas sudarytas iš dviejų radžių „C“, kurios viena su kita sujungtos, pasukus skirtingomis pusėmis. Apeliacinė taryba nusprendė, kad nors dizainerio laisvės mastas buvo labai platus, šiuo konkrečiu atveju tai neatima iš ginčijamo dizaino individualių savybių. Ginčijamas dizainas buvo registruotas kaip ornamentas, dėl ko

¹⁰⁷ 2018 m. lapkričio 29 d. Sprendimas *Sata GmbH & Co. KG prieš Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybą*, T-651/17, EU:T:2018:855;

¹⁰⁸ DAVIS, Richard., et al. *Tritton on intellectual property ir Europe. Fourth Edition*. London: Sweet & Maxwell, 2014, p. 977;

¹⁰⁹ Žr., pavyzdžiui, 2019 m. birželio 13 d. Sprendimo *Visi / one GmbH prieš Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybą*, T-74/18, EU:T:2019:417, 76 punktą;

¹¹⁰ 2017 m. liepos 18 d. Sprendimas *Chanel SAS prieš Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybą*, T-57/16, EU:T:2017:517.

nebuvo galima tiksliai identifikuoti nei gaminių, kuriuose yra numatyta ši dizainą panaudoti, nei juos naudojant atliekamų veiksmų. Todėl Bendrasis Teismas nesutiko su Apeliacinės tarybos vertinimu, kad ginčijamo dizaino ir monogramos esminis skirtumas, kurį įsimena informuotas vartotojas, yra centrinėse jų dalyse, ir konstatavo, kad monogramos dizainas labai panašus į ginčijamą dizainą ir tam tikra prasme jį galima laikyti kūrinium, kurio sukūrimą lėmė Chanel monogramos idėja, todėl darytina išvada, kad informuotas vartotojas juos suvoks bendrai. Kaip nurodė Bendrasis Teismas, dizainas negali būti laikomas ankstesnių dizainų arba originalios idėjos, kuri juose buvo išplėtotą pirmą kartą, pakartojimu, be to, atsižvelgiant į lyginamų dizainų panašumus, didelė dizainerio laisvė gali tik sustiprinti skirtingo bendro įspūdžio nebuvimą. Šiuo konkrečiu atveju taip pat nebuvo nustatyta ir jokių suvaržymų, susijusių su ornamento ar jo sudėtinės dalies techninės paskirties charakteristikomis ar taikomais teisės aktais, be to ornamentą iš esmės galima pritaikyti ant įvairių gaminių, todėl dizainų, dėl kurių kilo ginčas, skirtumai negalėtų sukelti informuotam vartotojui skirtingo bendro įspūdžio. Ši byla vertintina kaip labai svarbi ir aktuali pramoninio dizaino industrijai, kadangi tendencijos slėptis po kito dizaino ar net nebūtinai dizaino, bet ir sėkmingo prekių ženklo šešėliu, yra pakankamai opi problema įvairiose prekybos rinkose. Manytina, kad Bendrasis Teismas teisingai įvertino, kad nepaisant to, jog net ir esant tam tikriems dviejų dizainų skirtumams, kurių galbūt ir negalima laikyti neesminiais, tuo atveju, kai yra akivaizdu, jog dizainas sukurtas pasisavinus svetimą idėja, toks dizainas neturi būti laikomas turinčiu individualių savybių. Taip buvo ir nagrinėtu atveju, kadangi kuriant ornamento dizainą dizainerio laisvės iš esmės niekas neriboja, nekalbant apie amoralių ar uždraustų vaizdinių naudojimą, todėl nėra pagrindo teigti, kad dizainas buvo sukurtas nepriklausomai ir nepasisavinant idėjos iš Chanel prekių ženklo.

2.1.3. Gaminio, kuriame dizainas panaudotas, pobūdis

Gaminio, kuriame dizainas panaudotas, pobūdis taip pat yra aplinkybė, į kurią turi būti atsižvelgiama vertinant dizaino individualias savybes. Nors dizaino teisė saugo ne pačius gaminius, o gaminių išorės vaizdą (dizainą), tačiau dizainas neišvengiamai yra susijęs ir su pačiu gaminiu. Bene dažniausiai šios problemos kyla, kai gaminys yra sudarytas iš kelių dalių arba yra susijęs su kitu gaminiu, kitaip tariant, kai nėra taip paprasta identifikuoti, koks gaminio dizaino vaizdas yra konkrečiai saugomas.

Bendrijos dizaino reglamento 3 straipsnio c punkte nurodoma, kad sudėtinio gaminiu laikomas gaminy, kuris susideda iš daugelio sudedamųjų dalių, kurias galima pakeisti tą gaminį išardant ir vėl surenkant, o to paties reglamento 4 straipsnio 2 dalis numato specialų reikalavimą tokiam dizainui – toks dizainas bus laikomas nauju ir turinčiu individualių savybių tik tada, jei ta sudedamoji dalis po įmontavimo į sudėtinį gaminį išliks matoma šį gaminį įprastai naudojant, ir tik tuo atveju, kai tos matomos sudedamosios dalies savybės atitiks naujumo ir individualių savybių reikalavimus. Reikalavimai, keliami sudėtinio gaminio individualių savybių vertinimui, plačiau yra išgryninami teismų praktikoje: taisyklę, numatyta Bendrijos dizaino reglamento 4 straipsnio 2 dalyje, sąlygoja tai, kad sudėtinio gaminio dalys yra išskirtinio pobūdžio ir jų gamyba ir pardavimas gali būti vykdomi atskirai nuo sudėtinio gaminio gamybos ir pardavimo¹¹¹. Kitaip tariant, siekiama užkirsti kelia iš anksto dizainu registruoti detales, kurios po įmontavimo liks nematomos. Kaip pavyzdį galima būtų panaudoti Bendrojo Teismo 2014 m. spalio 3 d. sprendimą, kuriame ginčijamas dizainas buvo skirtas grindjuostėms¹¹². Apeliacinės tarybos dizainas nebuvo pripažintas nauju ir turinčiu individualių savybių, kadangi ginčijamas dizainas buvo sudėtinio gaminio sudedamoji dalis ir įprastai naudojant matomas tik pagrindinės dalies plokščias paviršius, kuris yra tapatus ankstesniam dizainui, todėl informuotam vartotojui sukelia tokį pati bendrą įspūdį. Ginčijamo dizaino savininkė nurodė, kad ginčijamas dizainas yra daugiafunkcis gaminy ir jį galima panaudoti tiek ertmės grindjuostėje uždengimui, tiek įmontavus į sieną ar grindis, o sienos ir grindų negalima laikyti gaminiais. Be to, ieškovė teigė, kad ginčijamą dizainą galima naudoti ir kaip savarankišką gaminį – lataką, tačiau toks panaudojimas yra tik potencialus. Bendrasis Teismas šiuo aspektu nurodė, kad nors dizaino potencialus panaudojimas nėra atmestinas, tačiau vien į hipotetinį dizaino panaudojimą negalima atsižvelgti. Kitas svarbus aspektas, aptartas šioje byloje, yra dizaino matomų savybių vertinimas. Ieškovė teigė, kad visos ginčijamo dizaino savybės yra matomos jį įprastai naudojant, pavyzdžiui, išėmus įdėklą, norint įdėti į grindjuostę kabelius arba kai grindjuostės galai yra neuždengti, taip pat neatmestina, kad grindjuostė gali būti pagaminta iš skaidrios medžiagos, tačiau Bendrasis Teismas, palaikydamas ir Apeliacinės tarybos vertinimą, nurodė, jog gaminio techninė priežiūra, apžiūra ar taisymas nėra laikytinas įprastu gaminio naudojimu, o kabelių įklojimas yra grindjuostės

¹¹¹ 2014 m. rugsėjo 9 d. Sprendimas *Biscuits Poult SAS prieš Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-494/12, EU:T:2014:757;

¹¹² 2014 m. spalio 3 d. Sprendimas *Cezar Przedsiębiorstwo Produkcyjne Dariusz Bogdan Niewiński prieš Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-39/13, EU:T:2014:852.

techninė priežiūra, todėl laikinas išėmimas negali būti vertinamas kaip įprastas naudojimas, grindjuostės galų neuždengimas būtų nelogiškas, nes grindjuostės yra skirtos tam, kad užmaskuoti laidus, o skaidrios medžiagos panaudojimą teismas atmetė kaip nepagrįstą. Visgi Bendrasis Teismas išvelgė Apeliacinės tarybos klaidą ta apimtimi, jog nebuvo atsižvelgta į tai, kad ankstesnis dizainas iš viso nėra matomas jį įprastai naudojant, kadangi yra paslėptas grindjuostės viduje, o Bendrijos dizaino naujumas ir individualios savybės negali būti vertinami lyginant jį su ankstesniu dizainu, kuris, būdamas sudėtinio gaminio sudedamoji dalis, nėra matomas įprastai jį naudojant. Taigi šioje byloje Bendrasis Teismas suformulavo tokias taisykles, susijusias su dizaino, panaudoto gaminyje, kuris yra sudėtinio gaminio sudedamoji dalis, individualių savybių vertinimu: pirma, gaminio potencialus naudojimas nėra atmestinas, tačiau negali būti remiamasi tik hipotetiniu panaudojimu, siekiant išsiaiškinti, ar vertinamas dizainas yra panaudotas kaip sudedamoji sudėtinio gaminio dalis, ar gali būti laikomas savarankišku gaminiu; antra, siekiant nustatyti sudėtinio gaminio sudedamosios dalies matomas savybes, techninė šio gaminio priežiūra, apžiūra ar taisymas negali būti laikoma įprastu naudojimu; ir trečia, ginčijamo dizaino individualių savybių vertinimas negali būti pagrįstas lyginimu su ankstesnio dizaino vaizdu, kuris nėra įprastai matomas naudojant sudėtinį gaminį.

Problemų gali kilti ir su dizainais, kuriuos numatyta pritaikyti keliuose atskiruose gaminiuose (gminių grupėje). Pagal Bendrijos dizaino reglamentą, dizainas apima gaminio išorės vaizdą, o tiesiogiai skaitant šio reglamento tekstą, atvejo, kuomet dizainas apimtų kelis savarankiškus gaminius, nėra numatyta. Tokia situacija buvo nagrinėjama 2017 m. birželio 13 d. Bendrojo Teismo byloje, kur ieškovas buvo registruoto Bendrijos dizaino, skirto gėrimų skardinėms, savininkas, o konkrečiai šį dizainą (ginčijamą dizainą) sudarė trys skirtingų dydžių gėrimų skardinės¹¹³. Nors registruojant ginčijamą dizainą Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnyba (toliau – EUIPO¹¹⁴) sutiko registruoti ginčijamą dizainą kaip gaminių grupę, tačiau Apeliacinė taryba su tokiu vertinimu nesutiko, kadangi pagal Bendrijos dizaino reglamentą dizaino objektas gali būti tik vienas daiktas, o kelių tarpusavyje nesusijusių gaminių kombinacija gali būti laikoma vienu daiktu tik su sąlyga, kad šie gaminiai dera tarpusavyje estetiniu požiūriu, juos sieja funkcinis ryšys ir paprastai jie parduodami kaip vienas

¹¹³ 2017 m. birželio 13 d. Sprendimas *Ball Beverage Packaging Europe Ltd prieš Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybą*, T-9/15, EU:T:2017:386;

¹¹⁴ Tokia santrumpa yra nuo angliško šios institucijos pavadinimo – European Union Intellectual Property Office, kuri naudojama ir oficialiuose vertimuose į lietuvių kalbą, todėl ir šiame darbe naudojama būtent šį santrumpa.

gaminys, pavyzdžiui, stalo įrankiai, kuriuos sudaro peilis, šakutė ir šaukštas, arba šachmatų rinkinys, kurį sudaro šachmatų lenta ir šachmatų figūrėlės. Pagrindinė ieškovės intencija registruoti dizainą kaip skardinių grupę buvo ta, kad visi ankstesni dizainai vaizduoja pavienes skardines, todėl skardinių grupė atskirtų ginčijamą dizainą nuo ankstesnių. Vis dėlto, Bendrasis Teismas konstatavo, kad neatsižvelgiant į tai, kaip prekiaujama gėrimų skardinėmis, akivaizdu, kad ginčijamame dizaine vaizduojamos trys skardinės neatlieka vienos joms bendros funkcijos, nes visos kartu jos neatlieka funkcijos, kurio negalėtų atlikti kiekviena atskirai. Reikėtų sutikti su šiuo teismo vertinimu, kadangi akivaizdu, jog dizaino apsaugos suteikimas keliems tarpusavyje nesusijusiems gaminiams neatitiktų tiek įstatymų leidėjo tikslo, tiek ir šiuolaikinės pramoninio dizaino teisinės apsaugos esmės. Dizaineris, siekiantis suteikti apsaugą keliems dizainams vienu metu, tokį ketinimą turi teisę įgyvendinti paraiškoje nurodydamas kelis atskirus dizainus arba dėl kiekvieno dizaino pateikdamas atskiras paraiškas. Be to, kelių nesusijusių gaminių registravimas kaip vieno dizaino galėtų atverti kelia ir piktnaudžiavimui teise, kadangi galbūt kažkuris vieno gaminio dizainas atskirai neatitiktų individualių savybių reikalavimo, bet registruojant kartu su kitais, tai liktų nepastebėta. Aišku, neatmestina tikimybė, kad tam tikrais atvejais gamins pagal savo pobūdį yra sudarytas iš kelių atskirų detalių, tačiau kaip teisingai nurodė ir Bendrasis Teismas minėtoje byloje, tokiais atvejais šie gaminiai turi derėti tarpusavyje estetiniu požiūriu, juos turi sieti tam tikras funkcinis ryšys ir paprastai tokie gaminiai turi būti parduodami kaip visuma, be kita ko, dėl tos priežasties, kad tik kartu naudojant šiuos gaminius galima atlikti tam tikrą funkciją.

2.1.3.1. Techninės funkcijos išimtis

„Forma seka funkciją“ – frazė, ištarta vieno garsiausių Jungtinių Amerikos Valstijų architektų Louis H. Sullivan, teigusio, kad, tiek architektūroje, tiek ir pramoniniame dizaine, forma visuomet atspindės daikto funkciją¹¹⁵. Vis dėlto, nei šiuolaikiniame mene, nei šiuolaikinėje dizaino teisėje šia maksima nesivadovaujama. Kadangi dizaino teisė visų pirma saugo individualų dizainerio kūrybinės veiklos rezultata, Europos Sąjungos teisė numato išimtį iš dizaino teisinės apsaugos, susijusią su techniniu gaminio aspektu. Bendrijos dizaino reglamento 8 straipsnio 1 dalis skelbia, jog Bendrijos dizainas negalioja, jeigu gaminio

¹¹⁵ CRAVEN, Jackie. The Meaning of 'Form Follows Function'. *ThoughtCo*, 2019 [interaktyvus, žiūrėta: 2020 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.thoughtco.com/form-follows-function-177237>.

išvaizdos savybes lemia tik jo techninė funkcija¹¹⁶. Tokią pačią taisyklę numato ir TRIPS sutartis, todėl negalima to laikyti išimtinai tik Europos Sąjungos teisėje numatytu ribojimu, tinkamesnis teiginys būtų, jog tai visuotinai akceptuotas principas. Nors ši išimtis ir nėra tiesiogiai susijusi su individualių savybių vertinimu, greičiau laikytina tik pagrindu, kuomet apskritai atmetina galimybė suteikti dizainui apsaugą, tačiau gana dažnai praktikoje pasitaiko atvejų, kai individualių savybių vertinimą bandoma užginčyti teigiant, jog tam tikros savybės yra nulemtos gaminio funkcijos. Kaip matyti iš teismų praktikos, pagrindinė problema kildavo aiškinantis, kas tiksliai turima omenyje formuluote – *gaminio išvaizdos savybes lemia tik jo techninė funkcija*. Teisinėje literatūroje galima rasti dvi skirtingas pozicijas: a) aiškinimas pagal vadinamąją „formų daugeto“ (angl. *multiplicity-of-forms*) teoriją, reiškiančią, kad Bendrijos dizaino reglamento 8 straipsnio 1 dalis taikoma tik tais atvejais, kai negalima rasti jokio kito alternatyvaus dizaino, galinčio atlikti tą pačią techninę funkciją, nes tokiu atveju reikštų, kad dizainerio kūrybinį rezultatą lėmė tik gaminio techninė funkcija; b) aiškinimas, pagrįstas subjektyviais dizainerio ketinimais, reiškiantis, kad Bendrijos dizaino reglamento 8 straipsnio 1 dalis taikoma tik tais atvejais, kai vienintelė aplinkybė, nulėmusi dizaino išvaizdą, buvo būtinybė išspręsti konkretų techninį uždavinį¹¹⁷. Kaip pavyzdį galima būtų pateikti Jungtinės Karalystės bylą, kurioje buvo sprendžiamas neregistruoto Bendrijos dizaino klausimas: dizainas buvo skirtas tinkleliui gaudyti žuvis ir, nors oponuojanti šalis teigė, kad šio gaminio išvaizdą lėmė tik jo techninė funkcija, teismas sprendė, kad nagrinėjamo dizaino, panaudoto minėtame gaminyje, pagrindinė funkcija iš esmės buvo išlaikyti masalą reikiamoje vietoje, kol tinklelis guli ežero dugne, o tai, anot ginčą nagrinėjusio teisėjo, gali būti pasiekama ir kitais būdais, tai reiškia, kad ginčijamo dizaino išvaizda nėra nulemta vien jo techninės funkcijos, kadangi egzistuoja alternatyvių dizainų, galinčių pasiekti tą patį rezultatą¹¹⁸. Taigi Jungtinės Karalystės teismas šioje byloje rėmėsi būtent formų daugeto teorija. Tačiau vėliau ši praktika buvo paneigta, kadangi formų daugeto teoriją apskirstai būtų sudėtinga taikyti, nes tik labai retais atvejais galėtų egzistuoti tik vienas vienintelis gaminio, atliekančio tam tikrą funkciją, dizainas, kad ir, pavyzdžiui, plytos, kurių pagrindinė funkcija yra būti sujungtos viena su kita – net ir šių sujungimai gali būti skirtingi, todėl ir plytų dizainų

¹¹⁶ Stilistiniais tikslais, darbe toliau bus nurodoma arba konkreti Bendrijos dizaino reglamento ištrauka, numatanti šią išimtį, arba bus vartojamas *techninės funkcijos išimties* terminas;

¹¹⁷ DAVIS, Richard., *et al. Tritton on intellectual property in Europe. Fourth Edition*. London: Sweet & Maxwell, 2014, p. 989;

¹¹⁸ Patents County Court 2006 m. sprendimas byloje *Reginal John Bailey, Leslie Denise Bailey (Trading as Elite Angling Products) v. Graham Haynes, Shirley Haynes (Trading as R.A.G.S)*, Nr. [2006] EWPC 5.

gali būti įvairių¹¹⁹. Iš pradžių atrodyta, kad ir Europos Sąjungos teismų praktikoje prigis pirmasis aiškinimas, visgi formų daugeto teorijos atsisakyta dar 2009 m. spalio 22 d. Apeliacinės tarybos sprendime, kuriame buvo nagrinėjamas pjaustyklės, skirtos popieriaus smulkinimo aparatui, dizainas, ir pagrindinis apelianto argumentas buvo būtent tai, kad pjaustyklės dizaino savybes lemia jos techninė funkcija¹²⁰. Nors ginčijamo dizaino savininkas, remdamasis formų daugeto teorija, teigė, jog egzistuoja alternatyvūs dizainai gaminių, kurie gali pasiekti tą patį rezultatą, Apeliacinė taryba konstatavo, kad pagrindinė šios teorijos problema yra tai, kad, vadovaujantis ja, Bendrijos dizaino reglamento 8 straipsnio 1 d. numatytą išimtį galima būtų pritaikyti tik labai išskirtiniais atvejais ir pagrindinis jos tikslas būtų paneigtas, be to, tai leistų tokio dizaino apsaugos teisių turėtojui nepagrįstai įgyti monopolį tam tikram techniniam sprendimui, nesilaikant patentų teisės reikalavimų, todėl Apeliacinė taryba palaikė antrąją poziciją bei patvirtino, kad ji atitinka tiek teleologinį vertinimą, tiek ir Bendrijos dizaino reglamento tekstą¹²¹. Šis sprendimas palaikomas ir teisės doktrinoje bei iš esmės siūloma vertinimą pagrįsti tuo, kad net ir tais atvejais, kai dizainas nėra gražus ar estetiškas, jei dizaineris, kurdamas dizainą, bent tam tikra apimtimi siekia, kad jis toks būtų, tai techninės funkcijos išimtis neturėtų būti taikoma¹²².

Techninės funkcijos išimties klausimas buvo sprendžiamas ir Teisingumo Teisme, kur tiek Generalinis advokatas, tiek ir pats Teisingumo Teismas palaikė tą pačią aukščiau aptartą poziciją. Į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo kreipėsi Vokietijos nacionalinis teismas, sprendęs ginčą, kilusi dėl dizaino, skirto keraminių suvirinimo centravimo kaiščių skirtų automobilių, tekstilės įrenginių ir mechaninės statybos pramonei¹²³. Kaip šioje byloje nurodė Generalinis advokatas, pripažįstama, kad gaminio išvaizdos savybes lemia vienintelis tikslas gauti konkretų techninį sprendimą, todėl Bendrijos dizaino reglamento 8 straipsnio 1 dalyje numatyta išimtis taikoma tik tais atvejais, kai paaiškėja, kad jokie kiti aspektai, tokie kaip vaizdiniai aspektai, neatliks jokio vaidmens pasirenkant gaminiui tam tikrą dizainą¹²⁴.

¹¹⁹ MACQUEEN, Hector., *et al. Contemporary Intellectual Property. Law and Policy*. 2nd Edition. Oxford: Oxford University Press, 2011, p. 292;

¹²⁰ DAVIS, Richard., *et al. Tritton on intellectual property in Europe. Fourth Edition*. London: Sweet & Maxwell, 2014, p. 991;

¹²¹ 2009 m. spalio 22 Vidaus rinkos derinimo tarnybos III-iosios Apeliacinės tarnybos sprendimas byloje *Lindner Recyclingtech GmbH prieš Franssons Verkstäder AB*, Nr. R 690/2007-3;

¹²² DAVIS, Richard., *et al. Tritton on intellectual property in Europe. Fourth Edition*. London: Sweet & Maxwell, 2014, p. 995;

¹²³ 2018 m. kovo 8 d. Sprendimas *DOCERAM GmbH prieš CeramTec GmbH*, C-395/16, EU:C:2018:172;

¹²⁴ 2017 m. spalio 19 d. Generalinio advokato išvada *DOCERAM GmbH prieš CeramTec GmbH*, C-395/16, EU:C:2017:779.

Papildomai Generalinis advokatas akcentavo, kad techninės funkcijos išimties taikymas iš esmės galimas tais atvejais, kai negalima įžvelgti dizainerio kūrybinio pobūdžio veiksmų, susijusių su gaminio išvaizda, turint omenyje tai, kad dizaino apsaugą pateisina tik pridėtinė vertė, kuri atsiranda nuo techninės gaminio funkcijos nepriklausančių intelektinių pastangų. Ši pozicija iš esmės sutampa su doktrininu aiškinimu, aptartu aukščiau. Taigi šioje byloje Generalinio advokato pozicija, kurią vėliau palaikė ir Teisingumo Teismas, buvo ta, kad Bendrijos dizaino reglamento 8 straipsnio 1 dalyje numatyta išimtis turėtų būti aiškinama per subjektyvius dizainerio ketinimus, arba dar kitaip vadinamą *priežastingumo* kriterijų, kadangi tai patvirtina ir Bendrijos dizaino reglamento, parengiamieji darbai, ir Dizaino direktyvos, kurios nuostatos iš esmės sutampa su minėto reglamento nuostatomis, parengiamieji darbai, nes juose nebuvo nustatyta jokie kriterijaus, lygiaverčio alternatyvaus dizaino buvimui, o kaip tik akcentuojamas buvo dizainerio laisvės nebuvimas, lemiantis jo kūrybiškumo apribojimą¹²⁵. Darbo autoriaus nuomone, reikėtų sutikti tiek su doktrininu aiškinimu, tiek ir su Teisingumo Teismo praktika, bei pritarti techninės funkcijos išimties vertinimui remiantis priežastingumo kriterijumi. Formų daugeto kriterijus neproporcingai apribotų šios išimties taikymą, kadangi tikėtina, jog beveik visais atvejais pavyktų rasti alternatyvų gaminį, kuris gebėtų atlikti tą pačią funkciją, kaip ir norimo registruoti gaminio dizaino, o tai lemtų, kad dizaino teisinė apsauga būtų suteikiama dizainams, kurie ne atspindėtų kūrybinį dizainerio darbo rezultatą, o praktinį tam tikrų problemų sprendimą, tokių būtų atimant galimybę kitiems dizaineriams pasitelkti šiuos gaminius, kuriant savus dizainus. Be to, kaip teisingai sprendė tiek Apeliacinė taryba anksčiau aptartame sprendime, tiek ir minėtoje išvadoje Generalinis advokatas, Bendrijos dizaino reglamento 8 straipsnio 1 dalies nuostata iš esmės siekiama užkirsti kelią išskirtinai gaminio techninių savybių monopolizavimui apeinant patentų teisės reikalavimus, ir suteikiant joms apsaugą pagal dizaino teisę, bei neleisti kliudyti technologinėms inovacijoms, dėl to, kad tokia apsauga nepagrįstai sumažintų techninių sprendimų prieinamumą kitiems ūkio subjektams. Priežastingumo kriterijus, vertinant ar dizaino savybes lemia tik jo techninė funkcija, leidžia objektyviai įvertinti, ar dizaineris, kurdamas savo dizainą, siekė jam suteikti individualių savybių, taip neatimdamas galimybės pasiekti rezultatą, kuriam gaminyje yra pritaikytas.

¹²⁵ Generalinio advokato išvadoje taip pat nurodoma, kad išvadoje pateikiamas aiškinimas sutampa ir su Teisingumo Teismo jurisprudencija prekių ženklų teisėje. Papildomai apie šį ir kitus minėtus aspektus galima susipažinti generalinio advokato Henrik Saugmandsgaard Øe 2017 m. spalio 19 d. išvadoje, pateiktoje Teisingumo Teismo byloje Nr. C-395/16.

2.1.4. Dizaino nauja karta

Minėta, Europos Sąjungos mastu registruotam dizainui, tiek nacionaliniam, tiek ir Bendrijos dizainui, maksimali suteiktina apsauga yra dvidešimt penki metai. Kitur pasaulyje šis laikotarpis gali būti ir trumpesnis, štai, pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose dizaino patentui apsauga yra suteikiama penkiolikai metų¹²⁶, Japonijoje – dvidešimčiai metų¹²⁷. TRIPS sutartis numato, kad šalys narės turi numatyti ne trumpesnę kaip dešimties metų pramoninio dizaino apsaugą. Atsižvelgiant į minėtus laiko tarpus, natūralu, kad sėkmingų dizainų savininkai yra suinteresuoti pasiūlyti rinkai ką nors naujo ir tuo pačiu išlaikyti ankstesnio dizaino sėkmę bei išsaugoti savo kūrybinės idėjos apsaugą. Kitaip tariant, susiduriama su dizaino „naujos kartos“ koncepcija. Be abejo, tikrai ne kiekvieno dizaino atveju dizaineriui gali kilti noras pratęsti savo kūrinio apsaugą, tai ne maža apimtimi sąlygoja ir visuomenės raida, besikeičiančios tendencijos, todėl vieni gaminiai yra išstumiami iš apyvartos ir juos keičia naujos technologijos, todėl ir tų ankstesnių gaminių dizainų kūrimas tampa nebeaktualus. Tačiau egzistuoja tam tikros pramonės sritys, kurios nepraranda aktualumo daugybę metų ir šiose srityse sukurti dizainai išlieka svarbūs visuomenei net ir keičiantis laikams. Viena iš tokių yra automobilių pramonė. Sėkmingi automobilių gamintojai yra pamėgti vartotojų, juos pirkėjai renkasi dėl per laiką patikrinto patikimumo, tam tikrų techninių savybių, todėl ir patys gamintojai, siekdami pirkėjus išlaikyti, neišvengiamai atsirenka sėkmingiausius dizainus, kurie labiausiai vertinami pirkėjų. Pastarieji yra nuolat atnaujinami ir rinkai pateikiama dizaino naują kartą. Atrodytų, kad tai neturėtų kelti per daug problemų, jei tik naujos kartos dizainas atitinka naujumo ir individualių savybių reikalavimus, tačiau atkreiptinas dėmesys, jog praėjusiais metais Europos Sąjungos teismų buvo priimti du sprendimai, iš esmės skirtingai kvalifikavę dizaino naujos kartos koncepciją, o tai aktualu jei ne visai, tai bent didžiąjai daliai pasaulio automobilių pramonės. Šioje magistro darbo dalyje bus trumpai apžvelgiami minėti sprendimai ir pateikiamas jų vertinimas.

Pirmasis aptartinas sprendimas buvo priimtas Bendrojo Teismo 2019 m. birželio 6 d., kur buvo vertinamas Vokietijos automobilių gamintojo Volkswagen AG modelio Volkswagen

¹²⁶ 1926 m. Jungtinių Amerikos Valstijų įstatymų kodeksas [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. vasario 27 d.]. Prieiga per internetą: <https://uscode.house.gov/browse/prelim@title35/part2/chapter16&edition=prelim>;

¹²⁷ 1959 m. Japonijos Dizaino įstatymas [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. vasario 27 d.]. Prieiga per internetą: http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail_main?id=44&vm=2&re=.

Caddy (toliau – ginčijamas dizainas) naujos kartos dizaino atitikimas dizaino apsaugos reikalavimams¹²⁸. Ieškovė Bendrojo Teismo prašė pripažinti ginčijamo dizaino registraciją negaliojančia, kadangi palyginus su ankstesniu to paties modelio dizainu, ginčijamas dizainas nėra naujas ir neturi individualių savybių. Ieškovė teigė, kad Apeliacinė taryba neteisingai atliko lyginamų dizainų analizę, kadangi pagrindiniai nustatyti skirtumai – buferiai, žibintai, posūkių rodikliai ir bagažinės, anot ieškovės, yra techninės dizainų detalės, o informuotas vartotojas neturi galimybės jas atskirti nuo savarankiškų dizaino elementų. Bendrasis Teismas nesutiko su tokiu ieškovės vertinimu, ir konstatavo, kad informuotas vartotojas gali suvokti dizainų skirtumus, susijusius su minėtais automobilio elementais, kadangi šios detalės yra susijusios su gaminio išvaizda, o nėra tik techninės detalės, kaip teigė ieškovė, be to, jei ir būtų laikomos techninėmis, jos nėra funkcinės, todėl jų išvaizdą galima pakeisti, o skirtinga forma ir išdėstymas gali daryti įtaką bendram formuojamam informuoto vartotojo įspūdžiui. Taip pat ieškovė tvirtino, jog informuotas vartotojas mažiau dėmesio skiria to paties gamintojo modeliams, kurie leidžiami vienas po kito, nei skirtingų gamintojų modeliams, kadangi to paties gamintojo modelius informuotas vartotojas vertina ne pagal jų išvaizdą, o pagal technologines savybes. Bendrasis Teismas atmetė šį ieškovės argumentą kaip niekuo nepagrįsta. Pagaliau, ieškovė teigė, jog Apeliacinė taryba apsiribojo tik dizainų skirtumų išvardijimu, tačiau neatliko bendro jų keliamo įspūdžio vertinimo. Bendrasis Teismas ir šiuo aspektu nesutiko su ieškove bei nurodė, kad tokiu kaip nagrinėjamas atvejis, kai įvertinus ganėtinai aiškius dizainų, dėl kurių kilo ginčas, skirtumus pakankamai aiškiai matyti, jog informuotam vartotojui ginčijamas dizainas sukelia skirtingą bendrą įspūdį, negalima reikalauti palyginti kiekvieną ginčijamų dizainų savybę. Ieškovė byloje kėlė ir kitus klausimus, taip pat ir dizainerio laisvės apribojimo klausimą, tačiau Bendrasis Teismas jų nenagrinėjo, kadangi jie nebuvo pakankamai pagrįsti, ir pripažino, kad nėra pagrindo panaikinti ginčijamo dizaino registraciją.

Vis dėlto, kitame 2019 m. birželio 6 d. sprendime, Bendrasis Teismas vertino kito žinomo automobilių gamintojo Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG automobilio modelio Porsche 911 naujos karto dizainą (toliau – ginčijamas dizainas)¹²⁹. Ieškovė, ginčijamo dizaino savininkė, kreipėsi į Bendrąjį Teismą dėl Apeliacinės tarybos sprendimo panaikinimo, kuriuo buvo

¹²⁸ 2019 m. birželio 6 d. Sprendimas *Rietze GmbH & Co. KG prieš Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybą*, T-192/18, EU:T:2019:379;

¹²⁹ 2019 m. birželio 6 d. Sprendimas *Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG prieš Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybą*, T-209/18, EU:T:2019:377.

pripažinta, kad ginčijamas dizainas neturi individualių savybių. Pirmiausia ieškovė nesutiko su Apeliacinės tarybos pozicija, kad ši neteisingai identifikavo informuotą vartotoją, kadangi ginčijamas dizainas priklauso limuzinams arba brangiems sportiniams automobiliams ir rinkoje jau yra kelis dešimtmečius, šiuo atveju informuotas vartotojas negali būti laikomas paprastu informuotu apie automobilius apskritai vartotoju, nes turi žinių apie atitinkamą komercinį sektorių. Šiuo klausimu Bendrasis Teismas atkreipė dėmesį, kad sprendžiant, kokiam gaminiui priskiriamas nagrinėjamas dizainas, pirmiausia turi būti atsižvelgiama į paraiškoje registruoti dizainą pateiktą nuorodą į konkretų gaminį, o tik prireikus reikia atsižvelgti į patį dizainą, jeigu jis nusako gaminio pobūdį, paskirtį arba funkciją. Tai leistų identifikuoti atitinkamą gaminį tarp kitų registruojant nurodytų prie platesnės kategorijos priskiriamų gaminių, todėl šiuo atveju Bendrasis Teismas sprendė, kad vien minėtų ieškovės paaiškinimų nepakanka, kad priskirti ginčijamą dizainą prie kitos gaminių kategorijos, nei apskritai automobiliai, tuo labiau, kad tokių kategorijų nenumato Lokarno klasifikacija, o ir pačioje paraiškoje ieškovė nurodė, kad ginčijamas dizainas priskiriamas kategorijai, apimančiai automobilius, autobusus ir sunkvežimius. Kitas aspektas, su kuriuo nesutiko ieškovė, buvo susijęs su dizainerio laisvės mastu. Ieškovės manymu, dizainerio laisvę kuriant ginčijamą dizainą riboja rinkos lūkesčiai, nes vartotojai tikisi, kad ginčijamo dizaino „kūrybinė idėja“ ar originali matrica, laikoma „legendine“, bus išlaikyta ir vėlesniuose modeliuose, todėl dizaineriui šia laisve galima naudotis tik tam tikrose ribose¹³⁰. Bendrasis Teismas šiuo atžvilgiu pirmiausia paminėjo, kad tokiomis aplinkybėmis, kaip nagrinėjamu atveju, dizainerio laisvė yra veikiau veiksnys, kuris leidžia sušvelninti individualių savybių vertinimą, nei savarankiškas veiksnys, lemiantis reikalaujamus dviejų dizainų skirtumus, be to, dizainas negali būti laikomas ankstesnių dizainų ar originalios idėjos pakartojimu, todėl ieškovės paminėti argumentai negali būti laikomi norminiais teisės aktų suvaržymais, nes minėti lūkesčiai nesusiję nei su gaminio pobūdžiu ar paskirtimi, nei su pramonės sektoriumi, kad galėtų būti objektyviai ir *ex lege* taikomi visiems dizainų, kuriuos numatyta pritaikyti tokio pobūdžio gaminiams, kūrėjams. Paskutiniu metu skundu ieškovė nesutiko su Apeliacinės tarybos atliktu dizainų bendrų išpūdžių palyginimu, be kita ko, nurodydama, kad Apeliacinė taryba turėjo atsižvelgti į informuoto vartotojo pirkimo įpročius bei tai, kad tokio automobilio potencialus pirkėjas atsižvelgs net į menkiausius naujo modelio skirtumus. Nors tiek

¹³⁰ 2019 m. birželio 6 d. Sprendimas *Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG prieš Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybą*, T-209/18, EU:T:2019:377, 51 punktą.

Apeliacinė taryba, tiek ir pats Bendrasis Teismas, nurodė, kad informuotas vartotojas, koks yra nustatytas nagrinėjamu atveju, negali nežinoti apie tai, kad automobilių gamintojai dėl didelių išlaidų nuolat nebekuria naujų modelių, bet atnaujina esamus modelius, ypač tuos, kuriuos rinkoje gerai įvertino informuoti vartotojai, o toks dizaino valdymas leidžia sekti bendras mados tendencijas, neatsisakant kiekvienam atitinkamo automobilio modeliui būdingų savybių, Bendrasis Teismas konstatavo, kad esami lyginamų dizainų skirtumai, tai yra, tam tikrų ginčijamo dizaino detalių atnaujinimai, palyginus su ankstesniu dizainu, neatrodo pakankamai ryškūs, kad paneigtų bendrą įspūdį, kad šie dizainai panašūs, konkrečiai atsižvelgiant į bendrą labai panašią struktūrą ir į tai, kad didelė dalis jų formos ir atitinkamų siluetų sutampa.

Nors aptartose bylose teismas vertino ginčijamus dizainus per skirtingus aspektus, remdamasis skirtingais šalių argumentais, abiejuose atvejuose ginčijami dizainai buvo panašūs į ankstesnius. Vis dėlto, pirmuoju atveju Bendrasis Teismas palaikė ginčijamo dizaino savininko poziciją ir pripažino, kad automobilio Volkswagen Caddy naujasis dizainas skiriasi nuo ankstesniojo tokia apimtimi, kad jam būtų pripažintos individualios savybės, o antrojoje byloje, nors ir vertinimas buvo pagrįstas beveik tais pačiais dizaino elementais kaip ir pirmuoju atveju, priimtas priešingas sprendimas ir naujojo automobilio Porsche 911 dizainas nebuvo pripažintas turinčiu individualių savybių, lyginant su ankstesniu dizainu. Autoriaus manymu, pirmojoje byloje pateiktas Bendrojo Teismo vertinimas yra teisingas, kadangi minėtas dizainas buvo naujos kartos ankstesnio dizaino modifikacija ir informuotas vartotojas aiškiai gali atskirti ankstesnį modelį su ankstesniu dizainu nuo naujesnio modelio ir jame, atitinkamai, pritaikymo naujesnio dizaino. Tai patvirtinta ir Apeliacinės tarybos minėtoje byloje pateiktas vertinimas, jog šioje situacijoje informuotu vartotoju laikytinas asmuo, kuris domisi tokiomis transporto priemonėmis, jas vairuoja ir jomis naudojasi, bei, skaitydamas įvairius leidinius, dalyvaudamas parodose ir lankydamasis pas automobilių platintojus, žino rinkoje prieinamus modelius¹³¹. Be to, informuotas vartotojas, kaip pabrėžė Apeliacinė taryba, supranta, kad gamintojai nuolat tobulina rinkoje esančius populiarius modelius tiek techniniu, tiek išvaizdos aspektais, bei žino, kad modelių priežiūra skirta tam, kad būtų atsižvelgiama į tam tikros mados tendencijas, tuo pačiu neatsisakant atitinkamos transporto priemonės išvaizdos aspektų.

¹³¹ 2019 m. birželio 6 d. Sprendimas *Rietze GmbH & Co. KG prieš Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybą*, T-192/18, EU:T:2019:379.

Objektyviai vertinant, negalima būtų teigti, kad ir antrojoje byloje atliktas Bendrojo Teismo vertinimas yra neteisingas, tačiau lyginant šiuos du sprendimus tarpusavyje, akivaizdu, kad tarp jų yra priešprieša. Pirmuoju atveju pagrindiniai ankstesnio ir vėlesnio dizaino skirtumai buvo nulemti išorės detalių, tokių kaip žibintai, kapoto forma, langų, bagažinės išdėstymas, bei, apskritai, vizualinis vaizdas, žiūrint iš priekio ir galo, kurį lėmė skirtingų formų automobilio bamperio bei atskirų detalių išdėstymas. Antruoju atveju pagrindinius skirtumus taip pat lėmė atnaujintos automobilio kėbulo detalės, tačiau Bendrojo Teismo vertinimu, jų sudaromo skirtumo nepakako, kad bendras įspūdis, sukliamas informuotam vartotojui, reikšmingai skirtųsi. Toks skirtingas vertinimas sukuria teisinio neapibrėžtumo įspūdį, tuo labiau, kad abu sprendimai buvo priimti tą pačią dieną, todėl negalima to laikyti ir pasikeitusia Europos Sąjungos teismų praktika. Antrąjį sprendimą palaikė ir Teisingumo Teismas bei nepriėmė Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG apeliacinio skundo¹³². Abejonių kyla pirmiausia dėl to, kas lėmė tokį skirtingą vertinimą tiek VRDT Apeliacinėje taryboje, tiek Bendrajame Teisme, kadangi, kaip jau minėta, šie vertinimai iš esmės buvo pagrįsti tokiais pačiais ginčijamų dizainų skirtumais, lyginant su ankstesniais tų pačių modelių dizainais. Negalima nesutikti su Bendrojo Teismo argumentais, jog automobilių dizaino srityje dizainerio laisvė beveik nėra ribojama, nekalbant apie techninius saugumo reikalavimus ir atitikimą kelių eismo taisyklėms. Tačiau tuo pačiu negalima atmesti aplinkybių, susijusių su tam tikrų kiekvieno automobilių gamintojo individualių serijų modelių atnaujinimu, kadangi nebūtų teisinga reikalauti, kad kiekvienas gamintojas nuolat rinkai pristatytų absoliučiai kitokius modelių dizainus, nes tai reikalauja didelių investicijų ir laiko bei ne visada pateisina lūkesčius, todėl ir pagrindinis dėmesys skiriamas labiausiai vartotojų pamėgtiems modeliams, kurie atitinkamai atnaujinami keičiantis tiek rinkos, tiek ir technologinėms tendencijoms. Šią aplinkybę tiek vienoje, tiek kitoje byloje pripažino ir Bendrasis Teismas.

Kitas aspektas yra informuoto vartotojo ir jam keliamo bendro įspūdžio nustatymo klausimas. Abejose bylose Bendrasis Teismas informuotu vartotoju laikė apskritai informuotu apie automobilius vartotoją, kuris juos perka ar ketina pirkti, bei juos naudoja. Tačiau pirmuoju atveju tokio informuoto vartotojo pastabumo lygis leido atskirti ginčijama dizainą nuo ankstesnio dizaino, o antruoju – Bendrasis Teismas vertino, kad lyginami dizainai informuotam vartotojui sukels tokį patį bendrą įspūdį. Autoriaus nuomone, antrojoje byloje išsakytas ieškovės argumentas dėl „legendinio“ automobilio dizaino yra teisingas ta apimtimi, kad vartotojai,

¹³² 2019 m. spalio 24 d. Apeliacinis skundas *Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG*, C-613/19 P, EU:C:2019:905.

kurie renkasi tokio pobūdžio automobilius, akivaizdu, yra labiau informuoti už kitokių kategorijų automobilių pirkėjus, todėl žino skirtingus rinkoje esančius dizainus ir jei konkretus modelis tokio informuoto vartotojo yra labiau pamėgtas už kitus, tai tik dar daugiau sustiprina jo pastabumo laipsnį, vertinant ankstesnį to paties modelio dizainą ir naujesnį. Be abejo, aptariamas atvejis yra individualus atvejis, todėl tai nereiškia, kad kiekvienoje byloje, kurioje ginčijamas dizainas būtų automobilio dizainas, reikėtų siaurinti informuoto vartotojo sampratą, tačiau jei vertinimas yra modelio atnaujinimas, nebūtinai ir automobilio dizaino, turėtų būti pirmiausia atsižvelgiama į tokius vartotojus, kurie dažniau renkis šiuos dizainus. Panašią poziciją galima rasti ir kitų autorių darbuose, kur teigiama, jog atsižvelgus į antrojoje byloje atlikta vertinimą, Bendrasis Teismų mažiausia ką galėjo padaryti, tai pripažinti, kad ginčijamas dizainas informuotam vartotojui sukelia skirtingą bendrą įspūdį, taip pat, vertindamas dizainerio laisvę, atsižvelgti ir į šio modelio dizainą, kurį galima laikyti „ikoniniu“¹³³. Manytina, kad jei pastarasis Bendrojo Teismo sprendimas taps precedentu ir kitose panašiose bylose, tai neišvengiamai turės įtakos visai pasaulio automobilių pramonės industrijai.

Taigi, vertinant individualias dizaino savybes, svarbu nustatyti informuotą gaminio, kuriame dizainas panaudotas, vartotoją, gaminio pobūdį ir dizainerio laisvės mastą kuriant dizainą. Individualių savybių pripažinimui svarbus bendras įspūdis, kurį vertinamas dizainas sukelia informuotam vartotojui, palyginus su kitais jam žinomais dizainais, kurie kartu sudaro esamą dizainų visumą. Gaminio pobūdis padeda nustatyti, kurios dizaino detalės svarbios šiam vertinimui atlikti. Neturi būti vertinamos savybės, kurias lemia gaminio techninė funkcija. Dizainerio laisvė yra ribojama tam tikrais suvaržymais, kuriuos dažniausiai lemia gaminio techninė charakteristika, tačiau bendra tendencija dizainų visumoje nėra pripažįstama dizainerio laisvės apribojimu. Visgi teismų praktika iki galo neatsako į klausimą, kaip turėtų būti vertinamas naujos kartos dizainas.

2.2. Dizaino apsauga ne Europos Sąjungos valstybėse

Išnagrinėjus dizaino individualių savybių vertinimą Europos Sąjungos teisėje, verta įvertinti, kaip dizaino apsauga užtikrinama kitose pasaulio jurisdikcijose. Šiam tikslui pasirinktos dvi iš

¹³³ LUETHGE, Benedikt. EU General Court on Industrial Designs: Porsche 911 Car Model Lacks Individual Character. *Hogan Lovells*. 2019 [interaktyvus, žiūrėta: 2020 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.engage.hoganlovells.com/knowledgeservices/news/eu-general-court-on-industrial-designs-porsche-911-car-model-lacks-individual-character>.

pagrindinių Europos Sąjungos prekybos partnerių pasaulyje – Jungtinės Amerikos Valstijos ir Japonija. Nors šiose valstybėse individualių savybių reikalavimo dizainui nėra numatyta, tačiau tam tikrais aspektais panašumų galima išvelgti.

2.2.1. Dizaino apsauga Jungtinėse Amerikos Valstijose

Jungtinėse Amerikos Valstijose (toliau – Jungtinės Valstijos arba JAV) dizaino teisė nėra laikoma savarankiška teisės šaka, tačiau tam tikrų panašumų su Europos Sąjungos dizaino teise galima išvelgti. JAV teisinė sistema dizaino apsaugai siūlo tris alternatyvas: pirmiausia, pagal patentų teisę kaip dizaino patento apsaugą, taip pat kaip tam tikro gaminio vizualinio vaizdo apsaugą pagal prekių ženklų teisę (angl. *trade dress*), bei kaip dar viena alternatyva, galimi pagal autorių teisę saugomi dizainai, kaip vizualinio, grafinio ar architektūrinio meno kūriniai, įskaitant ir laivų dizainą¹³⁴. Dizaino ir autorių teisės santykis plačiau bus aptariamas trečiojoje šio darbo dalyje ir nors nei patentų teisė, nei prekių ženklų teisė nėra šio tyrimo objektas, nagrinėjamos temos prasme aktualiausia aptarti būtų dizaino patento kategoriją, kadangi tai daugiausiai panašumų su Europine dizaino teise turinti sistema.

Nors visuotinai pripažįstama, kad patentų teisė visų pirma saugo išradimus, kaip intelektinės nuosavybės objektus, Jungtinėse Valstijose šalia tradicinio naudingojo patento (angl. *utility patent*), kaip atskira kategorija numatyti dizaino patentai. Remiantis Jungtinių Amerikos Valstijų įstatymų kodekso 5 antraštinės dalies 16 skyriaus 171 skirsnio a dalimi, dizaino patentą gali įgytas tas, kas sukuria bet kokią naują, originalų ir dekoratyvų dizainą, skirtą pritaikyti ar panaudoti gaminyje¹³⁵. Taigi pagal šią sampratą galima būtų skirti keturis reikalavimus, keliamus dizaino patento apsaugai JAV, tai yra: a) naujumas; b) originalumas; c) dekoratyvumas; ir d) pritaikymas ar panaudojimas gaminyje. Tačiau, kadangi dizaino patentas vis vien laikytinas patentu, jam taikomas ir penktasis reikalavimas – neakivaizdumo reikalavimas (angl. *non-obviousness requirement*)¹³⁶. Trumpai aptartinas kiekvienas iš jų.

¹³⁴ MAHMOOD, Tiffany. Design Law in the United States as Compared to the European Community Design System: What Do We Need to Fix? *Fordham Intellectual Property Media & Entertainment Law Journal*, 2014, t. 24, Nr. 2, p. 559;

¹³⁵ 1926 Jungtinių Amerikos Valstijų įstatymų kodeksas [interaktyvus; žiūrėta 2020 m. vasario 25 d.]. Prieiga per internetą: <https://uscode.house.gov/browse/prelim@title35/part2/chapter16&edition=prelim>;

¹³⁶ SCHICKL, Lena. Protection of Industrial Design in the United States and in the EU: Different Concepts or Different Labels? *The Journal of World Intellectual Property*, 2013, t. 16, Nr. 1-2, p. 19.

Remiantis JAV teismų praktika, dizaino patentas yra laikomas nauju, jei vidutiniam stebėtojų dizainas atrodo kitoks ir ne kaip modifikuotas jau anksčiau egzistavęs dizainas¹³⁷. Taigi šiuo atveju, skirtingai nei Europinio dizaino atveju, pasitelkiamas specialus subjektas – vidutinis stebėtojas, kurio akimis ir vertinamas dizaino naujumas. Kai kurių autorių nuomone, JAV naujumo reikalavimas dizaino patentui yra kur kas griežtesnis nei naujumo reikalavimas Bendrijos dizainui, kadangi pastaruoju atveju dizainas nebus laikomas nauju tik tuo atveju, jei egzistuos identiškas arba tik neesminėmis detalėmis besiskiriantis dizainas, o dizaino patento atveju ir ankstesnio dizaino modifikacija nebus laikoma nauju dizainu¹³⁸. Toks aiškinimas, akivaizdu, išplaukia iš skirtingų pramoninių dizainų koncepcijų, numatytų šiose dvejose jurisdikcijose, kadangi pats patentas jau bendrąja prasme turi būti visapusiškai naujas išradimas, kitoks, nei kas nors buvo sukūręs iki šiol, o Europos Sąjungos ketinimas buvo dizaino teisę sureguliuoti taip, kad ji būtų savarankiška, nesiejama su kitomis intelektinės nuosavybės teisių grupėmis, todėl vertinimas, ar dizainas yra naujas, turi būti pagrįstas ne vien tik dizainerio novatoriškumu, bet atsižvelgiama turi būti į eilę aplinkybių ir tam tikrais atvejais net nedideli skirtumai gali būti pakankami, kad pripažinti dizainą nauju.

Kalbant apie dizaino patento originalumo reikalavimą, dizainas pagal JAV teisę neatitiks originalumo reikalavimo, jei jis atgamina gerai žinomą arba realiai egzistuojantį daiktą ar individą¹³⁹. Kitaip tariant, originalus dizainas bus tada, kai jame bus pavaizduota kažkas naujo, o ne tiesiog nukopijuotas jau visiems gerai žinomas ar tikėtinas dizainas. Dekoratyvumo reikalavimas reiškia, kad dizainas turi sukurti estetinį vaizdą, o ne būti funkcinis¹⁴⁰. Tai neretai gali sukelti sunkumų, kai teismas turi atskirti dizaino estetiškas savybes nuo jo funkcionalumo. Jungtinių Valstijų Patentų ir Prekių ženklų Biuro gairėse nurodoma, kad dauguma dizainų gali pasižymėti tiek estetinėmis savybėmis, tiek techninėmis, todėl gali papulti tiek į dizaino patento, tiek į tradicinio patento kategoriją, o tai dažniausiai priveda prie to, kad teismai pirmiausia tikrina, ar dizainas nėra grynai techninis¹⁴¹. Iš šio aspekto matyti, kad iš tiesų dekoratyvumo (angl. *ornamentality*) reikalavimas yra labai panašus ir į Europos

¹³⁷ SCHICKL, Lena. Protection of Industrial Design in the United States and in the EU: Different Concepts or Different Labels? *The Journal of World Intellectual Property*, 2013, t. 16, Nr. 1-2, p. 19;

¹³⁸ MAHMOOD, Tiffany. Design Law in the United States as Compared to the European Community Design System: What Do We Need to Fix? *Fordham Intellectual Property Media & Entertainment Law Journal*, 2014, t. 24, Nr. 2, p. 576;

¹³⁹ *Ibid.*, p. 560;

¹⁴⁰ SCHICKL, Lena. Protection of Industrial Design in the United States and in the EU: Different Concepts or Different Labels? *The Journal of World Intellectual Property*, 2013, t. 16, Nr. 1-2, p. 19.

¹⁴¹ SCHICKL, Lena. Protection of Industrial Design in the United States and in the EU: Different Concepts or Different Labels? *The Journal of World Intellectual Property*, 2013, t. 16, Nr. 1-2, p. 19;

Sąjungoje taikoma dizaino registracijos apribojimą dėl savybių, kurias lemia tik techninės gaminio specifikacijos.

Kitas minėtas dizaino patento reikalavimas – pritaikymas ar panaudojimas gaminyje, daug problemų nekelia, kadangi ir Europos Sąjungoje iš esmės keliamas tapatus reikalavimas. Kaip jau buvo aptarta pirmojoje šio darbo dalyje, dizaino teisė saugo gaminio išorės vaizdą, o registruojant dizainą, turi būti nurodomos gaminių klasės, pagal Lokarno klasifikaciją, kuriems gaminiams šis dizainas skirtas, arba kuriuose gaminiuose ketinama jį panaudoti. Tad ir JAV teisinė formuluotė „*pritaikymas ar panaudojimas gaminyje*“ (angl. *used in an article of manufacture*) reikalauja to paties.

Paskutinis reikalavimas dizaino patentui yra neakivaizdumo reikalavimas. Šią kategoriją galima būtų laikyti artimiausia individualių savybių reikalavimui, numatytam Europos Sąjungos dizaino teisėje. Pasak Jungtinių Valstijų teismų praktikos, neakivaizdumo testas apima tris etapus: pirma, teismas ar kitas ekspertas turi įvertinti ankstesnio meno lygi ir jo taikymo mastą kartu su ginčijamu dizainu; antra, turi būti identifikuojami skirtumai tarp ankstesnio meno ir ginčijamo dizaino; ir trečia, sprendžiama, ar dizaineriui, turinčiam įprastus tos srities įgūdžius, dizainas atrodys akivaizdus¹⁴². Pirmuoju atveju, panašų reikalavimą galima rasti ir Europos Sąjungos teisėje, kadangi turi būti atsižvelgiama į dizainų visumą, vertinant ginčijamą dizainą. Antruoju atveju, panašios pozicijos laikomasi ir Europos Sąjungos teismų praktikoje¹⁴³. Kalbant apie trečiąjį, skirtingai nei tradicinėje patentų srityje, gali kilti klausimas, kaip turėtų pasireikšti akivaizdumas vertinant dizainą, kadangi akivaizdumo kriterijus reiškia, kad dizainą vertinančiam asmeniui tokia pati dizaino idėja turėtų gimti savaime¹⁴⁴. Ir iš tiesų, pripažįstama, kad teismas ar kitas ginčą nagrinėjantis subjektas dažnu atveju negalės to objektyviai nustatyti ir vertinimas tikriausiai bus grindžiamas subjektyviu arbitro įsitikimu¹⁴⁵. Nors iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, kad individualių savybių ir neakivaizdumo reikalavimai yra iš esmės tie patys kriterijai, pagal kuriuos vertinami dizainai, vis dėlto, jie skiriasi dėl kelių aspektų, ir kaip teigiama kai kurių autorių darbuose, tiesiog atspindi dvi to paties medalio

¹⁴² SCHICKL, Lena. Protection of Industrial Design in the United States and in the EU: Different Concepts or Different Labels? *The Journal of World Intellectual Property*, 2013, t. 16, Nr. 1-2, p. 19;

¹⁴³ Žr., pavyzdžiui, 2015 m. gegužės 21 d. Sprendimą *Senz Technologies BV* prieš *Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-22/13 ir T/23/13, EU:T:2015:310;

¹⁴⁴ Vertinant pagal analogiją, 1973 m. spalio 5 d. Europos patentų išdavimo konvencijos (Europos patentų konvencijos) 56 straipsnyje numatytas akivaizdumo testas reiškia, kad išradimas laikomas išradimo lygio, jei atsižvelgiant į technikos lygį, jis nėra akivaizdus atitinkamos srities specialistui;

¹⁴⁵ SCHICKL, Lena. Protection of Industrial Design in the United States and in the EU: Different Concepts or Different Labels? *The Journal of World Intellectual Property*, 2013, t. 16, Nr. 1-2, p. 19.

puses, atvaizduojančias skirtingas jurisdikcijas¹⁴⁶. Pirmiausia, skiriasi vertinimo subjektas, kadangi vertinant dizaino patento neakivaizdumą, pasitelkiamas tos srities ekspertas dizaineris, kuris žino skirtingus toje rinkoje egzistuojančius dizainus, o vertinant dizaino individualias savybes – informuotas vartotojas, kuris dėl turimu specifinių sektoriaus žinių, yra informuotas apie egzistuojančius dizainus, ir geba nustatyti, ar naujo dizaino bendras įspūdis skiriasi nuo bendro įspūdžio, kurį jam sukelia ankstesnis dizainas. Taip pat, šios dvi kategorijos skiriasi dėl joms taikytinos teisės, individualios dizaino savybės vertinamos savarankiškos Europos Sąjungos dizaino teisės kontekste, o dizaino patentas JAV neišvengiamai sutapatinamas su patentų teise ir jam taikomos iš esmės, lyginant su dizainu, skirtingos patentų teisės taisyklės. Pagaliau ir pats vertinimas grindžiamas per kitokias prizmes: vertinant individualias savybes, atsižvelgiama į bendrą įspūdį, kurį lyginami dizainai sukelia informuotam vartotojui, o nustatant dizaino patento akivaizdumą, vertinama, ar atsižvelgiant į esamą ankstesnio meno lygi, vertintojo akimis pasiekiamas skirtingas rezultatas.

Visgi Jungtinių Valstijų teismų praktikoje, vertinant būtent dizaino patento neakivaizdumo kriterijų galima rasti panašių pozicijų kaip ir Europos teismų jurisprudencijoje. Štai, pavyzdžiui, vienoje byloje JAV teismas priėjo prie panašios išvados kaip Teisingumo Teismas anksčiau aptartoje Karen Millen byloje¹⁴⁷. Byloje buvo sprendžiamas dizaino patento, skirto skysčių paskirstymo indui su dviem kakleliais, atitikimas neakivaizdumo reikalavimui¹⁴⁸. Teismas šioje byloje pažymėjo, jog pagrindinė sąlyga vertinant dekoratyvinio dizaino akivaizdumą yra atsakyti į klausimą, ar tam tikras dizainas yra akivaizdus vidutinių įgūdžių dizaineriui, kuriančiam dizainus toje pačioje srityje, o ši sąlygas turi būti vertinama atsižvelgiant į dizainą kaip visumą, o ne pagal atskirus jo elementus. Siekiant dizaino patentą pripažinti akivaizdžiu, pirmiausia vertinamas tiesioginis santykis su ankstesniu menu, tai yra, žiūrima, ar egzistuoja iš esmės tapatus naujam dizainui ankstesnis dizainas, bet negali būti vertinamas įsivaizduojamas ankstesnis dizainas, sudarytas iš atskirų dizainų elementų. Visgi pripažįstama, kad tam tikrais atvejais leidžiama remtis ir kitų dizainų elementais, tačiau tai greičiau išskirtiniai atvejai, vadinamoji antrinė nuoroda į ankstesnį meną, kuomet žinių lygis

¹⁴⁶ SCHICKL, Lena. Protection of Industrial Design in the United States and in the EU: Different Concepts or Different Labels? *The Journal of World Intellectual Property*, 2013, t. 16, Nr. 1-2, p. 29;

¹⁴⁷ 2014 m. birželio 19 d. Sprendimas *Karen Millen Fashions Ltd prieš Dunnes Stores, Dunnes Stores (Limerick) Ltd*, C-345/13, EU:C:2014:2013;

¹⁴⁸ United States Court of Appeals, Federal Circuit. 1996 m. liepos 24 d. sprendimas byloje *In re Joseph BORDEN*, 90 F. 3d 1570 (1996).

apie ankstesnį meną pagrįstai leidžia pripažinti, kad du dizainai yra tokie panašūs, jog vieno dizaino detalės galėjo būti panaudotos kitame dizaine, nors ir skirtame kitokiam tikslui¹⁴⁹.

2.2.2. Dizaino apsauga Japonijoje

Japonijoje dizaino teisė, skirtingai nei aukščiau aptartose Jungtinėse Amerikos Valstijose, yra pripažįstama savarankiška teisės šaka, kuriai reguliuoti skirtas specialus įstatymas, suteikiantis apsaugą išimtinai tik registruotam dizainui¹⁵⁰. Neregistruotam dizainui tam tikra apsauga suteikiama vadovaujantis Japonijos apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos taisyklėmis¹⁵¹, tačiau į minėta *sui generis* dizaino teisę patenka tik tie dizainai, kurie yra registruoti. Japonijos 1959 m. Dizaino akto 2 (1) straipsnyje dizainas apibrėžiamas kaip tam tikro gaminio (įskaitant ir gaminio dalies) formos, rašto ar spalvos, arba bet kokios jų kombinacijos, vaizdas, sukuriantis estetinį įspūdį¹⁵². Japonijos dizaino teisėje dizainas yra neatsiejamas nuo gaminio, todėl yra pripažįstama, kad jei skirsis gaminys, skirtingai bus vertinamas ir dizainas, štai, pavyzdžiui, realaus automobilio dizainas skirsis nuo to paties automobilio žaislinio modelio dizaino¹⁵³. Kitas svarbus aspektas, matomas iš nurodyto dizaino apibrėžimo, yra estetinio įspūdžio reikalavimas. Europos Sąjungoje, minėta, estetiškumo reikalavimo buvo atsisakyta, tačiau Japonijoje tai tiesiogiai įtvirtinta pačioje teisės akto normoje. Teisės doktrinoje aiškinama, kad toks išskyrimas buvo padarytas tam, kad atskirti dizainus nuo naudingųjų modelių, kadangi tiek vieni, tiek kiti saugo gaminio išvaizdą, tik naudingųjų modelių atveju atskleidžiama funkcionalioji gaminio pusė, o dizainų atveju - dekoratyvioji pusė¹⁵⁴. Visgi, pripažįstama, jog nėra vieno teisingo aiškinimo, ar Japonijos įstatymų leidėjas, įtraukdamas

¹⁴⁹ United States Court of Appeals, Federal Circuit. 1996 m. liepos 24 d. sprendimas byloje *In re Joseph BORDEN*, 90 F. 3d 1570 (1996);

¹⁵⁰ MOTOYAMA, Masahiro. The Copyright / Design Interface in Japan. Iš DERCLAYE, E. *Copyright / Design Interface: Past, Present and Future (Cambridge Intellectual Property and Information Law)*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018, p. 385;

¹⁵¹ SUZUKI, Hirohisa. Protecting and enforcing design rights: Japan. *World Trademark Review*. 2018 [interaktyvus, žiūrėta: 2020 m. kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: [https://www.worldtrademarkreview.com/enforcement-and-litigation/protecting-and-enforcing-design-rights-japan](https://www.worldtrademarkreview.com/enforcement-and-litigation/protecting-and-enforcing-design-rights-japan;);

¹⁵² 1959 m. Japonijos Dizaino įstatymas [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail_main?id=44&vm=2&re=;

¹⁵³ MOTOYAMA, Masahiro. The Copyright / Design Interface in Japan. Iš DERCLAYE, E. *Copyright / Design Interface: Past, Present and Future (Cambridge Intellectual Property and Information Law)*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018, p. 388;

¹⁵⁴ *Ibid.*, p. 392.

tokį reikalavimą, turėjo omenyje dekoratyvinį estetiškumą ar funkcinį estetiškumą, todėl reikalavimas gali būti įgyvendinamas tiek vienu, tiek kitu atveju¹⁵⁵.

Kalbant apie reikalavimus, keliamus dizaino apsaugai Japonijoje, skiriami trys pagrindiniai kriterijai, nuo kurių buvimo priklauso dizaino registracija: a) pramoninis pritaikomumas (angl. *industrial applicability*); b) naujumas; ir c) kūrybinis sudėtingumas (angl. *creative difficulty*)¹⁵⁶. Pramoninis pritaikomumas, nors tiesiogiai ir nenumatytas kaip kriterijus, gali būti išvelgiamas ir kitose jurisdikcijose, kadangi jis, atrodytų, yra išvestinis apskritai iš dizaino, kaip pramoninės nuosavybės objekto, teisės. Naujumo kriterijus, kaip jau ir buvo aptarta anksčiau, galioja ir kitose jurisdikcijose, tad vienintelis išskirtinis reikalavimas yra kūrybinio sudėtingumo reikalavimas. Vis dėlto, trumpai vertėtų apžvelgti kiekvieną iš jų.

Pirmasis – pramoninio pritaikomumo, reikalavimas kitų Japonijos teisės mokslininkų darbuose dar vadinamas serijinės gamybos galimumo reikalavimu, reiškiančiu, kad pagal Japonijos dizaino teisę dizainas bus saugomas tada, kai yra galimybė atgaminti dizainą ne vieną kartą, kadangi priešingu atveju dizaino kūrimo veikla nebūtų laikoma pramonine veikla¹⁵⁷. Toks vertinimas grindžiamas pačios dizaino teisės idėja, kuria siekiama aiškiai atskirti pramoninę nuosavybę nuo autorių teisės, į kurios sritį patenka taikomojo meno kūriniai, todėl vienetinis rankų darbo kūrinys bus saugomas kaip autorių teisės objektas, bet nepapuls į dizaino teisės apimtį¹⁵⁸. Be to, pripažįstama, kad Japonijos Dizaino akto pagrindinis tikslas yra skatinti pramonės plėtrą, todėl laikomasi pozicijos, kad ir monopolis dizaino srityje gali būti suteikiamas tik tais išimtiniais atvejais, kai užtikrinama serijinė tokio dizaino gamyba¹⁵⁹. Europos Sąjungos dizaino teisėje laikomasi priešingos pozicijos – eksplicitiškai nėra nurodyta, jog dizainas privalo būti panaudotas ar pritaikytas gaminyje, toks ketinimas gali taip ir likti tik numanomas, kitaip tariant, tai, kad rinkoje nepasirodys gaminiai su saugomu dizainu šios apsaugos iš jo neatims¹⁶⁰.

¹⁵⁵ MOTOYAMA, Masahiro. The Copyright / Design Interface in Japan. Iš DERCLAYE, E. *Copyright / Design Interface: Past, Present and Future (Cambridge Intellectual Property and Information Law)*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018, p. 392;

¹⁵⁶ SUZUKI, Hirohisa. Protecting and enforcing design rights: Japan. *World Trademark Review*. 2018 [interaktyvus, žiūrėta: 2020 m. kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.worldtrademarkreview.com/enforcement-and-litigation/protecting-and-enforcing-design-rights-japan>;

¹⁵⁷ MOTOYAMA, Masahiro. The Copyright / Design Interface in Japan. Iš DERCLAYE, E. *Copyright / Design Interface: Past, Present and Future (Cambridge Intellectual Property and Information Law)*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018, p. 395;

¹⁵⁸ *Ibid.*;

¹⁵⁹ *Ibid.*;

¹⁶⁰ 2015 m. gegužės 21 d. Sprendimas *Senz Technologies BV* prieš *Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-22/13 ir T/23/13, EU:T:2015:310.

Kalbant apie dizaino naujumo reikalavimą Japonijos dizaino teisėje, didelių konceptualių skirtumų nuo Europos Sąjungos teisės nėra. Dizainas nėra laikomas nauju, jei analogiškas ar labai panašus dizainas buvo atskleistas visuomenei iki dizaino registracijos paraiškos padavimo momento¹⁶¹. Japonijoje taip pat yra taikomas 12 mėnesių lengvatinis terminas ir naujumo pažeidimu nebus laikomas atskleidimas pažeidus konfidencialumo reikalavimus ar prieš savininko valią¹⁶². Vis dėlto, vienas akivaizdus skirtumas, lyginant su Europos Sąjungos dizaino teise, yra tai, kad Japonijos dizaino teisę reglamentuojančiame teisės akte nėra eksplicitiškai nurodytos apsauginės sąlygos, kuri taikoma Europos Sąjungoje, kuomet vertinant atskleidimo kriterijų, išimtis daroma tiems atvejais, kai atskleidimo faktas negalėjo pagrįstai tapti žinomu atitinkamame pramonės sektoriuje veikiančiam specialistui.

Trečiasis reikalavimas, nors ir netiesiogiai, tačiau tam tikra prasme galėtų būti lyginamas su individualių savybių kriterijumi. Panašumą sąlygoja tai, kad iš dizainerio reikalaujama tam tikrų pastangų, tik skirtingai nei individualių savybių atveju, kuomet reikalaujama, kad dizainas turėtų kūrėjo suteikto individualumo, kūrybinio sudėtingumo kriterijus reikalauja kuriant dizainą panaudoti tam tikrus specialius gebėjimus. Šis reikalavimas kyla iš Japonijos Dizaino akto 3 (2) straipsnio, ir iš esmės reiškia, jog dizainas negali būti toks, kurį lengvai galėtų sukurti vidutinių žinių apie tam tikro pramonės sektoriaus dizainus turintis asmuo, remdamasis jam viešai žinomais ar prieinamais kitų dizainų motyvais ar elementais¹⁶³. Akivaizdu, kad, kaip ir individualių savybių atveju, Japonijos įstatymų leidėjas vertinimą, ar dizainas atitinka kūrybinio sudėtingumo reikalavimą, paliko spręsti specialiam subjektui, tik šiuo atveju tai vidutiniškai protingo, arba kitaip, vidutinių žinių turinčio asmens kategorija. Taigi kūrybinio sudėtingumo buvimas, taip pat kaip ir individualios savybės, neturi būti pagrįstas vien teisėjo vidiniu įsitikimu. Kitas svarbus aspektas yra tai, kad siekiant nustatyti, ar naujasis dizainas atitinka kūrybinio sudėtingumo reikalavimą, nėra svarbu, kokiame gaminyje buvo panaudotas ankstesnio dizaino, kuris buvo viešai žinomas vidutinių žinių turinčiam asmeniui, motyvas ar tam tikri išvaizdos elementai, svarbu nustatyti, ar šis naujas dizainas turi skiriamąjį bruožą¹⁶⁴. Vertinant individualias savybes, atvirkščiai,

¹⁶¹ MOTOYAMA, Masahiro. The Copyright / Design Interface in Japan. Iš DERCLAYE, E. *Copyright / Design Interface: Past, Present and Future (Cambridge Intellectual Property and Information Law)*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018, p. 396;

¹⁶² *Ibid.*;

¹⁶³ MOTOYAMA, Masahiro. The Copyright / Design Interface in Japan. Iš DERCLAYE, E. *Copyright / Design Interface: Past, Present and Future (Cambridge Intellectual Property and Information Law)*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018, p. 396;

¹⁶⁴ *Ibid.*, p. 396-397.

gaminio pobūdis yra viena iš svarbių aplinkybių, kadangi kaip teigiama Europos Sąjungos teismų praktikoje, identifikavus gaminį, galima nustatyti, ar informuotas gamintojas, kuriam vėlesnis dizainas panaudotas arba pritaikytas, vartotojas žino ankstesnį dizainą¹⁶⁵. Taigi darytina išvada, kad nors iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, jo kūrybinio sudėtingumo kriterijus yra artimas individualių savybių reikalavimui Europos Sąjungos dizaino teisėje, tai yra skirtingi vertinimo aspektai, be to, individualiomis dizaino savybėmis siekiama nustatyti ne tai, kiek pastangų kūrėjas įdėjo kurdamas dizainą, bet tai kiek šis dizainas turi individualumo, išskirtinumo, lyginant su kitais rinkoje egzistuojančiais panašiais dizainais.

¹⁶⁵ 2015 m. gegužės 13 d. Sprendimas *Group Nivelles* prieš *Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-15/13, EU:T:2015:281.

3. DIZAINO TEISĖ IR AUTORIŲ TEISĖ

Bene artimiausia dizaino teisei kita intelektinės nuosavybės teisių grupė yra autorių teisė. Panašumą sąlygoja visų pirma šių teisių grupių objektas. Autorių teisę Lietuvoje plačiąja prasme reglamentuoja Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretinių teisių įstatymas (toliau – Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas), kurio 4 straipsnio 1 dalis įtvirtina, jog autorių teisių objektai yra originalūs literatūros, mokslo ir meno kūriniai, kurie yra kokio nors objektyvia forma išreikštas kūrybinės veiklos rezultatas¹⁶⁶. Dizaino teisės objektas yra gaminio išorinis vaizdas (dizainas), kuris, be kita ko, yra ir dizainerio kūrybinės veiklos rezultatas. Dizaino atvaizdavimas objektyvia forma gali būti pripažintas meno kūriniumi. Be to, tam tikrais atvejais dizainas gali būti pavaizduotas ir kaip taikomojo meno (dailės) kūrinys. Taikomoji dailė vien iš savo pavadinimo nusako, jog tai menas, skirtas pritaikymui, o ir Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 2 straipsnio 41 dalyje taikomoji dailė apibrėžiama kaip bet koks rankų darbo ar pramoniniu būdu sukurtas dailės kūrinys, skirtas praktiniam naudojimui. Nors autorių teisė Europos Sąjungos mastu nėra sureguliuota vienodai, kitaip tariant nėra priimto vieno visoms valstybėms narėms taikomo reglamento, išskyrus kelias atskirus aspektus harmonizuojančias direktyvas, Dizaino direktyvos 17 straipsnis (Bendrijos dizaino reglamento 96 straipsnio 2 dalis ir Dizaino įstatymo 4 straipsnio 3 dalis) įtvirtina vadinamąją *dvigubos apsaugos taisyklę*, numatančią, jog dizainas, įregistruotas kurioje nors valstybėje narėje (Bendrijos dizaino atveju registracijos būtinumas nėra numatytas), taip pat turi teisę būti saugomas ir kaip autorių teisių objektas, pagal tos valstybės autorinės teisės įstatymą¹⁶⁷. Taigi akivaizdu, kad dizaino teisės ir autorių teisės sąsajumą lemia ne tik šių teisių turinys bet ir įstatyminis reglamentavimas.

Vis dėlto, šios dvi intelektinių teisių grupės iš esmės egzistuoja dėl skirtingo tikslo. Autorių teisę galima būtų laikyti pamatine kiekvieno kūrėjo, ar tai būtų meno atstovas, ar rašytojas, ar muzikos kūrinių autorius, ar net ir tas pats dizaineris, intelektinės veiklos pagalba sukurtos nuosavybės apsaugos teise. Tai paaiškinama per šios teisės sistemos esmę. Kaip pagrindinius bruožus galima išskirti šiuos: pirma, autorių teisės į kūrinį atsiranda nuo jo sukūrimo momento (Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 13 straipsnis), o tai reiškia, kad

¹⁶⁶ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 58-1598, nauja redakcija nuo 2003, Nr. 28-1125, su pakeitimais ir papildymais;

¹⁶⁷ Lietuvoje Dizaino įstatymas nustato, jog pagal Dizaino įstatymą įregistruotas dizainas gali būti saugomas ir pagal autorių teisę, jei šis dizainas yra išreikštas kokio nors objektyvia forma.

skirtingai nei, pavyzdžiui, Dizaino teisėje, autorių teisėms atsirasti nėra reikalaujama teisinė kūrinio registracija; antra, numatytas platus sąrašas autoriaus asmeninių neturtinių teisių, taip pat ir turtinių teisių (atitinkamai, Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 14 ir 15 straipsniai), kurios suteikia kūrinio autoriui žymiai platesnes išimtinės teises į kūrinį, lyginant su dizaineriui suteikiamomis išimtinėmis teisėmis pagal Dizaino teisės taisykles; trečia, autorių teisių apsauga galioja žymiai ilgesnį terminą nei registruoto dizaino suteikiamos išimtinės teisės: Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 34 straipsnis įtvirtina, jog autorių turtinės teisės galioja per visą autoriaus gyvenimo trukmę ir 70 metų po autoriaus mirties, o autorių asmeninės neturtinės teisės galioja neterminuotą laiką¹⁶⁸. Dizaino teisės suteikiama apsauga yra žymiai siauresnė, palyginus su autorių teise, o tai paaiškinama per šių abiejų teisių skirtingus tikslus. Dizaino teisės tikslas yra suteikti apsaugą gaminio dizainui, kuris (gaminys) vėliau bus naudojamas pramonėje, gaminamas, turės pramoninį pritaikomumą, o autorių teisė suteikia apsaugą visų pirma kūrinio autoriaus neturtinėms teisėms, kadangi autorius kūrinyje išreiškia savo asmeniškumą, o vėlesnis kūrinio naudojimas yra antrinis aspektas¹⁶⁹.

Kalbant apie autorių teisės objektą, būtina aiškiai atskirti, jog apsauga yra suteikiama kūriniai, išreikštam objektyvia forma, bet ne idėjoms, išreikštomis kūrinyje, todėl ir išimtinės autoriaus teisės yra suteikiamos materializuotai autoriaus idėjai plačiąja prasme¹⁷⁰. Iš aukščiau pateiktos autorių teisių objekto sampratos, nurodytos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje, be jau aptarto materialios formos reikalavimo, galima išskirti du pagrindinius požymius, būdingus autorių teisei – tai originalumas ir kūrybinės veiklos rezultatas. Intelektinės kūrybos rezultato reikalavimas iš esmės reiškia, kad apsauga suteikiama tokiam kūriniai, kuris yra atsiradęs dėl žmogaus valios ir pastangų, kitaip tariant, tai turi būti žmogaus sukurtas kūrinys, o ne iš gamtos paimtas, gyvūno ar techninio įrengimo sukurtas objektas¹⁷¹. Aišku, šiuolaikiniame pasaulyje technologijos kuo toliau, tuo labiau užima svarbų vaidmenį žmogaus gyvenime, ir neišvengiamai kyla diskusijų, ar, pavyzdžiui, dirbtinis intelektas gali būti laikomas kūrėju autorių teisės prasme, tačiau siekiant per daug nenukrypti

¹⁶⁸ Šių konkrečių autorių teisių bruožų išskyrimas pasirinktas darbo autoriaus iniciatyva ir nėra laikytinas baigtiniu dizaino teisės ir autorių teisės skirtumų sąrašu. Manytina, jog tai yra pagrindiniai akcentai, atribojantys šių teisių specifikas;

¹⁶⁹ MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisė*. 1 tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 73;

¹⁷⁰ *Ibid.*, p. 162-163;

¹⁷¹ *Ibid.*, p. 167.

nuo šio darbo tyrimo objekto, plačiau šis klausimas nebus analizuojamas¹⁷². Kur kas svarbesnis santykiyje su dizaino teise yra antrasis – originalumo, reikalavimas. Taip pat svarbu nustatyti, koks yra kūrinio originalumo požymio santykis su dizaino individualiomis savybėmis.

3.1. Kūrinio originalumas ir jo santykis su individualiomis dizaino savybėmis

Originalumas yra pagrindinis kūriniai keliamas reikalavimas autorių teisėje. Tiesa, jis skirtingai vertinamas kontinentinės teisės tradicijos šalyse ir bendrosios teisės tradicijos šalyse. Štai vienoje Teisingumo Teismo byloje Generalinis advokatas akcentavo šį skirtingumą, nurodydamas, kad Europos Sąjungos valstybėse narėse, kurios priklauso kontinentinės teisės tradicijos šalių grupei, originalumo kriterijus reiškia, kad kūrinys turi atspindėti kūrybinį elementą arba kažkuria prasme išreikšti autoriaus asmeniškumą, kai bendrosios teisės tradicijos valstybėse, tokiose kaip Jungtinė Karalystė, kūrinio originalumas iš esmės suprantamas kaip darbo, pastangų ar įgūdžių įdėjimas į kūrinį¹⁷³. Atsižvelgiant į pirmąją poziciją, originalumas kontinentinėje teisėje suprantamas kaip tam tikras autoriaus asmeninės intelektinės veiklos indėlis į kūrybos procesą. Kitaip tariant, kūrinys turi būti ne tik nenukopijuotas nuo kitų autorių, bet ir aiškiai nuo jų skirtis, turėti individualumo. Visgi, keičiantis visuomenei, praktikoje kyla klausimų dėl originalumo lygio klasikiniu požiūriu suprantamuose kūrinuose, tokiuose kaip literatūra, menas, ir šiuolaikiniuose, ypač kompiuterių programose, duomenų bazėse, tačiau doktrinoje galima rasti vieningą poziciją, jog originalumo lygis priklauso nuo pačio kūrinio pobūdžio, todėl ir autoriaus asmenybės bruožai skirtingai atsikleidžia „tikrajame“ mene ir naujose kūrinų rūšyse¹⁷⁴. Bet kuriuo atveju, tai lieka ginčą sprendžiančio teismo prerogatyva įvertinti, ar tam tikri elementai suteikia kūriniai originalumo, ar visgi jų nepakanka.

Originalumo kriterijus taip pat svarbus ir taikant jau anksčiau minėtą dvigubos apsaugos principą, kuomet autorių teisių apsaugos suteikimas klausimas susijęs su kūriniai, kuris taip pat yra arba gali būti saugomas pagal dizaino teisę. Šiuo aspektu praktikoje

¹⁷² Šiuo klausimu plačiau galima susipažinti, pavyzdžiui: GUADAMUZ, Andres. Artificial intelligence and copyright. *WIPO Magazine*. 2017 [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2017/05/article_0003.html;

¹⁷³ DAVIS, Richard., et al. *Tritton on intellectual property in Europe. Fourth Edition*. London: Sweet & Maxwell, 2014, p. 810-811;

¹⁷⁴ Žr. ŪSONIENĖ, Jūratė. KŪRINIO ORIGINALUMO SAMPRATA. Vilnius: *Jurisprudencija*. 2005, t. 78, Nr. 70, p. 80; taip pat, MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisė*. 1 tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 169.

pagrindinė diskusija kyla dėl gaminiui, kuriame panaudotas dizainas, kaip taikomojo meno kūriniai, keliamo originalumo požymio laipsnio. Iš esmės egzistuoja dvi priešingos nuomonės. Kai kurių valstybių, ypač Vokietijos, teisininkai teigia, jog taikomojo meno kūriniai, kaip autorių teisių objektui, keliami didesni originalumo reikalavimai nei vaizduojamojo meno kūriniai, be to ir didesni nei dizainui keliamas individualių savybių reikalavimas, kadangi jei gaminys nepasižymi dideliu estetiniu originalumu, jam pakanka ir dizaino teisės suteikiamos apsaugos, o tik jei dizainas yra labai originalus, tuomet gali būti saugomas pagal autorių teisę ir jo autorius gali įgyti išimtinės teisės žymiai ilgesniam laikui¹⁷⁵. Priešinga nuomonė, kurios šalininkų yra ir tarp tos pačios Vokietijos teisininkų, yra ta, kad negali būti reikalaujama didesnio originalumo vien dėl to, kad tai yra taikomojo meno kūrinys, kadangi tai nepagrindžiama nei įstatymiškai, nei koncepciškai, o dvigubos apsaugos įtvirtinimas dar savaime nereiškia, jog turi būti taikomi aukštesnis standartai¹⁷⁶. Antrosios pozicijos laikomasi ir Lietuvos teisės doktrinoje. Štai *Vytauto Mizaro* nuomone, originalumo reikalavimas dizainui ir taikomojo meno kūriniai neturėtų skirtis, kadangi tai lemtų, kad dvigubos apsaugos principas galiotų tik tais atvejais, kai taikomojo meno kūrinys pasižymėtų dideliu originalumo ir lyg papildomai tuomet galėtų būti taikoma ir dizaino teisė, jei kūrinys būtų įregistruotas¹⁷⁷. Dvigubos apsaugos principas, minėta, pirmiausia buvo įtvirtintas Dizaino direktyvoje, tačiau to paties Dizaino direktyvos 17 straipsnio antrasis sakinytis įvedė galimybę kiekvienai valstybei narei nustatyti norimą originalumo lygį dizainui kaip autorių teisių objektui. Lietuvių teisės mokslininkų darbuose šis Dizaino direktyvos aspektas taip pat yra kritikuotinas, kadangi aukštas originalumo reikalavimo nustatymas dizainui gali praktikoje lemti *alternatyvaus* dizaino apsaugos režimo atsiradimą, reiškiančio, kad dizainas, kaip intelektinės teisės objektas, gali būti saugomas arba pagal *sui generis* dizaino teisę, arba pagal autorių teisę, o būtent tokio principo ir buvo siekiama išvengti priimant Dizaino direktyvą¹⁷⁸. Autoriaus nuomone, reikėtų palaikyti antrąją poziciją bei pritarti Lietuvos teisės mokslininkų vertinimui. Tai, kaip minėta, visų pirma pateisina įstatymų leidėjo tikslą šias dvi intelektinės nuosavybės teisių grupes taikyti kartu, o ne pirmumą suteikti kažkuriai vienai iš jų. Laikantis pirmosios pozicijos, galbūt ir neatsirastų kraštutinė alternatyvios apsaugos sistema, tačiau nustačius aukštesnius standartus

¹⁷⁵ MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisė*. 1 tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 197-198;

¹⁷⁶ *Ibid.*;

¹⁷⁷ *Ibid.*, p. 198;

¹⁷⁸ ŽIBŪDIENĖ, Irida. DIZAINO TEISINĖ APSAUGA AUTORIŲ TEISĖS IR *SUI GENERIS* DIZAINO TEISĖS NORMOMIS (KAI KURIE TEORINIAI IR PRAKTINIAI ASPEKTAI). Vilnius: *Jurisprudencija*. 2006, t. 80, Nr. 2, p. 136.

kiltų grėsmė, jog būtų paneigiama autorių teisės esminė koncepcija – saugoti kūrėjo asmeninį indėlį į kūrinį, pirmiausia, jo asmenines neturtines teises. Be to, taip atsirastų ir teisinis neapibrėžtumas, kaip vienu ar kitu atveju įvertinti ta aukštesnį originalumo laipsnį, nes vienam ginčo arbitrai dizainai galėtų atrodyti pakankamai originalus, kad būtų apgintos pažeisto kūrėjo teisės, o kitam originalumo pritrūktų.

Vis dėlto, aktualiausia Teisingumo Teismo praktika rodo, jog einama priešinga linkme. 2019 m. rugsėjo 12 d. sprendime Teisingumo Teismas sprendė prejudicinį klausimą, kuriuo kreipėsis Portugalijos teismas iš esmės siekė išsiaiškinti, ar tam tikrų džinsų modelio dizainas gali būti saugomas pagal autorių teisę, motyvuojant tuo, kad šalia teikiamos praktinės naudos jis sukuria estetišką vizualinį įspūdį¹⁷⁹. Teisingumo Teismas šioje byloje visų pirma pasisakė apie dizaino kaip kūrinio saugojimo pagal autorių teisę galimybę. Pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją, sąvoka „kūrinys“ apima du kumuliacinius elementus: pirma, turi egzistuoti originalus objektas, tai reiškia, kad jis turi būti autoriaus intelektualinės veiklos rezultatas, ir antra, kūrinium laikomi tie elementai, kurie yra tokios kūrybos išraiška, o tai neišvengiamai reiškia, kad turi egzistuoti objektas, kurį galima pakankamai aiškiai identifikuoti. Be to, Teisingumo Teismas nurodė, kad kai objekto sukūrimą sąlygoja techniniai reikalavimai, taisyklės ar kiti suvaržymai, kurie nepaliko vietos įgyvendinti kūrybinę laisvę, toks objektas negali būti laikomas originaliu. Atsižvelgiant į tai, kad Europos Sąjungos įstatymų leidėjas dizaino apsaugai sukūrė savarankišką sistemą, anot Teisingumo Teismo reiškia, kad iš principo dizainas negali būti laikomas kūrinium automatiškai, todėl buvo pasirinkta sistema, pagal kurią dizaino teisės teikiama apsauga ir autorių teisės apsauga viena kitos nepanaikina (aukščiau aptartas dvigubos apsaugos principas). Vis dėlto, Teisingumo Teismas šioje byloje sprendė, kad pagal Europos Sąjungos teisę tam pačiam objektui apsauga pagal dizaino teisę ir autorių teisę gali būti teikiamos kartu tik tam tikrais atvejais. Pirmiausia, anot Teisingumo Teismo, tai lemia šių dviejų savarankiškų teisių tikslai ir sistemos, kadangi dizaino teisės tikslas yra suteikti apsaugą objektams, kurie nors ir yra nauji ir individualūs, tačiau skirti gaminti masiškai, ir jiems taikoma apsauga yra atitinkamai trumpesnė nei autorių teisės, bet pakankama tam, kad būtų įgyvendintas minėtas tikslas ir atsipirktų investicijos bei nebūtų apribota konkurencija, o autorių teisės apsauga yra teikiama objektams, kurie yra meno kūriniai. Todėl Teisingumo Teismas, sutikdamas ir su Generalinio advokato išvada, nusprendė, jog apsaugos dizainui pagal autorių teisę suteikimas negali lemti šių dviejų apsaugos rūšių tikslų ir

¹⁷⁹ 2019 m. rugsėjo 12 d. Sprendimas *Cofemel – Sociedade de Vestuário SA*, C-683/17, EU:C:2019:721.

veiksmingumo pažeidimo. Taigi Teisingumo Teismas padarė išvadą, jog dizaino sukuriamas estetiškas poveikis savaime negali patvirtinti, kad toks dizainas yra intelektualinės kūrybos rezultatas ir automatiškai būti laikomas kūriniu autorių teisės prasme. Kitaip tariant, šis Teisingumo Teismo sprendimas būtent atspindėjo aukščiau aptartą poziciją, pagal kurią dizainui, kaip taikomojo meno kūriniui, norint pripažinti autorių teisės suteikiamą apsaugą, keliami aukštesni originalumo reikalavimai, nei tai būtų įprastu atveju. Tokia Teisingumo Teismo praktika, manytina, yra ydinga dėl jau anksčiau minėtų priežasčių. Autoriaus manymu, tam, kad galiotų dvigubos apsaugos principas, tai yra, kad dizainas būtų saugomas ir pagal dizaino teisę kaip dizainas, ir pagal autorių teisę kaip meno kūrinys, toks kūrinys turi atitikti abiejų teisių numatytas apsaugos sąlygas. Reikalavimas, kad tam tikros teisės keliamas kriterijus atspindėtų labiau nei to reikalaujama įprastu atveju, neproporcingai suvaržo galimybę taikyti minėtąjį kumuliatyvio apsaugos principą. Apskritai, kalbant apie santyki tarp individualių dizaino savybių ir kūrinio originalumo, manytina, jog kūrinio originalumas savaime yra aukštesnis kriterijus. Atsižvelgiant į ankstesnėje šio darbo dalyje atliktą individualių savybių vertinimo analizę, matyti, jog dizaino individualumas iš esmės atsiskleidžia per jo didesnius ar mažesnius skirtumus (atsižvelgiant į dizainerio laisvę), lyginant su kitais tam tikrame sektoriuje egzistuojančiais dizainais. Originalumas kūrinyje nusakomas ne tik per identifikuojamus skirtumus. Daugelyje Europos Sąjungos valstybių yra laikomasi pozicijos, kad originalumo lygis autorių teisės apsaugai įgyti bus pakankamas tuo atveju, kai bus galima atitinkamą kūrybinį produktą atskirti nuo kasdienių įprastai suvokiamų ir numanomų produktų¹⁸⁰. Esminis originalumo nustatymo kriterijus yra kūrinio autoriaus individualūs išraiškos elementai, leidžiantys išskirti tokią išraišką, o dar svarbiau, trukdantys ją prilyginti darbų rezultatams, kurie neišsena už kasdienės ir įprastos namudinės ir rutininės veiklos rėmų¹⁸¹.

3.2. Originalumas *Copyright* sistemoje

Minėta, jog kūrinio originalumas skirtingai suprantamas kontinentinės teisės tradicijos šalyse ir bendrosios teisės tradicijos šalyse. Iš tikrųjų, tai sąlygoja skirtingos autorių teisės koncepcijos. Kontinentinėje Europoje autorių teisė tradiciškai kildinama iš prancūziškojo *droit*

¹⁸⁰ MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisė*. 1 tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 169;

¹⁸¹ *Ibid.*, p. 170. Knygos autoriaus kaip tokio įprasto darbo rezultato pavyzdžiai pateikiami vaistų vartojimo instrukcijos, advokatų procesiniai dokumentai.

d'auteur modelio, kas išvertus iš prancūzų kalbos ir reiškia autoriaus teisė, o štai bendrojoje teisėje, įskaitant tokias valstybes kaip Jungtinė Karalystė ir JAV, autorių teisės kildinamos iš kūrinio kaip nuosavybės objekto apsaugos nuo neteisėto kopijavimo, kuomet pirmiausia siekiama apsaugoti autoriaus investicijas į objekto kūrimą¹⁸². Tai vadinamoji *Copyright* sistema¹⁸³. Jungtinėje Karalystėje jau nuo seno autorių teisės ir dizaino teisės atribojimas kėlė nemažai diskusijų. Kaip viena iš esminių problemų buvo tai, kad dizainas neretai būdavo pavaizduotas tam tikruose piešiniuose, eskizuose, planuose, todėl tokių dizainų vėlesnis panaudojimas trimačiuose kūriniuose, pažeisdavo jiems suteikiamas autorių teises¹⁸⁴. Sprendimas buvo įtvirtintas 1988 m. Autorių teisių, Dizaino ir Patentų įstatymo 51 straipsnyje, kuriame pateikiama norma, numatanti tam tikrą dizaino ir kūrinio, suprantamo pagal autorių teisę, atskyrimą¹⁸⁵. Iš esmės ši išimtis numato, kad autorių teisė nebus pažeista, jei dizainas, pavaizduotas dokumente, bus atkartotas realiaame gaminyje arba jau įkūnytas dizainas bus atgamintas daugiau nei vieną kartą¹⁸⁶. Tai reiškia, jog dizaino dokumento fotokopija ir toliau yra draudžiama pagal autorių teisę, tačiau dizaino atkūrimas trimačiame ar dvimačiame gaminyje nėra laikomas autorių teisės pažeidimu¹⁸⁷. Tačiau šioje vietoje svarbu atskirti, kad dizaino dokumentas (šios normos kontekste) suprantamas kaip bet kokio formato kūrinys, pavyzdžiui, literatūros kūrinys, modelis, fotografija, bet visgi šis dokumentas turi atvaizduoti patį dizainą, todėl ši išimtis negalioja tokiems dokumentams, kurių paskirtis yra kitokia, nei būti panaudotiems tam tikro gaminio dizaine, o dar svarbiau yra tai, kad išimtis netaikoma meno kūriniams, tai reiškia, kad, pavyzdžiui, skulptūros eskizas, pagal kurį vėliau bus kuriama pati skulptūra kaip meno kūrinys, nepateks į šią išimtį, bet lėlių dizaino eskizas, pagal kurį vėliau bus gaminamos tam tikros lėlės, jau atitiks šį kriterijų¹⁸⁸.

Kalbant apie originalumo kriterijų autorių teisėje bendrosios teisės tradicijos valstybėse, verta išskirti kelis konceptualius aspektus. Pirmiausia, kaip jau buvo užsiminta šio

¹⁸² RAHMATIAN, Andreas. *Originality in UK Copyright Law: The Old „Skill and Labour“ Doctrine Under Pressure*. Munich: Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law, 2013, p. 5;

¹⁸³ Kadangi tiek vienas, tiek kitas terminas oficialiai verčiamas kaip autorių teisė, toliau ir bus taikomas jis kalbant tiek apie tradicinę autorių teisės, tiek Copyright sampratą;

¹⁸⁴ TORREMANS, Paul. *Holyoak & Torremans intellectual property law*. 5th edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, p. 317;

¹⁸⁵ 1988 m. Autorių teisių, Dizainų ir Patentų įstatymas [interaktyvus; žiūrėta: 2020 vasario 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/48/contents>;

¹⁸⁶ TORREMANS, Paul. *Holyoak & Torremans intellectual property law*. 5th edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, p. 318;

¹⁸⁷ *Ibid*;

¹⁸⁸ TORREMANS, Paul. *Holyoak & Torremans intellectual property law*. 5th edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, p. 318-319.

skyriaus pradžioje, Jungtinėje Karalystėje, siekiant kūriniui įgyti autorių teisės suteikiamą apsaugą, tai visų pirma turi būti paties autoriaus darbas bei atspindėti pakankamą autoriaus įgūdį, darbą ir pastangas, išlaidas ir asmeninį vertinimą (nebūtinai visi elementai kartu), nėra reikalaujamas meninis originalumas, išradingumas, kūrybingumas ar net naujumas, kitaip tariant - svarbi yra ne meninė kūrinio vertė, o ekonominė autoriaus investicijų į kūrinį vertė¹⁸⁹. Tačiau taip pat pripažįstama, kad vien šių elementų (įgūdžių, darbo, pastangų ir kt.) neužtenka apsaugos įgijimui, turi būti pridėtas ir koks nors papildomas elementas, išskiriantis ar pagražinantis kūrinį taip, kad jo visuma taptų originaliu kūriniumi¹⁹⁰. Kitas svarbus aspektas yra originalumo laipsnis, nusakantis, kiek šių minėtų pastangų, darbo reikia tam, kad jų pakaktų apsaugos suteikimui. Pripažįstama, jog JAV šis reikalavimas yra aukštesnis nei Jungtinėje Karalystėje, kadangi JAV palaikoma aukštos kūrinių autorystė idėja ir reikalaujama bent minimalaus kūrybiškumo informacijos atsirinkime ir jo pateikime, visgi nereikalaujama itin asmenišką pasirinkimo, pakanka, kad pasirinkimas būtų autoriaus apgalvotas¹⁹¹. Nors pripažįstama, kad bendrosios teisės tradicijos valstybėse originalumui kūrinyje keliami sąlyginai nedideli reikalavimai¹⁹², tam tikrose srityse, ypač vaizduojamojo meno ar taikomojo meno srityse, originalumas visgi gali būti vertinamas atsižvelgiant ir į meninį / kūrybinį autoriaus indėlį, tokiu būdu sukuriant aukštesnio ir kokybiškesnio originalumo kriterijų, nei įprastai¹⁹³. Literatūroje taip pat randama nuomonė, jog esminis skirtumas tarp kontinentinės autorių teisės ir *Copyright* sistemos valstybių yra tai, kad kontinentinėje autorių teisėje autorius iš pradžių yra suprantamas kaip žmogus, kaip asmenybė, todėl pirmiausia ir yra saugomas pats autorius, o tuo pačiu apsauga yra suteikiama ir viskam, ką jis sukuria, kai *Copyright* sistemoje atvirkščiai, autorius iš pradžių sukuria nuosavybę, tuo pačiu netiesiogiai įgydamas apsaugą ir kaip asmuo, tai yra, autorių teisės saugomi darbai netiesiogiai saugo ir jų kūrėją¹⁹⁴. Matyt, su tokia nuomone galima sutikti, kadangi ir Lietuvos nacionaliniam Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme pirmiausia išskiriamos autoriaus asmeninės neturtinės teisės, o tuomet ir turtinės teisės, lyg netiesiogiai nurodant, kurios yra svarbesnės.

¹⁸⁹ RAHMATIAN, Andreas. *Originality in UK Copyright Law: The Old „Skill and Labour“ Doctrine Under Pressure*. Miunchenas: Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law, 2013, p. 12-13;

¹⁹⁰ *Ibid.*, p. 13;

¹⁹¹ *Ibid.*, p. 14;

¹⁹² MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisė*. 1 tomas. Vilnius: Justitia, 2008, p. 173;

¹⁹³ RAHMATIAN, Andreas. *Originality in UK Copyright Law: The Old „Skill and Labour“ Doctrine Under Pressure*. Miunchenas: Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law, 2013, p. 15;

¹⁹⁴ RAHMATIAN, Andreas. *Originality in UK Copyright Law: The Old „Skill and Labour“ Doctrine Under Pressure*. Miunchenas: Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law, 2013, p. 16.

Minėta, jog autorių teisė nėra vieningai sureguliuota Europos Sąjungos mastu, tai yra, nėra vieno bendrai taikomo reglamento, egzistuoja tik direktyvos, reguliuojančios tam tikrus specifinius autorių teisių objektus. Taip pat prie autorių teisės harmonizavimo prisideda ir Europos Sąjungos teismų praktika. Šiame kontekste verta paminėti Teisingumo Teismo sprendimą byloje, kuri laikytina viena pirmųjų, kurioje Teisingumo Teismas pasisakė dėl originalumo kriterijaus, tai 2009 m. liepos 16 d. sprendimas *Infopaq International A/S* prieš *Danske Dagblades Forening*¹⁹⁵. Šioje byloje prejudicinis klausimas buvo keliamas dėl Informacinės visuomenės direktyvos¹⁹⁶ aiškinimo tam apimtimi, ar sąvoka *atgaminimas iš dalies* direktyvos kontekste turi būti aiškinama taip, kad apima ir ištraukos, kurią sudaro vienuolika žodžių, išsaugojimą atmintyje ir vėlesnį atspausdinimą. Esminis kriterijus, kurį akcentavo Teisingumo Teismas šioje byloje buvo tai, kad originalumas šios direktyvos taikymo prasme turi būti suprantamas kaip autoriaus asmeninė intelektualinė kūryba. Nors iki tol aiškus originalumo apibrėžimas buvo harmonizuotas tik direktyvose, skirtose kompiuterių programoms, duomenų bazėms ir fotografijoms, o šioje byloje aptariamoje direktyvoje tokio aiškaus išskyrimo nebuvo, Teisingumo Teismas iš esmės konstatavo, kad originalumo kriterijus kūrinyje turi atspindėti autoriaus asmeninę intelektualinę kūrybą, nesvarbu, koks tai būtų autorių teisės saugomas kūrinys¹⁹⁷. Po šios Teisingumo Teismo bylos sekė eilė kitų bylų, kuriose teismas iš esmės priėjo prie tokios pačios išvados¹⁹⁸. Šie sprendimai neišvengiamai palietė ir aukščiau aptartą originalumo kriterijaus aiškinimo praktiką Jungtinėje Karalystėje. Tačiau, kaip matyti iš kai kurių sprendimų, Jungtinės Karalystės teismai nėra linkę tiesmukai taikyti Teisingumo Teismo išaiškinimus ir stengiasi išlikti prie tradicinio originalumo aiškinimo per „darbo, pastangų ir įgūdžių“ kategorijas¹⁹⁹. Kai kurių autorių teigimu

¹⁹⁵ 2009 m. liepos 16 d. Sprendimas *Infopaq International A/S* prieš *Danske Dagblades Forening*, C-5/08, EU:C:2009:465;

¹⁹⁶ 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo. *OL 2001 m. specialus leidimas*, 17 skyrius, 1 tomas, p. 230;

¹⁹⁷ LAU, Eugene. Originality in European Union Copyright Law. *Southampton Student Law Review*. 2015, t. 5, Nr. 1, p. 47;

¹⁹⁸ KUR, Annette; ir DREIER, Thomas. *European intellectual property law. Text, Cases & Materials*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2013, p. 293;

¹⁹⁹ LAU, Eugene. Originality in European Union Copyright Law. *Southampton Student Law Review*. 2015, t. 5, Nr. 1, p. 48-49.

Teisingumo Teismo praktika akivaizdžiai turėjo pakoreguoti ir Jungtinės Karalystės teismų praktiką²⁰⁰, tačiau egzistuoja ir priešingų nuomonių²⁰¹.

Manytina, jog vertinimas, ar kontinentinės Europos, ar *Copyright* sistemos valstybėse autorių teisė yra suprantama teisingiau, nebūtų korektiškas. Tai istoriškai susiformavusios sampratos ir kiekviena jų autorių teisę grindžia per skirtingus aspektus – vienoje svarbiau apsaugoti autoriaus kaip kūrėjo asmenį ir jo asmenines neturtines teises, kitoje didesnis dėmesys skiriamas paties kūrinio, kaip nuosavybės, sukurtos pasitelkus intelektines pastangas, apsaugai. Svarbu suvokti šių sistemų skirtumus ir gebėti teisingai juos vertinti.

²⁰⁰ LAU, Eugene. Originality in European Union Copyright Law. *Southampton Student Law Review*. 2015, t. 5, Nr. 1, p. 50;

²⁰¹ Žr. RAHMATIAN, Andreas. *Originality in UK Copyright Law: The Old „Skill and Labour“ Doctrine Under Pressure*. Miunchenas: Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law, 2013, p. 30.

IŠVADOS

1. Dizaino apsaugos suteikimui reikšmės neturi dizaino estetinė išvaizda, svarbu, kad jis būtų naujas, tai yra, nenukopijuotas nuo ankstesnio dizaino, bei turėtų individualių savybių. Individualios – tai tokios dizaino savybės, kurios geba informuotam vartotojui sukelti skirtingą bendrą įspūdį, nei kiti jam žinimo dizainai.
2. Įvertinus Teisingumo Teismo ir Bendrojo Teismo praktiką vertinant individualias dizaino savybes, darytina išvada, jog informuoto vartotojo nustatymas ne visada būna lengvas uždavinys, kartais jo nepavyksta įvardinti ir vienu konkrečiu asmeniu, tačiau svarbu yra išlaikyti pusiausvyrą tarp specialisto-eksperto, iš vienos pusės, ir paprasto vartotojo iš kitos pusės. Nustatant, kas informuotam vartotojui sustiprina bendrą dizaino keliamą įspūdį, svarbu įvertinti, kiek tam tikros dizaino detalės yra paplitusios esamoje dizainų visumoje, tačiau vertinami turi būti ne pavieniai atskirų dizainų elementai, o konkretūs dizainai kaip visuma. Pripažįstama, kad informuotas vartotojas, kai tik bus galimybė, vertinamus dizainus palygins tiesiogiai, tačiau neatmestina, jog bendras įspūdis gali būti paremtas ir prisiminimais.
3. Nustatant dizainerio laisvės mastą, teismų praktikoje vadovaujamosi atvirkštinio proporcingumo taisykle bei pripažįstama, kad dažniausiai dizainerio laisvė negali lemti individualių savybių vertinimo, o veikia yra veiksnys, galintis arba sušvelninti, arba sugriežtinti šį vertinimą. Tačiau neatmestina, jog gali būti situacijų, kai būtent dizainerio laisvės mastas bus tas lemiamas veiksnys, sprendžiant individualių savybių buvimo klausimą. Dizainerio laisvę paprastai riboja tam tikros gaminio techninės charakteristikos, tačiau dažnai klaidingai bandoma pagrįsti dizainerio laisvės apribojimą remiantis bendra dizainų tendencija rinkoje.
4. Išanalizavus su gaminio pobūdžiu susijusius aspektus teismų praktikoje, pirmiausia darytina išvada, kad vertinant sudėtinės sudėtinio gaminio dalies dizaino individualias savybes, svarbios yra tik tos detalės, kurios visą laiką išlieka matomos gaminį įprastai naudojant. Tokiu naudojimu pagal paskirtį nėra laikoma gaminio techninė priežiūra, o siekiant tam tikrų dizaino elementų matomumą pagrįsti potencialiu (alternatyviu) dizaino naudojimu, toks panaudojimas negali būti vien hipotetinis. Dizainas, sudarytas iš kelių atskirų savarankiškų objektų, gali būti saugomas tik tuo atveju, jei jie tarpusavyje dera estetiškai, tik kartu naudojami gali atlikti tam tikrą funkciją, ir dėl to dažniausiai kartu ir parduodami. Be to, Europos Sąjungos teismų praktikoje jau vieningai sutariama, kad

techninės funkcijos išimtimi galima pasinaudoti tik tais atvejais, kai vienintelė priežastis, dėl kurios dizaineris pasirinko konkretų dizainą buvo siekis atlikti techninį sprendimą.

5. Ne visi klausimai praktikoje, vertinant individualias savybes, yra išspręsti arba jų sprendimas kelia abejonių. Manytina, kad griežtas reikalavimas, jog dizainas išliktų matomas visą laiką gaminį naudojant pagal paskirtį, aktualus tik sudėtinio gaminio atveju. Kitais atvejais, svarbu, kad visi dizaino elementai galėtų būti matomi įprastai gaminį naudojant pagal paskirtį. Taip pat doktrina arba teismų praktika turėtų išgryninti reikalavimus, kurie keliami proceso šaliai, siekiančiai pasinaudoti technologinių sprendimų gausos išimtimi. O sprendžiant naujos kartos ankstesnio dizaino apsaugos klausimą, informuotas vartotojas turėtų nustatomas atsižvelgiant į komercinį šio gaminio sektorių ir būtent tokio informuoto vartotojo akimis vertinama, ar bendras atnaujinto dizaino įspūdis skiriasi nuo ankstesniojo, ar ne.
6. Artimas autorių ir dizaino teisės santykis šiandieną išspręstas teisės aktuose numačius dvigubos apsaugos principą, reiškiantį, kad dizainas, saugomas pagal dizaino teisę, taip pat gali būti saugomas ir pagal autorių teisę. Šis principas iš esmės reikalauja, kad toks kūrinys atitiktų abiejų teisių keliamus apsaugos reikalavimus, tačiau, manytina, jog kūrinio originalumo reikalavimas jau savaime yra aukštesnis už individualių savybių reikalavimą dizaino atveju, kadangi turi atspindėti paties kūrinio autoriaus asmeniškumą. Visgi naujausioje Teisingumo Teismo praktikoje įtvirtintas aukštesnio kūrinio originalumo reikalavimas dizainui neįtikina.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Tarptautiniai teisės aktai:

1. 1883 m. kovo 20 d. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo. *Valstybės žinios*, 1996, 75-1796;
2. 1973 m. spalio 5 d. Europos patentų išdavimo konvencija (Europos Patentų Konvencija). *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 147-5325;
3. 1994 m. gruodžio 23 d. sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba. *OL 1994 m. specialus leidimas*, 11 skyrius, 21 tomas, p. 305;
4. 1999 m. liepos 2 d. Ženevos aktas [interaktyvus, žiūrėta: 2020 m. sausio 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://vpb.lrv.lt/lt/teisine-informacija/teisės-aktai/dizainai-2>;

Europos Sąjungos Teisės aktai:

5. 1998 m. spalio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 98/71/EB dėl teisinės dizaino apsaugos. *OL 1998 m. specialus leidimas*, 13 skyrius, 21 tomas, p. 120;
6. 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo. *OL 2001 m. specialus leidimas*, 17 skyrius, 1 tomas, p. 230;
7. 2001 m. gruodžio 12 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 6/2002 dėl Bendrijos dizaino. *OL 2001 m. specialus leidimas*, 13 skyrius, 27 tomas, p. 142;
8. 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/24/EB dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos (kodifikuota redakcija). *OL*, 2009 m., L, 111, p. 16;

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

9. Lietuvos Respublikos patentų įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994, I-372, nauja redakcija nuo 2012, Nr. 4-127, su pakeitimais ir papildymais;
10. Lietuvos Respublikos pramoninio dizaino įstatymas. *Valstybės žinios*, 1995, 61-1531;
11. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 58-1598, nauja redakcija nuo 2003, Nr. 28-1125, su pakeitimais ir papildymais;
12. Lietuvos Respublikos dizaino įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, 112-4980, su pakeitimais ir papildymais;

Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės teisės aktai:

13. 1949 m. Registruotų Dizainų įstatymas [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo6/12-13-14/88/contents>;
14. 1988 m. Autorių teisių, Dizainų ir Patentų įstatymas [interaktyvus; žiūrėta: 2020 vasario 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/48/contents>;

Jungtinių Amerikos Valstijų teisės aktai:

15. 1926 m. Jungtinių Amerikos Valstijų įstatymų kodeksas [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. vasario 27 d.]. Prieiga per internetą: <https://uscode.house.gov/browse/prelim@title35/part2/chapter16&edition=prelim>;

Japonijos teisės aktai:

16. 1959 m. Japonijos Dizaino įstatymas [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. vasario 27 d.]. Prieiga per internetą: http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail_main?id=44&vm=2&re=

Specialioji literatūra:

17. BENTLY, Lionel; ir SHERMAN, Brad. *Intellectual Property Law*. 4th Edition. Oxford: Oxford University Press, 2014;
18. COLSTON, Catherine; ir MIDDLETON, Kirsty. *Modern Intellectual Property Law*. Second Edition. London: Cavendish Publishing Limited, 2005;
19. CONEA, Alina Mihaela. The requirements for protection of the community design. *Challenges of the Knowledge Society*, 2011 [interaktyvus, žiūrėta: 2020 m. vasario 6.]. Prieiga per internetą: <https://doaj.org/article/324c5fd91d854ca080fc35bcf7895149>;
20. CRAVEN, Jackie. The Meaning of 'Form Follows Function'. *ThoughtCo*, 2019 [interaktyvus, žiūrėta: 2020 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.thoughtco.com/form-follows-function-177237>;
21. DAVIS, Richard., et al. *Tritton on intellectual property in Europe*. Fourth Edition. London: Sweet & Maxwell, 2014;
22. FRANZOSI, Mario, et al. *European Design Protection. Commentary To Directive And Regulation Proposals*. Hague: Kluwer Law International, 1996;

23. GUADAMUZ, Andres. Artificial intelligence and copyright. *WIPO Magazine*. 2017 [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2017/05/article_0003.html;
24. HING, Richard; ir LEIGHTON, Cassidy. Karen Millen Fashions Ltd v. Dunnes Stores, Dunnes Stores (Limerick) Ltd: clarifying the assessment of individual character in EU designs. *Trademark reporter*, 2005, t. 105;
25. KUR, Annette; ir DREIER, Thomas. *European intellectual property law. Text, Cases & Materials*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2013;
26. KUR, Annette; ir DREIER, Thomas; ir LUGINBUEHL, Stefan. *European intellectual property law. Text, Cases and Materials. Second Edition*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2019;
27. LAU, Eugene. Originality in European Union Copyright Law. *Southampton Student Law Review*. 2015, t. 5, Nr. 1;
28. LUETHGE, Benedikt. EU General Court on Industrial Designs: Porsche 911 Car Model Lacks Individual Character. *Hogan Lovells*. 2019 [interaktyvus, žiūrėta: 2020 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.engage.hoganlovells.com/knowledgeservices/news/eu-general-court-on-industrial-designs-porsche-911-car-model-lacks-individual-character>;
29. MACQUEEN, Hector., et al. *Contemporary Intellectual Property. Law and Policy*. 2nd Edition. Oxford: Oxford University Press, 2011;
30. MAHMOOD, Tiffany. Design Law in the United States as Compared to the European Community Design System: What Do We Need to Fix? *Fordham Intellectual Property Media & Entertainment Law Journal*, 2014, t. 24, Nr. 2;
31. MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisė*. 1 tomas. Vilnius: Justitia, 2008;
32. MOTOYAMA, Masahiro. The Copyright / Design Interface in Japan. Iš DERCLAYE, E. *Copyright / Design Interface: Past, Present and Future (Cambridge Intellectual Property and Information Law)*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018;
33. MUSKER, David. *Community Design Law. Principles and Practice*. London: Sweet & Maxwell, 2002;
34. RAHMATIAN, Andreas. *Originality in UK Copyright Law: The Old „Skill and Labour“ Doctrine Under Pressure*. Munich: Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law, 2013;

35. SCHICKL, Lena. Protection of Industrial Design in the United States and in the EU: Different Concepts or Different Labels? *The Journal of World Intellectual Property*, 2013, t. 16, Nr. 1-2;
36. SUZUKI, Hirohisa. Protecting and enforcing design rights: Japan. *World Trademark Review*. 2018 [interaktyvus, žiūrėta: 2020 m. kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.worldtrademarkreview.com/enforcement-and-litigation/protecting-and-enforcing-design-rights-japan>;
37. TORREMANS, Paul. *Holyoak & Torremans intellectual property law*. 5th edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, p. 322;
38. ŪSONIENĖ, Jūratė. KŪRINIO ORIGINALUMO SAMPRATA. Vilnius: *Jurisprudencija*. 2005, t. 78, Nr. 70;
39. VAINORAITĖ, Emilija. *Dizaino mados industrijoje teisinės apsaugos ir gynimo būdai*: magistro darbas. Vilnius: Vilniaus Universitetas. Teisės fakultetas, 2017;
40. ŽIBŪDIENĖ, Irida. DIZAINO TEISINĖ APSAUGA AUTORIŲ TEISĖS IR *SUI GENERIS* DIZAINO TEISĖS NORMOMIS (KAI KURIE TEORINIAI IR PRAKTINIAI ASPEKTAI). Vilnius: *Jurisprudencija*. 2006, t. 80, Nr. 2;

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika:

41. 2009 m. liepos 16 d. Sprendimas *Infopaq International A/S* prieš *Danske Dagblades Forening*, C-5/08, EU:C:2009:465;
42. 2011 m. gegužės 12 d. Generalinio advokato išvada *PepsiCo, Inc* prieš *Grupo Promer Mon Graphic SA*, C-281/10 P, EU:C:2011:302;
43. 2011 m. spalio 20 d. Sprendimas *PepsiCo, Inc* prieš *Grupo Promer Mon Graphic SA*, C-281/10 P, EU:C:2011:679;
44. 2012 m. spalio 18 d. Sprendimas *Herbert Neuman, Andoni Gadeano del Sel* prieš *José Manuel Baena Grupo, SA*, C-101/11 P ir C-102/11 P, EU:C:2012:641;
45. 2014 m. balandžio 2 d. Generalinio advokato išvada *Karen Millen Fashions Ltd* prieš *Dunnes Stores, Dunnes Stores (Limerick) Ltd*, C-345/13, EU:C:2014:206;
46. 2014 m. birželio 19 d. Sprendimas *Karen Millen Fashions Ltd* prieš *Dunnes Stores, Dunnes Stores (Limerick) Ltd*, C-345/13, EU:C:2014:2013;
47. 2017 m. spalio 19 d. Generalinio advokato išvada *DOCERAM GmbH* prieš *CeramTec GmbH*, C-395/16, EU:C:2017:779;

48. 2018 m. kovo 8 d. Sprendimas *DOCERAM GmbH* prieš *CeramTec GmbH*, C-395/16, EU:C:2018:172;
49. 2019 m. rugsėjo 12 d. Sprendimas *Cofemel – Sociedade de Vestuário SA*, C-683/17, EU:C:2019:721;
50. 2019 m. spalio 24 d. Apeliacinis skundas *Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG*, C-613/19 P, EU:C:2019:905;

Europos Sąjungos Bendrojo Teismo praktika:

51. 2010 m. kovo 18 d. Sprendimas *Grupo Promer Mon Graphic, SA* prieš *Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-9/07, EU:T:2010: 96;
52. 2010 m. birželio 22 d. Sprendimas *Shenzhen Taiden Industrial Co. Ltd.* prieš *Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-153/08, EU:T:2010:248;
53. 2011 m. rugsėjo 9 d. Sprendimas *Kwang Yang Motor Co., Ltd* prieš *Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-11/08, EU:T:2011:447;
54. 2012 m. lapkričio 13 d. Sprendimas *Antrax It Srl* prieš *Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-83/11 ir T-84/11, EU:T:2012:592;
55. 2013 m. birželio 6 d. Sprendimas *Erich Kastenholtz* prieš *Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-68/11, EU:T:2013:298;
56. 2013 m. lapkričio 21 d. Sprendimas *El Hogar Perfecto del Siglo XXI, SL* prieš *Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-337/12, EU:T:2013:601;
57. 2014 m. rugsėjo 9 d. Sprendimas *Biscuits Poult SAS* prieš *Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-494/12, EU:T:2014:757;
58. 2014 m. spalio 3 d. Sprendimas *Cezar Przedsiębiorstwo Produkcyjne Dariusz Bogdan Niewiński* prieš *Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-39/13, EU:T:2014:852;
59. 2015 m. gegužės 13 d. Sprendimas *Group Nivelles* prieš *Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-15/13, EU:T:2015:281;
60. 2015 m. gegužės 21 d. Sprendimas *Senz Technologies BV* prieš *Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-22/13 ir T/23/13, EU:T:2015:310;

61. 2015 m. rugsėjo 10 d. Sprendimas *H&M Hennes & Mauritz BV & Co. KG* prieš *Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, T-525/13, EU:T:2015:617;
62. 2017 m. vasario 16 d. Sprendimas *Antrax It Srl* prieš *Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybą*, T-828/14 ir T-829/14, EU:T:2017:87;
63. 2017 m. birželio 13 d. Sprendimas *Ball Beverage Packaging Europe Ltd* prieš *Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybą*, T-9/15, EU:T:2017:386;
64. 2017 m. liepos 18 d. Sprendimas *Chanel SAS* prieš *Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybą*, T-57/16, EU:T:2017:517;
65. 2018 m. lapkričio 29 d. Sprendimas *Sata GmbH & Co. KG* prieš *Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybą*, T-651/17, EU:T:2018:855;
66. 2019 m. birželio 6 d. Sprendimas *Dr. Ing. h.c. F. Porsche AG* prieš *Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybą*, T-209/18, EU:T:2019:377;
67. 2019 m. birželio 6 d. Sprendimas *Rietze GmbH & Co. KG* prieš *Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybą*, T-192/18, EU:T:2019:379;
68. 2019 m. birželio 13 d. Sprendimas *Visi / one GmbH* prieš *Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybą*, T-74/18, EU:T:2019:417;
69. 2019 m. rugsėjo 24 d. Sprendimas *Piaggio & C. SpA* prieš *Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybą*, T-219/18, EU:T:2019:681;

Vidaus rinkos derinimo tarnybos Apeliacinių tarybų praktika:

70. Vidaus rinkos derinimo tarnybos III-os Apeliacinės tarybos 2006 m. lapkričio 22 d. sprendimas byloje *Daka Research Inc. prieš Ampel 24 Vertriebs-GmbH & Co. KG*, Nr. R 196/2006-3;
71. 2009 m. spalio 22 Vidaus rinkos derinimo tarnybos III-iosios Apeliacinės tarnybos sprendimas byloje *Lindner Recyclingtech GmbH prieš Franssons Verkstäder AB*, Nr. R 690/2007-3;

Lietuvos Respublikos teismų praktika:

72. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus kolegija. 2005 m. gegužės 16 d. nutartis pagal atsakovo UAB „Gurda“ ir trečiojo asmens G. J. kasacinį skundą Nr. 3K-3-304/2005;

Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės teismų praktika:

73. Patents County Court 2006 m. sprendimas byloje *Woodhouse UK PLC v. Architectural Lighting Systems*, [2006] R.P.C. 1;
74. Patents County Court 2006 m. sprendimas byloje *Reginal John Bailey, Leslie Denise Bailey (Trading as Elite Angling Products) v. Graham Haynes, Shirley Haynes (Trading as R.A.G.S)*, Nr. [2006] EWPC 5;
75. The Supreme Court of Judicature Court of Appeal (Civil Division) on Appeal from the High Court of Justice Chancery Division (Intellectual Property) 2007 m. sprendimas byloje *The Procter & Gamble Company v. Reckitt Benckiser (UK) Limited*, Nr. A3/2007/0072;
76. The High Court of Justice Chancery Division Patent Court 2012 m. sprendimas byloje *Samsung Electronics (UK) Limited v. Apple Inc.*, Nr. HC 11 C 03050;

Jungtinių Amerikos Valstijų teismų praktika:

77. United States Court of Appeals, Federal Circuit. 1996 m. liepos 24 d. sprendimas byloje *In re Joseph BORDEN*, 90 F. 3d 1570 (1996);

Travaux préparatoires:

78. 1991 m. liepos Europos Bendrijų Komisijos Žalioji Knyga dėl teisinės pramoninio dizaino apsaugos Nr. 111/F/5131/91-EN. Briuselis [interaktyvus; žiūrėta 2020 vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://aei.pitt.edu/1785/>;
79. 1993 m. gruodžio 3 d. Europos Bendrijų Komisijos pasiūlymas COM(93) 342 final-COD 463 dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Bendrijos Dizaino. Briuselis [interaktyvus; žiūrėta: 2020 vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51993PC0342&from=EN>;

Kita praktinė medžiaga:

80. Lietuvos Respublikos valstybinio patentų biuro tinklalapis [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: vpb.lrv.lt/lt/apie-valstybini-patentu-biura-1/statistika;
81. Lietuvos Respublikos valstybinis patentų biuras. *Dizaino apsauga užsienyje* [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. sausio 18 d.]. Prieiga per internetą: <http://vpb.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/dizainas/dizaino-apsauga-uzsienyje>;

82. Tarptautinių žodžių žodynas [interaktyvus, žiūrėta: 2020 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://tzz.lt>;
83. Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybos tinklalapis [interaktyvus; žiūrėta: 2020 m. kovo 16 d]. Prieiga per internetą: https://euipo.europa.eu/tunnelweb/secure/webdav/guest/document_library/contentPdfs/about_euipo/the_office/statistics-of-community-designs_en.pdf;
84. World Intellectual Property Organization. *The Paris Convention for the Protection of Industrial Property from 1883 to 1983*. Geneva: World Intellectual Property Organization, 1983;
85. World Intellectual Property Organization. *WIPO IP Facts and Figures 2019*. Geneva: World Intellectual Property Organization, 2019.

SANTRAUKA

Individualių savybių vertinimas dizaino teisėje

Šiame magistro darbe siekiama atskleisti, su kokiais iššūkiais susiduriama praktikoje vertinant dizaino individualias savybes. Individualių savybių reikalavimas šiuolaikinėje dizaino teisėje suprantamas kaip reikalavimas dizainui tiek išsiskirti iš esamos dizainų visumos, kad informuotam vartotojui, žvelgiančiam į šį dizainą, būtų sudarytas skirtingas bendras įspūdis, lyginant su kitais jam žinomais dizainais.

Pirmoji šio darbo dalis skirta atskleisti su nagrinėjama tema susijusias konceptualias dizaino teisės sąvokas taip pat ir egzistuojantį teisinį reguliavimą. Daugiausiai dėmesio skiriama dizaino apsaugai keliamų reikalavimų – naujumo ir individualių savybių, esminių aspektų aptarimui.

Antrojoje darbo dalyje dėmesys skiriamas atsakymui į pagrindinį temos klausimą – kaip yra vertinamos dizaino individualios savybės. Kadangi Lietuvoje aktualios teismų praktikos nagrinėjama tema beveik nėra, individualių savybių vertinimas analizuojamas remiantis Europos Sąjungos teisminių institucijų praktika, tam tikri aspektai aptariami pasiremiant Jungtinės Karalystės teismų praktika. Individualių savybių vertinimo problematika atskleidžiama per informuotam vartotojui keliamo bendro įspūdžio perspektyvą, per dizainerio laisvės masto nustatymo problematiką taip pat ir per su gaminio pobūdžiu susijusius aspektus. Kaip nauja ir doktrinoje iki šiol netyrinėta problema darbe iškeliamas ir naujos kartos dizaino apsaugos galimybė, atsižvelgiant į dvi iš esmės priešingai šį klausimą sprendžiančias Europos Sąjungos Bendrojo Teismo bylas.

Paskutiniojoje šio darbo dalyje gvildinama santykio tarp autorių teisės ir dizaino teisės problema. Aptariami esminiai šių intelektinės nuosavybės teisių grupių skirtumai, dvigubos apsaugos principo taikymo galimybės. Taip pat atskleidžiamas santykis tarp autorių teisėje taikomo kūrinio originalumo kriterijaus ir dizaino individualių savybių reikalavimo. Pristatoma aktualiausia Europos Sąjungos Teisingumo Teismo pozicija vertinant dizaino apsaugos pagal autorių teisę galimybę bei šios pozicijos vertinimas.

SUMMARY

Individual Character Assessment in Design Law

The aim of this master's thesis is to reveal the challenges of assessing design's individual character in practice. The requirement of individual character in today's design law is understood as the requirement for a design to be distinguishable at a certain level so that from an informed user's perspective the overall impression that the design creates would be different from the prior art.

The first part of this work summarizes on disclosing the conceptual notions of design law that are relevant to this topic as well as the existing legal regulation of design law. The main focus of this part is to reveal the basic aspects of the two main requirements for design's legal protection – novelty and the individual character.

The second part of this work is devoted to answering the main question of this study – how are the individual character of a design assessed in practice. Whereas the practice of the national courts of the Republic of Lithuania on this topic is poor, assessment of the design's individual character is analyzed according to the case law of the judicial authorities of the European Union. Some aspects are as well discussed according to the case law of the United Kingdom. The problematic aspects of the assessment of design's individual character are revealed from the perspective of the overall impression possessed on the informed user, issues that can arise while evaluating the freedom of the designer and also according to nature of the product. Attention is as well drawn on a new and not yet studied aspect in the doctrine – the problem of protecting a new generation of a design, with respect to two relevant judgements of the General Court of the European Union that gave different answers to this question.

The last part of this study is for considering the relation between copyright law and design law. The basic differences of each of these intellectual property rights are discussed, as well as the principle of double protection opportunity. Also the requirement of originality for a work of art in the copyright law is compared with the requirement of the design's individual character. In addition, the newest approach of the European Court of Justice, considering the level of originality for a design to qualify for copyright protection, is presented and evaluated.